

Regeringens proposition

1980/81:170

om ändring i vallagen (1972:620), m. m.;

beslutad den 12 mars 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

CARL AXEL PETRI

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i vallagstiftningen på grundval av betänkandet Översyn av vallagen 2, som har avlämnats av 1978 års vallagskommitté.

I syfte att garantera kommunerna ett avgörande inflytande på valkretsindelningen föreslås att beslutanderätten i ärenden om valkretsindelning skall decentraliseras från länsstyrelserna till kommunfullmäktige. Vidare föreslås att skyddet för registrerade partibeteckningar skall stärkas. Bland övriga förslag kan nämnas de som gäller valkretsindelningen, valmaterialet och sammanräkningsförfarandet vid de kyrkliga valen. För att snabbare få fram valresultatet i dessa val föreslås bl. a. nya rutiner för poströsträkningen.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1981 för att kunna tillämpas vid 1982 års val.

1 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620)¹

dels att 2 kap. 7, 8 och 11 §§, 3 kap. 2 och 3 §§, 4 kap. 1–3, 10, 12, 13, 15 och 21 §§, 5 kap. 2–4 §§, 6 kap. 5, 6 och 8 §§, 10 kap. 2, 4, 5 a och 8 §§, 11 kap. 8 §, 12 kap. 4 § samt 14 kap. 19 och 23 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 1 kap. 4 § samt 2 kap. 12 och 13 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Om en ändring i den landstingskommunala eller kommunala indelningen skall träda i kraft den 1 januari året efter det år då val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige äger rum, skall redan det valet avse landstingskommunen och kommunen enligt den nya indelningen.

2 kap.

7 §

Indelningen i valkretsar bestäms av landstinget, sedan kommunerna har beretts tillfälle att yttra sig. Mot landstingets beslut får talan ej föras.

Beslut om indelning i valkretsar meddelas, *om ej regeringen föreskriver annat*, före utgången av oktober året före det år då val av landstingsledamöter första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar meddelas före utgången av oktober året före det år då val av landstingsledamöter första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft prövas och fastställas av länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

¹ Lagen omtryckt 1979:456.

Nuvarande lydelse

Mandaten i landstinget *utgöres* av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Det brutna tal som uppkommer vid fastställandet av antalet fasta valkretsmandat avrundas till närmast lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

Länsstyrelsen fastställer antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets före utgången av april varje år då val av landstingsledamöter skall äga rum, *om ej regeringen föreskriver annan tid för beslutet*. Härvid *tillföres* valkretsen ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade i valkretsen är jämnt delbart med det tal som *erhålles*, när antalet röstberättigade i landstingskommunen delas med antalet fasta valkretsmandat där. De fasta valkretsmandat som härefter återstår *tillföres* valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal *avgöres* företrädet genom lottning.

Vid tillämpning av andra stycket skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd.

Mot länsstyrelsens beslut *enligt denna paragraf föres talan* hos valprovsnämnden genom besvär. *Mot* valprovsnämndens beslut får *talan ej föras*.

Föreslagen lydelse

8 §

Mandaten i landstinget *utgörs* av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Det brutna tal som uppkommer vid fastställandet av antalet fasta valkretsmandat avrundas till närmast lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

Länsstyrelsen fastställer antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets före utgången av april varje år då val av landstingsledamöter skall äga rum. Härvid *tillförs* valkretsen ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade i valkretsen är jämnt delbart med det tal som *erhålls*, när antalet röstberättigade i landstingskommunen delas med antalet fasta valkretsmandat där. De fasta valkretsmandat som härefter återstår *tillförs* valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal *avgörs* företrädet genom lottning.

Länsstyrelsens beslut *får överklagas* hos valprovsnämnden genom besvär. Valprovsnämndens beslut får *inte överklagas*.

11 §

Kommunfullmäktige får göra framställning hos länsstyrelsen om indelning i valkretsar. Länsstyrelsen får förordna om valkretsindelning, även om sådan framställning ej har

Indelningen i valkretsar bestäms av kommunfullmäktige. Fullmäktiges beslut får inte överklagas.

Nuvarande lydelse

gjorts. I sådant fall skall kommunfullmäktige beredas tillfälle att avge yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas före utgången av oktober året före det år, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, som varje valkrets skall utse, fastställs av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period som valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt de grunder som anges i 10 §, icke till femton, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till femton. I sådant fall skall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf föres talan hos valprovsnämnden genom besvär. Mot valprovsnämndens beslut får talan ej föras.

Föreslagen lydelse

Beslut om indelning i valkretsar meddelas före utgången av oktober året före det år då val av kommunfullmäktige första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft prövas och fastställas av länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos valprovsnämnden genom besvär. Valprovsnämndens beslut får inte överklagas.

12 §

Det antal fullmäktige, som varje valkrets skall utse, fastställs av länsstyrelsen före utgången av april varje år då val av kommunfullmäktige skall äga rum. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen skall utse enligt de grunder som anges i 10 §, inte till femton, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till femton. I ett sådant fall skall valkretsindel-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

ningen omprövas före nästa val.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos valprövningsnämnden genom besvär. Valprövningsnämndens beslut får inte överklagas.

13 §

Regeringen eller annan myndighet som beslutar om ändring i rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner kan vid behov bestämma att beslut rörande indelning i valkretsar och fördelning av mandat får meddelas senare än som föreskrivs i 2, 7, 8, 11 och 12 §§.

3 kap.

2 §

I fråga om valnämnd tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Om en ändring i den kommunala indelningen innebär att en ny kommun bildas, skall indelningsdelegerade snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft välja ledamöter och suppleanter i valnämnd för tiden före ikraftträdandet.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos valnämnd.

3 §

Varje kommun är indelad i valdistrikt. Är kommun indelad i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera valdistrikt.

Valdistrikt bör omfatta 1 200–1 500 röstberättigade. Endast om särskilda skäl föranleder det, får valdistrikt omfatta mer än 1 800 eller mindre än 300 röstberättigade.

Länsstyrelsen beslutar om kommuns indelning i valdistrikt på förslag av

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

fullmäktige i kommunen. Det åligger kommun att under år närmast före år då ordinarie val till riksdagen skall äga rum se över indelningen. Om det år påkallat får länsstyrelsen självant besluta om indelningen i valdistrikt sedan fullmäktige i kommunen har beretts tillfälle att yttra sig.

Beslut om indelning i valdistrikt skall meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra beslutet i ortstidning inom valdistriktet samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av beslutet.

Beslut om indelning i valdistrikt skall meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning. *Regeringen eller annan myndighet som beslutar om ändring i rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner kan dock vid behov bestämma att beslut om indelning i valdistrikt får meddelas senare.* Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra sådana beslut i ortstidning inom valdistriktet samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av beslutet.

4 kap.

1 §

Allmän röstlängd upprättas årligen för varje valdistrikt av lokala skattemyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

Allmän röstlängd upprättas årligen för varje valdistrikt av lokala skattemyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 20 juni.

2 §

I allmän röstlängd upptages svensk medborgare som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sju ton år.

I allmän röstlängd *tas upp* svensk medborgare som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och *som har* fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sju ton år. *Om en beslutad ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte, tas i längden upp den som skall vara kyrkobokförd i distriktet enligt den nya indelningen.*

Under de förutsättningar som i första stycket *angives* för *svensk*

Under de förutsättningar som i första stycket *anges* för *svenska med-*

Nuvarande lydelse

medborgare *upptages* i röstlängden även *utlänning* som enligt länsstyrelsens personband varit *kyrkobokförd* i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

Den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig *upptages* dock ej i längden.

För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

För *utlänning* antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

Föreslagen lydelse

borgare *tas* i röstlängden *upp* även *de utlänningar* som enligt länsstyrelsens personband *har* varit *kyrkobokförda* i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

Den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig *tas* dock *ej upp* i längden.

För *utlänningar* antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

3 §

Allmän röstlängd skall vara framlagd för granskning hos lokala skattemyndigheten varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26–30 juni eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Allmän röstlängd skall vara framlagd för granskning hos lokala skattemyndigheten varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26 juni–15 juli eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Länsstyrelsen får bestämma att röstlängden skall vara framlagd för granskning även på annat ställe än hos lokala skattemyndigheten.

10 §

Länsstyrelsen skall senast den 15 juni kungöra var och när allmän röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen skall anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla och införas i ortstidning inom kommunen.

Länsstyrelsen skall senast den 20 juni kungöra var och när allmän röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen skall anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla och införas i ortstidning inom kommunen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

I särskild röstlängd *upptages*, efter ansökan, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. *Den som upptagits i särskild röstlängd som upprättats under år då ordinarie val till riksdagen äger rum, upptages dock utan ansökan i särskild röstlängd som upprättas under de två följande åren*, om han fortfarande har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år *upptages* i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder *ej möter* i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

Framgår i anmärkningsärende att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som inträffat efter den 1 juni, skall han ej vara upptagen i särskild röstlängd.

13 §

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd *göres* skriftligen hos centrala valmyndigheten senast den 1 juni. I ansökningshandlingen skall sökanden på heder och samvete försäkra att han är svensk medborgare. Ansökan som *göres* för sent eller saknar försäkran som har sagts nu *upptages* ej till prövning.

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 20 juni.

I särskild röstlängd *upptas*, efter ansökan, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. *Under år då ordinarie val till riksdagen ej äger rum tas i längden upp, även utan ansökan, den som har tagits upp i särskild röstlängd för det närmast föregående året*, om han fortfarande har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år *tas upp* i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och *det inte möter* hinder i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd *görs* skriftligen hos centrala valmyndigheten senast den 1 juni. I ansökningshandlingen skall sökanden på heder och samvete försäkra att han är svensk medborgare. *Försäkran skall vara avgiven samma år som röstlängden upprättas*. Ansökan som *görs* för sent eller saknar försäkran som har sagts nu *tas inte upp* till prövning.

Nuvarande lydelse

Blanketter till ansökan skall finnas tillgängliga hos centrala valmyndigheten samt hos svensk beskickning och annan svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämmer.

Föreslagen lydelse

15 §

Så snart röstlängden upprättats, *sändes* den till länsstyrelsen i det län till vilket valkretsen hör. Hos länsstyrelsen skall röstlängden vara framlagd för granskning varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26–30 juni eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Så snart röstlängden *har* upprättats, *sänds* den till länsstyrelsen i det län till vilket valkretsen hör. Hos länsstyrelsen skall röstlängden vara framlagd för granskning varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26 juni–15 juli eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

21 §

Länsstyrelsen skall senast den 15 juni kungöra var och när särskild röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor och införas i ortstidning inom valkretsen.

Länsstyrelsen skall senast den 20 juni kungöra var och när särskild röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor och införas i ortstidning inom valkretsen.

5 kap.

2 §

Ansökan om registrering av partibeteckning *göres* skriftligen. I ansökningshandlingen skall anges för vilket slag av val registrering *sökes* och, om ansökningen avser registrering för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige, för vilken landstingskommun eller kommun som registrering *begäres*.

Ansökan om registrering av partibeteckning *görs* skriftligen. I ansökningshandlingen skall anges för vilket slag av val registrering *söks* och, om ansökningen avser registrering för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige, för vilken landstingskommun eller kommun som registrering *begärs*. *Till handlingen skall fogas förklaringar enligt 3 § tredje stycket.*

Nuvarande lydelse

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige *senast den 30 april* valåret och vid annat val inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelades.

Föreslagen lydelse

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige *före utgången av februari* valåret och vid annat val inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelades.

3 §

Partibeteckning får registreras, om

1. partiet icke utgör underavdelning av politisk sammanslutning,
 2. *partiet visat att det* vid registrering för val till riksdagen *har* minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsledamöter och för val av kommunfullmäktige minst 100 respektive minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering *sökes, samt*
 3. partibeteckningen kan *antagas* ej leda till förväxling med beteckning som redan *har registrerats* eller som, med anledning av tidigare gjord ansökan, kan komma att registreras med giltighet för det valet eller för annat val för vilket den nya registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla.
2. *ansökan biträds*, vid registrering för val till riksdagen *av* minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsledamöter och för val av kommunfullmäktige *av* minst 100 respektive minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering *söks*,
 3. partibeteckningen kan *antas* ej leda till förväxling med beteckning som redan *är registrerad* eller som, med anledning av tidigare gjord ansökan, kan komma att registreras med giltighet för det valet eller för annat val för vilket den nya registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla,
 4. *partibeteckningen kan antas ej leda till förväxling med beteckning som för högst fem år sedan har avförts ur registret efter namnbyte och vars registrering hade sådan giltighet som avses i punkt 3.*
- I fråga om parti som är representerat i riksdagen gäller inte första stycket 2.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

De medlemmar som enligt första stycket 2 biträder en ansökan skall lämna egenhändigt undertecknade förklaringar om detta och därvid uppge personnummer och kyrkobokföringsort.

4 §

Registreras partibeteckning för val till riksdagen, gäller registreringen även för val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige i hela riket. Registreras partibeteckning för val av landstingsledamöter, gäller registreringen val i den landstingskommun som anges i registreringsbeslut samt val av kommunfullmäktige i de kommuner som är belägna inom landstingskommunen. Registreras partibeteckning för val av kommunfullmäktige, gäller registreringen val i den kommun som anges i registreringsbeslutet.

Avser ansökan registrering för val till riksdagen och är partibeteckningen redan registrerad eller ansökan om dess registrering redan gjord för annat val, får registrering beviljas utan hinder av 3 § 3, om det parti för vilket registrering sålunda skett eller sökts har lämnat sitt medgivande. Detsamma gäller om ansökan avser registrering för val av landstingsledamöter och partibeteckningen redan är registrerad eller ansökan om dess registrering tidigare gjord för val av kommunfullmäktige inom landstingskommunen. Behörig att lämna medgivande är det ombud som partiet anmält enligt 5 §.

Avser ansökan registrering för val till riksdagen och är partibeteckningen redan registrerad eller *är* ansökan om dess registrering redan gjord för annat val, får registrering beviljas utan hinder av 3 § *första stycket* 3, om det parti för vilket registrering sålunda *har* skett eller sökts har lämnat sitt medgivande. Detsamma gäller om ansökan avser registrering för val av landstingsledamöter och partibeteckningen redan är registrerad eller ansökan om dess registrering tidigare *är* gjord för val av kommunfullmäktige inom landstingskommunen. Behörig att lämna medgivande är det ombud som partiet *har* anmält enligt 5 §.

6 kap.

5 §

I fråga om parti, som deltagar i riksdagsval och som vid det senaste riksdagsvalet fått eller vid det förestående valet får mer än 2,5 procent av rösterna i hela landet, svarar statsverket för kostnaden för blanketter till valsedlar till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen. Vad som sagts nu gäller även parti som utan att ha uppnått den angivna röstandelen är eller genom det förestående valet blir representerat i riksdagen.

Nuvarande lydelse

I fråga om parti, som deltagar i val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige och som är eller genom det förestående valet blir representerat i den församling valet gäller, svarar statsverket för kostnaden för blanketter till valsedlar till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valet.

Föreslagen lydelse

Vid tillämpning av första och andra styckena beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året.

6 §

Har blanketter till valsedlar betalats i förskott och har valsedlarna använts för parti som enligt 5 § är berättigat att få valsedelsblanketter kostnadsfritt vid valet, skall förskottet efter ansökan återbetalas i den mån antalet valsedlar som partiet får kostnadsfritt därigenom ej kommer att överstiga, i fråga om val till riksdagen fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen och i fråga om annat val fem gånger antalet röstberättigade vid valet. Belopp som återbetalas *tillställes* partiet oavsett vem som erlagt förskottet.

Har blanketter till valsedlar betalats i förskott och har valsedlarna använts för parti som enligt 5 § är berättigat att få valsedelsblanketter kostnadsfritt vid valet, skall förskottet efter ansökan återbetalas i den mån antalet valsedlar som partiet får kostnadsfritt därigenom ej kommer att överstiga, i fråga om val till riksdagen fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen och i fråga om annat val fem gånger antalet röstberättigade vid valet. *Antalet röstberättigade beräknas på grundval av stommarna till mantalslängderna för året.* Belopp som återbetalas *tillställs* partiet oavsett vem som *har* erlagt förskottet.

8 §

När val skall förrättas, bestämmer centrala *valmyndigheterna* den sista dag då beställning av valsedlar skall ha gjorts för att leverans skall kunna ske 45 dagar före valdagen. För särskilda fall får bestämmas senare dag för beställning och, om det behövs, även senare dag för leverans. Kommer beställning in senare än centrala valmyndigheten bestämt, *fullgöres* leverans endast om

När val skall förrättas, bestämmer centrala *valmyndigheten* den sista dag då beställning av valsedlar skall ha gjorts för att leverans skall kunna ske 45 dagar före valdagen. För särskilda fall får bestämmas senare dag för beställning och, om det behövs, även senare dag för leverans. Kommer beställning in senare än centrala valmyndigheten *har* bestämt, *fullgöres* leverans endast om

Nuvarande lydelse

betalning *erlägges* i förskott och endast under förutsättning att leveransen kan ske före valdagen och utan att leveransen av tidigare gjorda beställningar försenas.

Föreslagen lydelse

betalning *erläggs* i förskott och endast under förutsättning att leveransen kan ske före valdagen och utan att leveransen av tidigare gjorda beställningar försenas.

10 kap.

2 §

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten bestämma att röstmottagning ej skall anordnas på valdagen.

Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att *i viss kommun röstning* skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen. På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. *På förslag av postverket får centrala valmyndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.* På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Vid sådana val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten bestämma att röstmottagning ej skall anordnas på valdagen.

Finns det särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att *röstmottagning* skall anordnas endast på vissa postanstalter. Vid val till riksdagen och vid sådana val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige som omfattar hela riket skall röstning dock alltid kunna äga rum på minst en postanstalt i varje kommun.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

Inrättas med anledning av valet annan postanstalt, skall postanstalten vara öppen för röstmottagning på valdagen, under tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden i den kommun där postanstalten inrättas. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15.

4 §

Röstning på postanstalt går till på följande sätt.

När väljaren visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. Valsedel får ej vikas.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn och den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. På ytterkuvertet antecknas det värdepostnummer som är angivet i förteckningen.

Väljare som ej är känd för röstmottagaren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke rösta.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

I anslutning till lokal där poströstning äger rum eller i sådan lokal skall anordnas lämplig plats där parti, som har fått sin partibeteckning registrerad men vars valsedlar icke tillhandahålles enligt 6 kap. 9 §, kan lägga ut partimarkerade valsedlar för partiet. Parti som fått sin partibeteckning registrerad för val av landstingsledamöter eller för val av kommunfullmäktige får dock ej lägga ut valsedlar på postanstalt som är belägen utanför landstingskommun eller kommun som anges i registreringsbeslutet.

I eller i anslutning till lokal där poströstning äger rum skall anordnas lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Rätt att där lägga ut valsedlar tillkommer parti som har fått sin partibeteckning registrerad men vars valsedlar ej tillhandahålls enligt 6 kap. 9 §. Endast partimarkerade valsedlar med den registrerade partibeteckningen får läggas ut. Parti som har fått sin partibeteckning registrerad för val av landstingsledamöter eller för val av kommunfullmäktige får dock ej lägga ut valsedlar på postanstalt som är belägen utanför den landstingskommun eller kommun som anges i registreringsbeslutet.

8 §

Röstning hos utlandsmyndighet går till på följande sätt.

När väljaren visat upp sitt röstkort eller giltigt svenskt pass för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. Valsedel får ej vikas.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Kan väljaren ej förete röstkort skall röstmottagaren med ledning av väljarens pass och de uppgifter denne kan lämna upprätta ett adresskort. Röstmottagaren kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvertet ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort eller adresskort, vilket placeras närmast ytter-

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Kan väljaren ej förete röstkort skall röstmottagaren med ledning av väljarens pass och de uppgifter denne kan lämna upprätta ett adresskort. Röstmottagaren kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvertet ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort eller adresskort, vilket placeras närmast ytter-

Nuvarande lydelse

kuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas *och det värdepostnummer som finns på kuvertet.*

Väljare som ej är känd för röstmottagaren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke rösta.

Föreslagen lydelse

kuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn *och den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. På ytterkuvertet antecknas det värdepostnummer som är angivet i förteckningen.*

11 kap.

8 §

Lämnas valedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som lämnat valedelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas *och det värdepostnummer som finns på kuvertet.*

Är den som vill lämna valedelsförsändelsen ej känd för röstmottagaren, skall han legitimera sig. Gör han ej det, får han icke avlämna försändelsen.

Lämnas valedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som *har* lämnat valedelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn *och den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. På ytterkuvertet antecknas det värdepostnummer som är angivet i förteckningen.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

4 §

Omslag med ytterkuvert som sänts till valdistrikten förvaras där obrutna till dess röstningen i vallokalen förklarats avslutad och rösträkning enligt 13 kap. 1 § påbörjas. I protokollet antecknas antalet mottagna omslag och det antal ytterkuvert som omslagen enligt anteckning på dem innehåller.

Kommer omslag med ytterkuvert valförrättarna till handa efter det att röstningen i valdistriktet avslutats, skall omslaget ej brytas utan återsändas till valnämnden efter förrättningens slut enligt 13 kap. 7 §. Om återsändandet skall anteckning göras i protokollet.

Om förhållandena medger det, får valförrättarna under pågående röstning *företaga* åtgärder enligt 13 kap. 3–5 §§ beträffande ytterkuvert som kommit in till valdistriktet. Därvid skall dock *iakttagas att anteckning vid väljarens namn i röstlängden göres innan ytterkuvertet brytes samt* att valkuvert och innerkuvert, som efter granskning befunnits vara i behörigt skick, *skall åter läggas in i ytterkuvertet tillsammans med väljarens röstkort.* Innerkuvert skall dessförinnan åter läggas in i ytterkuvert för valsedelsförsändelse. Först när röstningen förklarats avslutad får valkuvert och innerkuvert läggas i urna.

Om förhållandena medger det, får valförrättarna under pågående röstning *företa* åtgärder enligt 13 kap. 3–5 §§ beträffande ytterkuvert som kommit in till valdistriktet. Därvid skall dock *iakttas* att valkuvert och innerkuvert, som efter granskning befunnits vara i behörigt skick, *åter läggs in i ytterkuvertet tillsammans med väljarens röstkort.* Innerkuvert skall dessförinnan åter läggas in i ytterkuvert för valsedelsförsändelse. Först när röstningen *har* förklarats avslutad får valkuvert och innerkuvert läggas i urna.

14 kap.

19 §

För kommunfullmäktige utses suppleanter på följande sätt.

För varje ledamot *göres* en sammanräkning inom det parti, för vilket han har blivit vald. Vid varje sammanräkning *tages* hänsyn endast till de valsedlar som upptar ledamotens namn och som på grund härav gällde för detta namn, när det fick plats i ordning. Varje valsedel gäller som hel röst. Med iakttagande av att namn på kandidat som har blivit

För varje ledamot *görs* en sammanräkning inom det parti, för vilket han har blivit vald. Vid varje sammanräkning *tas* hänsyn endast till de valsedlar som upptar ledamotens namn och som på grund härav gällde för detta namn, när det fick plats i ordning. Varje valsedel gäller som hel röst. Med iakttagande av att namn på kandidat som har blivit

Nuvarande lydelse

genom valet utsedd till ledamot skall anses som obefintligt tillgodoräknas röstvärdet det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet är utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser. Mellan lika tal *avgöres* företrädet genom lottning.

Om det antal suppleanter som har utsetts enligt andra stycket är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *fyra* eller flera ledamöter, *göres* ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namn på kandidat som har blivit genom valet utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt *förfares* på sätt som anges i andra stycket.

Om antalet suppleanter fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *sex* eller flera ledamöter, *göres* ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter.

Därefter *göres* på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas suppleanter har utsetts för *åttio* eller flera ledamöter, *tio* eller flera ledamöter, och så vidare, så länge antalet suppleanter är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179).

Föreslagen lydelse

genom valet utsedd till ledamot skall anses som obefintligt tillgodoräknas röstvärdet det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet är utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser. Mellan lika tal *avgörs* företrädet genom lottning.

Om det antal suppleanter som har utsetts enligt andra stycket är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *tre* eller flera ledamöter, *görs* ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namn på kandidat som har blivit genom valet utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt *förfars* på sätt som anges i andra stycket.

Om antalet suppleanter fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen och samma suppleant har utsetts för *fem* eller flera ledamöter, *görs* ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter.

Därefter *görs* på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas suppleanter har utsetts för *sju* eller flera ledamöter, *nio* eller flera ledamöter, och så vidare, så länge antalet suppleanter är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

23 §

Har *samtliga suppleanter* för landstingsledamot inträtt som ordinarie *landstingsledamöter* eller avgått som *suppleanter* av annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av landstingets ordförande vid offentlig förrättning *genom ny sammanräkning utse ytterligare en suppleant*. Därvid äger 18 § motsvarande tillämpning.

Har *suppleant för fullmäktig* inträtt som ordinarie *fullmäktig* eller avgått som *suppleant* av annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av *kommunfullmäktiges ordförande* vid offentlig förrättning *genom ny sammanräkning utse ytterligare en suppleant*. Därvid äger 19 § motsvarande tillämpning.

Finns ej någon som kan utses till *suppleant för landstingsledamot* eller *kommunfullmäktig*, skall därvid bero.

Har *en suppleant för landstingsledamot* eller *för fullmäktig* inträtt som ordinarie *ledamot* eller avgått som *suppleant* av annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av landstingets *respektive kommunfullmäktiges* ordförande vid offentlig förrättning *utse ytterligare en suppleant för varje berörd ledamot*. Vid den nya *sammanräkningen* tillämpas 18 § när det gäller *suppleanter för landstingsledamot* och 19 § när det gäller *suppleanter för fullmäktig*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval**

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval¹

dels att 40 och 44–48 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 4, 5, 8–10, 13, 19, 25, 26, 30, 32–35, 39, 41, 42 och 43 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 3 a, 11 a, 42 a och 42 b §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 a §

Om en ändring i församlingsindelningen skall träda i kraft den 1 januari året efter det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige äger rum, skall redan det valet avse församlingen enligt den nya indelningen.

4 §

I lagen (1961:436) om församlingsstyrelse finns bestämmelser om församlings och kyrklig samfällighets indelning i valkretsar.

Vid val av fullmäktige i församling skall varje församling utgöra en valkrets.

Vid val av fullmäktige i kyrklig samfällighet skall varje i samfälligheten ingående församling eller sådan grupp av församlingar som har bestämts enligt 32 § femte stycket lagen (1961:436) om församlingsstyrelse utgöra en valkrets. Regeringen får förordna att valbarheten skall vara inskränkt till valkretsen.

5 §

Varje församling bildar ett valdistrikt. Är församling indelad i valkretsar för val av kyrkofullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett valdistrikt.

Ingår delar av församling eller valkrets i olika valdistrikt vid val till

Varje församling bildar ett valdistrikt.

Ingår delar av församling i olika valdistrikt vid val till riksdagen, skall

¹ Lagen omtryckt 1979:376.

Nuvarande lydelse

riksdagen, skall varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling eller *valkrets* tillsammans skall utgöra ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 3 kap. 3 § fjärde stycket och 6 § första stycket vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

8 §

Vid upprättandet av allmän röstlängd skall utöver vad som sägs i 4 kap. vallagen (1972:620) följande särskilda bestämmelser iakttagas.

För den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband ej är medlem av svenska kyrkan eller som enligt personbandet tillhör icke-territoriell församling göres anteckning i röstlängden om detta förhållande.

Omfattar valdistrikt, som avses i vallagen, två eller flera församlingar eller distrikt eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, skall särskild del av röstlängden uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav.

Föreslagen lydelse

varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling tillsammans skall utgöra ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

Omfattar valdistrikt, som avses i vallagen, två eller flera församlingar eller distrikt eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, skall särskild del av röstlängden uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav. *Om det behövs med anledning av beslutad ändring i församlingsindelningen, skall särskild del av röstlängden uppläggas för det område av församlingen som indelningsändringen avser.*

Har det beträffande någon gjorts anteckning enligt andra stycket och har anmärkning häremot ej framställts på sätt som föreskrives i 4 kap. 4 § första stycket vallagen, skall länsstyrelsen efter ansökan av honom eller lokala skattemyndigheten besluta om rättelse i röstlängden, om det är uppenbart att anteckningen är felaktig. Sådan ansökan skall ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 1 oktober det år då röstlängden upprättades. I fråga om sådan ansökan och beslut med anledning därav äger 4 kap. 8 § vallagen motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Vid val av kyrkofullmäktige skall användas valsedlar av vitt papper.

Till valsedlar för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfällighet skall användas särskilt papper som tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

10 §

Valsedlarna skall vara i format 105 x 148 millimeter (A 6). För val av kyrkofullmäktige för församling skall användas vita och för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfällighet blå valsedlar.

På valsedel skall finnas partibeteckning. Valsedel bör dessutom innehålla

1. namn på en eller flera kandidater,
2. beteckning som visar för vilken valkrets sedeln är avsedd (valkretsbe-teckning) samt
3. uppgift om det val för vilket sedeln gäller (valbeteckning).

Kandidat skall anges på sådant sätt att det klart framgår vem som avses. Vid kandidatnamn bör därför utsättas kandidatens personnummer eller annan identifieringsuppgift.

11 a §

Efter beställning av ett parti som är representerat i en sådan fullmäktig-församling för kyrklig samfällighet som valet gäller tillhandahåller cen-trala valmyndigheten partiet papper till valsedlar för detta val i den mängd partiet önskar.

Görs beställning av annat parti än som anges i första stycket eller av annan än den som är behörig företrä-dare för partiet, får centrala valmyn-digheten besluta att papper till valsed-lar skall tillhandahållas endast om beställaren betalar papperet i för-skott.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

I vallokal skall väljarna ha tillgång till blanketter till valsedlar. Sådana tillhandahålles genom valnämndens försorg.

I lokal där röstning äger rum skall väljarna ha tillgång till blanketter till valsedlar.

Lantbrevbärare som tar emot valsedelsförsändelser bör medföra valsedelsblanketter.

Valsedelsblanketter tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

19 §

Kuvert tillhandahålles endast genom centrala valmyndighetens försorg.

Kuvert tillhandahålls endast genom centrala valmyndighetens försorg.

Valkuvert och innerkuvert för valsedelsförsändelse skall vara så beskaffade att färgen på inneliggande valsedel kan iakttas utan att valhemligheten röjs.

Ytterkuvert som skall användas vid röstning på postanstalt skall vara försedda med fönster.

25 §

Röstningen går till på följande sätt.

När väljaren kommer in i vallokalen, får han ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert.

När väljaren kommer in i vallokalen, får han ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. Valsedeln får inte vikas.

Väljaren lämnar iordningställda valkuvert till valförrättaren. Om denne begär det, skall väljaren uppge sitt fullständiga namn, sin födelsetid och sitt hemvist inom valdistriktet. Valförrättaren kontrollerar att väljaren är upptagen som röstberättigad i röstlängden, att han ej redan röstat i valet, att han ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Valförrättaren lägger därefter i väljarens närvaro valkuverten i valurnorna. I samband härmed antecknas i röstlängden att väljaren röstat.

Nuvarande lydelse

Föreslugen lydelse

26 §

Är valkuvert försett med obehörig märkning, får det ej *mottagas*. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa *mottagas*. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

Är *ett* valkuvert *tomt eller* försett med obehörig märkning, får det ej *tas emot*. *Detsamma gäller om det inte klart framgår att kuvertet innehåller någon valseedel*. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa *tas emot*. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

30 §

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. *Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att i viss kommun röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen*. På förslag av postverket får *myndigheten* begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra *eller tredje* stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. På förslag av postverket får *centrala valmyndigheten* begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Finns det särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att röstmottagning skall anordnas endast på vissa postanstalter. Vid val som omfattar hela riket skall röstning dock alltid kunna äga rum på minst en postanstalt i varje kommun.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt. äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

32 §

Röstning på postanstalt går till på följande sätt.

När väljaren visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

Väljare som ej är känd för röstmottagaren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke rösta.

När väljaren *har* visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. *Valsedeln får inte vikas.*

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren *har* ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn *och* den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas. *På ytterkuvertet antecknas det värdepostnummer som är angivet i förteckningen.*

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

33 §

Är valkuvert försett med obehörig märkning, får det ej *mottagas*. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa *mottagas*. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

Är ett valkuvert *tomt eller* försett med obehörig märkning, får det ej *tas emot*. *Detsamma gäller om det inte klart framgår att kuvertet innehåller någon valsedel*. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa *tas emot*. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

34 §

Röstmottagare skall sända mottagna ytterkuvert till *länsstyrelsen i det län i vilket den kommun finns* där väljaren är upptagen i allmän röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

Röstmottagare skall sända mottagna ytterkuvert till *valnämnden i den kommun* där väljaren är upptagen i allmän röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

35 §

Vid varje tillfälle då ytterkuvert kommer in till *länsstyrelsen* skall antalet antecknas i ett särskilt protokoll. I *avbidan* på den offentliga förrättningen för *slutlig sammanräkning* skall ytterkuvert förvaras på betryggande sätt.

Vid varje tillfälle då ytterkuvert kommer in till *valnämnden* skall antalet antecknas i ett särskilt protokoll. I *väntan* på den offentliga förrättningen för *preliminär rösträkning* skall ytterkuverten förvaras på betryggande sätt.

39 §

I fråga om *valsedelsförsändelse* äger i övrigt 11 kap. 7 och 8 §§ vallagen (1972:620) *motsvarande tillämpning*. I den förteckning som omnämnes i 11 kap. 8 § vallagen *antecknas i stället för valnämnd den länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas*.

I fråga om *valsedelsförsändelser* *tillämpas* i övrigt 11 kap. 7–9 §§ vallagen (1972:620).

41 §

Omedelbart efter det att röstningen i vallokal förklarats avslutad räknar valförrättarna preliminärt de avgivna rösterna. Rösträkningen är offentlig

Nuvarande lydelse

och skall genomföras utan avbrott.

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomföres i enlighet med 13 kap. 6 § och 7 § första stycket vallagen (1972:620). Valsedel skall förutom i fall som avses i 13 kap. 6 § 3, läggas åt sidan, om den ej är av vitt papper.

Föreslagen lydelse

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomförs enligt 13 kap. 6 § och 7 § första stycket vallagen (1972:620).

42 §

Sedan förrättningen för preliminär rösträkning avslutats sändes röstlängd, protokoll och de särskilda kuvert och omslag som avses i 13 kap. 6 § vallagen (1972:620) till länsstyrelsen. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokalen har avslutats sänds röstlängd, protokoll och de särskilda kuvert och omslag som avses i 13 kap. 6 § vallagen (1972:620) till valnämnden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

42 a §

Det åligger valnämnden att se till att samtliga handlingar som avses i 42 § kommer in till nämnden och att, om så ej är fallet, infordra det som fattas.

Valnämnden behåller röstlängderna och vidarebefordrar omgående övrigt material till länsstyrelsen. Sker översändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

42 b §

Hos valnämnden genomförs en preliminär rösträkning enligt 13 kap. 9–11 §§ vallagen (1972:620).

43 §

Den slutliga sammanräkningen verkställs av länsstyrelsen vid offentlig förrättning som påbörjas så snart det kan ske. Länsstyrelsen skall kungöra tid och plats för sammanräkningen. I kungörelsen anges i förekommande fall i

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

vilken ordning som de olika valen kommer att räknas, om hinder ej möter. Kungörelsen skall anslås på församlingarnas anslagstavlor samt senast dagen före sammanräkningens början införas i ortstidning inom länet.

Före sammanräkningens början skall länsstyrelsen ha sett till att de handlingar som behövs för sammanräkningen har kommit in från de valdistrikt sammanräkningen avser. Är inkomna handlingar ofullständiga eller ej i behörigt skick, skall länsstyrelsen infordra det som fattas eller, om det behövs, inhämta uppgift om anledningen till att handlingarna är ofullständiga eller ej i behörigt skick.

Över förrättning hos länsstyrelsen föres protokoll enligt formulär som fastställs av centrala valmyndigheten.

I fråga om den slutliga sammanräkningen tillämpas i övrigt de bestämmelser i 14 kap. 1 § andra stycket, 2–4 §§, 5 § första stycket 1 och 2 samt 15, 15 d, 16, 17 och 19–24 §§ vallagen (1972:620) som avser val av kommunfullmäktige och utseende av suppleanter för fullmäktige.

Vad som sägs i 14 kap. 19 § vallagen om beslut som har fattats med stöd av 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) skall vid tillämpningen av första stycket i stället gälla beslut som har fattats med stöd av 8 § 4 mom. eller 32 a § lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

3 Förslag till Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § kommunallagen (1977:179) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Fullmäktige beslutar hur många ledamöter i fullmäktige som skall utses. Antalet skall bestämmas till ett udda tal och till minst

31 i kommun med 12 000 röstberättigade invånare eller därunder och i landstingskommun med 140 000 röstberättigade invånare eller därunder,

41 i kommun med över 12 000 till och med 24 000 röstberättigade invånare,

51 i kommun med över 24 000 till och med 36 000 röstberättigade invånare och i landstingskommun med över 140 000 till och med 200 000 röstberättigade invånare,

61 i kommun med över 36 000 röstberättigade invånare,

71 i landstingskommun med över 200 000 röstberättigade invånare.

I Stockholms kommun och i landstingskommun med över 300 000 röstberättigade invånare skall dock antalet fullmäktige bestämmas till minst 101.

Vid tillämpningen av första och andra styckena skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd. *Länsstyrelsen skall genast underrättas om beslut om ändring av antalet fullmäktige. Sådant beslut skall tillämpas först när val i hela riket av fullmäktige förrättas nästa gång.*

Vid tillämpningen av första och andra styckena skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd.

Beslutar fullmäktige om ändring av antalet ledamöter, tillämpas beslutet först när val i hela riket av fullmäktige förrättas nästa gång. Beslutet skall fattas före utgången av mars månad valåret. Länsstyrelsen skall genast underrättas om beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1961:436) om församlingsstyrelse¹

dels att 12 § skall upphöra att gälla,

dels att 8 § 4 mom., 13, 32 a och 33 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

4 mom. Kyrkofullmäktige får besluta att suppleanter *skola* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestämnes* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i församlingen *eller, om församlingen indelats i valkretsar enligt 12 §, i varje valkrets*. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Beslut enligt första stycket fattas av kyrkostämman, när kyrkofullmäktige första gången *skola* utses.

4 mom. Kyrkofullmäktige får besluta att suppleanter *skall* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestäms* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i församlingen. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Beslut enligt första stycket fattas av kyrkostämman, när kyrkofullmäktige första gången *skall* utses.

13 §

Om valdistrikt, valdag och upprättande av röslängd samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kyrkofullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kyrkofullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

I lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval finns bestämmelser om

1. kyrklig samfällighets indelning i valkretsar och församlings indelning i valdistrikt,

2. valdag, röslängd, vals förrättande och avslutande samt

3. förfarandet när ledamot i fullmäktige har avgått före den bestämda tjänstgöringstidens utgång och när suppleant för ledamot har inträtt som ledamot i fullmäktige eller av annan anledning har avgått som suppleant.

¹ Lagen omtryckt 1976:500.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 a §

Fullmäktige i kyrklig samfällighet *få* besluta att suppleanter *skola* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestämnes* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i varje valkrets. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

När kyrkofullmäktige första gången *skola* utses, fattas beslut enligt första stycket av regeringen, om ej regeringen enligt 6 a § föreskrivit att beslutanderätten i samfälligheten skall utövas av sammanläggningsdelegerade.

Fullmäktige i kyrklig samfällighet *får* besluta att suppleanter *skall* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestäms* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller *i samfälligheten eller, om regeringen enligt 4 § andra stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval har förordnat att valbarheten skall vara inskränkt till valkretsen*, i varje valkrets. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

När kyrkofullmäktige första gången *skall* utses, fattas beslut enligt första stycket av regeringen, om ej regeringen enligt 6 a § *har* föreskrivit att beslutanderätten i samfälligheten skall utövas av sammanläggningsdelegerade.

33 §

Beträffande fullmäktige och suppleanter i kyrklig samfällighet skall i övrigt vad i 9–31 §§ är stadgat med avseende å fullmäktige i församling äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) *Vid val av fullmäktige skall varje i samfälligheten ingående församling eller enligt 32 § tredje stycket bestämd grupp av församlingar utgöra en valkrets. Regeringen äger förordna, att valbarheten skall vara inskränkt inom församling eller grupp av församlingar.*

b) Vad som stadgat om kyrkoråd skall avse samfällighetens kyrkoråd.

c) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å en av samfälligheten på lämplig plats anordnad anslagstavla (samfällighetens anslagstavla).

d) Då fullmäktige i kyrklig samfällighet första gången skola sammanträda, utfärdas kungörelse därom av ordföranden i kyrkofullmäktige i den till

folkmängden största av de i samfälligheten ingående församlingarna eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden i samma församlings fullmäktige. Därest fullmäktige icke finnas i nämnda församling, utfärdas kungörelsen av ordföranden i församlingens kyrkostämma eller, vid hinder för honom, av stämmans vice ordförande.

e) Vid sammanträde med fullmäktige i kyrklig samfällighet äger, utom personer som avses i 20 § andra stycket, jämväl ordförande eller vice ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är fullmäktig, att vid behandling av fråga, som angår församlingen särskilt, vara tillstädes och delta i överläggningarna men ej i besluten. Där samfälligheten omfattar församlingar tillhörande olika pastorat, tillkommer rätten för kyrkoherde att vara tillstädes och delta i överläggningarna den av församlingarnas kyrkoherdar, som domkapitlet därtill utser. I Göteborgs kyrkliga samfällighet skall sådan rätt tillkomma två av församlingarnas kyrkoherdar.

f) Avskrift av fullmäktiges protokoll skall efter verkställd justering tillställas även kyrkoråd i församling, som ärende angår. Om regeringen så förordnar, äga fullmäktige förvara protokoll och andra arkivhandlingar annorstädes än i kyrkoarkiv.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-03-12

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Petri

Proposition om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

1 Inledning

I januari 1978 tillkallades en kommitté (Ju 1978:01) för att se över vallagen (1972:620, omtryckt 1979:456, ändrad senast 1979:1101, ValL). Kommittén¹ antog namnet 1978 års vallagskommitté.

Kommittén lämnade under hösten 1978 delbetänkandet (SOU 1978:64) Översyn av vallagen 1. I betänkandet tog kommittén med förtur upp vissa frågor som hade väckts i anslutning till valen åren 1973 och 1976.

På grundval av förslag i betänkandet beslöt riksdagen under hösten 1978 och våren 1979 vissa ändringar i bl. a. vallagen (prop. 1978/79:48, KU 1978/79:15, rskr 1978/79:77 och prop. 1978/79:171, KU 1978/79:31, rskr 1978/79:296). En del av ändringarna – som gällde öppethållandet av vallokalerna, röstning på fartyg, försegling av valkuvert m. m. och förfarandet vid anmälan av kandidater – trädde i kraft den 1 januari 1979. Övriga ändringar, som rörde reglerna om röstning på vissa institutioner och preliminär rösträkning hos valnämnden, trädde i kraft under sommaren 1979.

Kommittén har i oktober 1980 avlämnat ett nytt delbetänkande (SOU 1980:45) Översyn av vallagen 2. I betänkandet behandlar kommittén flertalet av de frågor som omfattas av utredningsuppdraget. Jag avser nu att ta upp dessa frågor. Resterande delar av uppdraget, huvudsakligen frågor med

¹ Riksdagsledamoten Sven-Erik Nordin, ordförande, ombudsmannen Ronny Karlsson, f. d. riksdagsledamoten Holger Mossberg, ombudsmannen Georg Pettersson, organisationssekreteraren Lars Pettersson, ombudsmannen Kerstin Schultz och riksdagsledamoten Per-Olof Strindberg.

anknytning till valprovsnämndens verksamhet, avser kommittén att redovisa i ett slutbetänkande i år.

Till protokollet i detta ärende bör fogas en sammanfattning av kommitténs betänkande som *bilaga 1* och de författningsförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*. Beträffande kommitténs närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras remissyttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Allmän motivering

2.1 Inledning

De under år 1979 genomförda ändringarna i valförfattningarna gjordes mot bakgrund av erfarenheterna från 1973 och 1976 års val. Vallagskommittén har under sitt fortsatta arbete följt förberedelserna för 1979 års val och genomförandet av dessa val. Kommittén har fått del av ett flertal förslag i valfrågor som har framförts i olika sammanhang. De lagändringar som jag nu föreslår bygger på vallagskommitténs betänkande Översyn av vallagen 2.

Vallagskommittén har i betänkandet behandlat åtskilliga frågor som inte har föranlett något förslag från kommitténs sida. Dessa anges närmare i avsnitt 2.10.1. Jag vill emellertid redan nu säga att jag inte har någon annan uppfattning än den som kommittén har redovisat i dessa delar.

2.2 Valsystem och valkretsar

2.2.1 Valsystemet vid kommunfullmäktigval

Gällande rätt

Valen till riksdag, landsting och kommunfullmäktige är proportionella. Partierna får alltså en representation i den församling valet gäller som i princip motsvarar deras andel av rösterna. Vid fördelning av mandaten mellan partierna används den s. k. jämkade uddatalsmetoden med 1,4 som första divisor. Metoden innebär att mandaten tilldelas, ett efter ett, det parti som varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Första jämförelsetalet är röstetalet delat med 1,4. De följande jämförelsetalen erhålls genom att partiets röstetal delas med det tal som motsvarar dubbla antalet mandat som partiet har fått, ökat med 1, alltså med 3, 5, 7 osv. Genom att den första divisorn är större än 1, innebär metoden en viss spärr mot småpartier.

Före år 1970 förrättades *valen till riksdagen* i slutna valkretsar. De röster som återstod sedan ett parti hade fått sitt sista mandat i en valkrets kunde alltså inte utnyttjas vid mandatfördelningen i övrigt.

Till 1970 års val infördes emellertid det nu tillämpade riksproportionella

valsyste­met för riksdagsval. Detta innebär i princip att varje parti får det antal mandat i riksdagen som svarar mot partiets andel av rösterna i hela landet. En sådan riksp­roportionell fördelning uppnås genom att endast en del av mandaten (310 fasta valkretsmandat) fördelas mellan valkretsarna, medan återstoden (39 utjämningsmandat) används för att utjämna de avvikelser från ett riksp­roportionellt riktigt resultat som kan uppstå vid mandatfördelningen inom kretsarna.

Mandatfördelningen inleds med att de fasta valkretsmandaten fördelas mellan partierna efter valresultatet i kretsen. Därefter gör man en beräkning av hur de 349 mandaten skulle fördelats mellan partierna om hela landet hade utgjort en valkrets. Skillnaden mellan det antal mandat ett parti därvid erhåller och antalet fasta valkretsmandat som partiet har fått fylls ut med utjämningsmandat. Ett partis utjämningsmandat tillförs sedan, ett efter ett, den valkrets där partiet har störst jämförelsetal (3 kap. 8 § regeringsformen, RF).

Principen om riksp­roportionalitet är emellertid inte helt genomförd. För att förhindra en från parlamentarisk synpunkt olycklig partisplittring i riksdagen har man försett syste­met med en spärr mot småpartier. Endast ett parti som har fått minst 4 procent av rösterna i hela landet får delta i mandatfördelningen. Parti med färre röster får dock delta i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i en valkrets där partiet har fått minst 12 procent av rösterna (3 kap. 7 § RF).

Också landstingsvalkretsarna var tidigare slutna. Fr. o. m. 1976 års val tillämpas emellertid i *landstingsvalen* ett valsyste­m av samma typ som i riksdagsvalen. Av mandaten är 9/10 fasta valkretsmandat och återstoden utjämningsmandat (2 kap. 8 § ValL). Också i landstingsvalen gäller en småpartis­pärr. Endast parti som fått minst 3 procent av rösterna i hela landstingskommunen får delta i mandatfördelningen (14 kap. 15 a § ValL).

Ungefär en fjärdedel av landets kommuner är indelade i valkretsar för *val av kommunfullmäktige*. Vid valet tillämpas här fortfarande ordningen med *slutna valkretsar*. *Samtliga mandat* besätts alltså med kandidater som har valts i resp. valkrets (2 kap. 10 § ValL). Ingen småpartis­pärr finns.

En kommun *skall* indelas i valkretsar, om det finns fler än 24 000 röstberättigade invånare i kommunen eller om minst 51 fullmäktige skall utses (2 kap. 9 § ValL). Indelning i valkretsar *får* ske, om antalet röstberättigade invånare i kommunen överstiger 6 000. Andra kommuner får indelas i valkretsar endast om synnerliga skäl föreligger på grund av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden. Vidare gäller bl. a. – sedan år 1975 – att valkretsarna skall utformas på sådant sätt att varje krets kan beräknas komma att utse minst 15 fullmäktige. Minimiantalet var tidigare 10 fullmäktige.

Vid det senaste valet var 69 av landets 279 kommuner valkretsindelade. Av dessa 69 kommuner var 49 delade i två kretsar, 9 i tre kretsar, 8 i fyra kretsar, 2 i fem kretsar och en (Stockholms kommun) i sex kretsar.

Bakgrunden till att frågan om valsystemet vid kommunfullmäktigval nu tas upp

Frågor rörande valsystemet vid kommunfullmäktigval togs upp i motionerna 1042 och 1563 till 1979/80 års riksmöte. I motionerna begärdes en översyn av valsystemet vid kommunfullmäktigval i syfte att stärka garantierna för proportionalitet vid mandatfördelningen. I den förstnämnda motionen förordades övergång till ett valsystem av samma typ som nu tillämpas i landstingsvalen, och i den sistnämnda motionen föreslogs en höjning av minimiantalet mandat per valkrets i de valkretsindelade kommunerna. Utan att i sak ta ställning till yrkandena i motionerna uttalade KU att frågan om det kommunala valsystemet borde bli föremål för utredning av vallagskommittén. Riksdagen biföll KU:s hemställan (KU 1979/80:43, rskr 1979/80:230).

Vallagskommitténs förslag

Kommittén erinrar om att nu gällande regler för val av kommunfullmäktige antogs av riksdagen år 1975 och föregicks av en överenskommelse mellan de fyra största riksdagspartierna. Kommittén har bedömt att rådande system väl motsvarar de krav på proportionalitet som kan ställas. Emellertid är det enligt kommittén möjligt att ytterligare förbättra valsystemet i detta avseende. Det kan ske antingen genom en övergång till ett kommunproportionellt valsystem med 9/10 av mandaten som fasta valkretsmandat och 1/10 som utjämningsmandat eller genom en höjning av minimiantalet mandat per valkrets. Enligt kommitténs mening är erfarenheterna av den nuvarande ordningen alltför begränsade för att läggas till grund för en så genomgripande förändring som en övergång till ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat skulle innebära. För att ytterligare stärka garantierna för en proportionell mandatfördelning föreslår emellertid kommittén att minimiantalet mandat per valkrets skall höjas från 15 till 20 i de valkretsindelade kommunerna. Om förslaget genomförs, blir enligt kommittén 16 av de 69 valkretsindelade kommunerna tvungna att ändra valkretsindelningen eller öka antalet ledamöter i fullmäktige.

Remissyttrandena

Remissutfallet på kommitténs förslag är något splittrat. Flertalet remissinstanser – länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Norrbottens län, kommunaldemokratiska kommittén, Svenska kommunförbundet, Helsingborgs kommun och Vänersborgs kommun – tillstyrker kommitténs förslag. Två remissinstanser – länsstyrelsen i Stockholms län och Nyköpings kommun – förordar i stället ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. En remissin-

stans – Stockholms kommun – föreslår att nuvarande regler tills vidare bibehålls. Riksskatteverket (RSV) instämmer i att kommitténs förslag innebär en förstärkt garanti för en proportionell mandatfördelning men framhåller samtidigt att det inte innebär några tekniska svårigheter att övergå till ett system med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Föredragandens överväganden

Om man vid proportionella val delar upp valområdet i valkretsar, uppkommer alltid risker för att mandatfördelningen inom valområdet inte blir strikt proportionell. Detta kan motverkas genom ett utjämningsförfarande. Bortsett från de spärreffeckter som ligger i småpartispärrarna på 4 resp. 3 procent och den tillämpade fördelningsmetoden (den jämkade uddatalsmetoden med 1,4 som första divisor), leder det valsysteem som nu används vid val till riksdag och landsting i princip till fullständig proportionalitet inom hela valområdet. Varje parti erhåller alltså det antal mandat som så nära som möjligt är proportionellt mot partiets sammanlagda röstetal i hela landet resp. landstinget.

Samma grad av proportionalitet uppnås inte alltid i valen av fullmäktige i kommuner som är indelade i valkretsar. Detta beror på att valen förrättas i slutna kretsar och att man inte tillämpar något utjämningsförfarande. Under sådana förhållanden ger en uppdelning i valkretsar ett visst spelrum för avvikelser från en proportionell fördelning av mandaten. Ju färre mandaten i valkretsarna är, desto större blir risken för sådana avvikelser.

År 1975 höjdes minimiantalet mandat per valkrets från 10 till 15. Föredragande statsrådet uttalade i samband därmed att det tillämpade *valsysteem*et visserligen uppfyllde de krav på proportionalitet som rimligen kunde ställas men att valkretsar med så få mandat som 10 i vissa lägen kunde medföra risk för bristande proportionalitet. Ändringen genomfördes alltså för att man skulle få en ännu starkare garanti för en god proportionalitet (prop. 1975:101 s. 58).

Jag delar vallagskommitténs uppfattning att det nuvarande valsysteemet vid kommunfullmäktigval fyller högt ställda krav på proportionalitet. Man kan emellertid inte bortse från att *gällande ordning* medför avvikelser från en helt proportionell mandatfördelning, om än mycket små. Detta framgår av de undersökningar som kommittén har låtit utföra. Att vissa avvikelser kan uppstå talar onekligen för att den nuvarande ordningen ändras. Flertalet remissinstanser synes också vara av denna mening.

Ett system med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat skulle emellertid innebära en genomgripande förändring av det nuvarande valsysteemet. En sådan reform torde dessutom förutsätta överväganden som kommittén inte har gått in på, bl. a. huruvida en procentuell småpartispärr bör införas. Tillräckligt underlag saknas alltså för ett sådant beslut.

Kommitténs förslag att inom ramen för det nuvarande systeem höja

minimiantalet mandat per valkrets till 20 är mindre genomgripande. Det har också tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Stockholms kommun har emellertid motsatt sig även en sådan ändring. Effekterna av förslaget för Stockholms del skulle enligt kommunen bli att den måste delas in i färre, men större valkretsar. Detta skulle försämra medborgarinflytandet på lokal nivå. Kommunen menar att man i stället bör pröva andra vägar för att utveckla och fördjupa det lokala medborgarinflytandet.

Trots de invändningar som har riktats mot kommittéförslaget anser jag att fördelarna med detta väger över de påtalade nackdelarna. Enligt min mening borde därför kommitténs förslag kunna genomföras.

Ändringar i vårt valsystem beslutas emellertid traditionellt i största möjliga enighet. Under behandlingen av ärendet i regeringskansliet har därför kontakt tagits också med företrädare för oppositionen. Vid dessa kontakter har det visat sig att det inte går att uppnå någon bredare enighet omkring förslaget att höja minimiantalet mandat i kommunernas valkretsar till 20. Mot denna bakgrund anser jag att kommitténs förslag inte bör genomföras.

Sammanfattningsvis är jag alltså f. n. inte beredd att föreslå någon ändring i det nuvarande valsystemet vid kommunfullmäktigval. Frågan bör enligt min mening tas upp till förnyat övervägande sedan ytterligare erfarenheter har vunnits av den nuvarande ordningen. Därvid kan man givetvis dra stor nytta av kommitténs värdefulla utredning i ärendet.

2.2.2 Förfarandet vid indelning av landstingskommuner och kommuner i valkretsar

Enligt 2 kap. 1 § kommunallagen (1977:179, ändrad senast 1981:165, KL) är det kommunerna och landstingskommunerna själva som inom en angiven ram beslutar om antalet platser (mandat) i sina beslutande församlingar (kommunfullmäktige resp. landstinget). Lagen säger inget om när ett sådant beslut om mandatantalet senast får fattas inför ett val.

I 2 kap. ValL finns föreskrifter om indelning av kommuner och landstingskommuner i valkretsar för val av kommunfullmäktige och landstingsledamöter.

Vid val av kommunfullmäktige är valkretsindelningen som förut nämnts i vissa fall obligatorisk (om kommunen har över 24 000 röstberättigade innevånare eller minst 51 mandat i fullmäktige), i andra fall fakultativ eller beroende på en lämplighetsavvägning (om kommunen har över 6 000 röstberättigade innevånare eller om det föreligger synnerliga skäl på grund av kommunens särskilt beydande utsträckning eller liknande förhållanden). Länsstyrelsen avgör om kommunen skall valkretsindelas och hur kretsarna i så fall skall avgränsas geografiskt. Kommunen har initiativrätt och en ovillkorlig rätt att yttra sig i indelningsärendet. Länsstyrelsen skall fatta sitt beslut före utgången av oktober året före det år under vilket beslutet skall

tillämpas. Beslutet gäller tills vidare. Det kan överklagas hos valprovsnämnden.

Vid landstingsval är valkretsindelningen obligatorisk. Indelningen bestäms av landstinget före utgången av oktober året före valåret. Landstingets beslut i indelningsärendet kan inte överklagas men måste för att bli bindande prövas och fastställas av länsstyrelsen. Beslutet gäller sedan tills vidare. Länsstyrelsens beslut i fastställelseärendet kan överklagas hos valprovsnämnden.

Gränserna för kommunval- och landstingsvalkretsar får enligt vallagen inte skära varandra.

I vallagen finns också föreskrifter om hur antalet mandat i kommunfullmäktige och landstingen fördelas mellan valkretsarna inför ett val. För såväl kommunernas som landstingskommunernas del gäller här att fördelningen fastställs av länsstyrelsen före utgången av april valåret. Länsstyrelsens beslut om fördelningen gäller för valperioden och kan överklagas hos valprovsnämnden.

Vallagskommittén föreslår två ändringar i de bestämmelser som jag nu har redogjort för. Kommittén föreslår för det första att beslutsrätten i ärenden om valkretsindelning av kommuner för val av kommunfullmäktige skall decentraliseras från länsstyrelsen till kommunerna efter mönster från det indelningsförfarande som gäller vid landstingsvalen. För att bli bindande skall dock kommunernas indelningsbeslut, liksom landstingskommunernas, prövas och fastställas av länsstyrelsen. Länsstyrelsens fastställelseprövning är enligt kommittén nödvändig för att förbudet mot att låta kommunval- och landstingsvalkretsar skära varandra skall kunna upprätthållas. Länsstyrelsens beslut skall kunna överklagas till valprovsnämnden.

För det andra vill kommittén sätta en tidsgräns för kommunernas och landstingskommunernas beslut om ändringar av antalet mandat. Sådana beslut skall enligt kommittén meddelas före utgången av mars valåret. Tanken är att man då får en garanti för att besluten kan samordnas med den fördelning av mandaten mellan valkretsarna som länsstyrelsen skall besluta före utgången av april. Länsstyrelsen förutsätts med andra ord behålla uppgiften att fördela mandaten mellan valkretsarna. Detsamma gäller f. ö. den uppgift att besluta om indelning i valdistrikt som länsstyrelsen också har.

Remissinstanserna har genomgående godtagit kommitténs överväganden och förslag.

Förslaget om att indelningen i valkretsar för val av kommunfullmäktige skall bestämmas av kommunerna själva ligger enligt min mening i linje med strävandena att stärka den kommunala självstyrelsen genom att minska den statliga detaljkontrollen över kommunerna. Det samordningskrav som följer av förbudet mot att låta kommunvalkretsar och landstingsvalkretsar skära varandra motiverar dock att kommunernas indelningsbeslut, liksom f. n. landstingskommunernas, måste fastställas av länsstyrelsen för att bli bindande.

Mot förslaget om att fixera en tidsgräns för kommunernas och landstingskommunernas beslut om antalet mandat kan möjligen invändas att den åsyftade samordningen med länsstyrelsens fördelning av mandat mellan valkretsarna har visat sig fungera tillfredsställande utan någon sådan gräns. Att samordningen är nödvändig är dock tydligt. Partierna behöver också få besked om antalet mandat och mandatens fördelning mellan kretsarna i så god tid att de hinner med nomineringar och annat förberedelsearbete inför valet.

Mandatantalet kan ha betydelse för valkretsindelningen och tvärtom. Följaktligen kunde det ligga nära till hands att sätta samma tidsgräns för besluten i båda dessa frågor. Den tidpunkt som närmast skulle komma i fråga är då före utgången av oktober året före det år under vilket besluten skall tillämpas. En ändring av mandatantalet behöver emellertid inte alltid sättas i samband med valkretsindelningen. Och kommunernas handlingsfrihet bör självfallet inte begränsas mer än nödvändigt. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag. I övrigt hänvisar jag till avsnitt 4.3.

Min slutsats blir alltså att båda förslagen bör genomföras. Detta förutsätter att 2 kap. 11 § ValL och 2 kap. 1 § KL ändras. Dessutom bör en ny paragraf, 2 kap. 12 §, föras in i vallagen.

2.2.3 Valsystemet vid kyrkofullmäktigval

I 12 § lagen (1961:436, omtryckt 1976:500, ändrad senast 1979:1162) om församlingsstyrelse (LFS) finns föreskrifter som gör det möjligt att dela in församlingar i valkretsar för val av kyrkofullmäktige. Det är länsstyrelsen som avgör om den möjligheten skall utnyttjas i en församling eller inte. Indelningen är inte obligatorisk. Kyrkofullmäktige i församlingen har initiativrätt och skall alltid ges tillfälle att yttra sig i indelningsärendet. Föreskrifterna är i övrigt ganska invecklade. För en närmare beskrivning av dem får jag hänvisa till vallagskommitténs betänkande (s. 82).

I praktiken utnyttjas möjligheten att valkretsindela församlingar för kyrkofullmäktigval i mycket liten omfattning. Vallagskommittén föreslår att möjligheten slopas.

De tre församlingar i landet som är valkretsindelade, nämligen Oscars församling i Stockholm, Trelleborgs församling och Piteå landsförsamling, har alla liksom de tre närmast berörda länsstyrelserna godtagit kommitténs förslag. Inte heller från annat håll har någon röst höjts mot förslaget.

Jag delar uppfattningen att någon valkretsindelning av församlingar för val av kyrkofullmäktige inte behövs längre och förordar att kommittéförslaget genomförs. Regelsystemet blir då enklare samtidigt som garantin för proportionalitet vid mandatfördelningen stärks.

Förslaget innebär att 12 § LFS bör upphävas. Dessutom behöver följdändringar göras i 8 § LFS och i 4 och 5 §§ lagen (1972:704, omtryckt 1979:376) om kyrkofullmäktigval (KfvL).

2.3 Följdändringar till lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar

2.3.1 Inledning

Den 1 juli 1979 trädde lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar (IndL) i kraft. Lagen ersatte lagen (1919:293) om ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning (KIL). Vid den nya lagens tillkomst uttalade föredragande statsrådet att de bestämmelser med anknytning till valfrågor som fanns i KIL borde tas in i vallagen. Under hänvisning till vallagskommitténs pågående arbete förordades emellertid att ev. ändringar i vallagen borde anstå (prop. 1978/79:157 s. 75). Riksdagen följde förslaget. Vallagskommittén har nu tagit upp vissa valfrågor som har anknytning till IndL.

I IndL finns bl. a. bestämmelser om förutsättningarna för att ändringar i den kommunala indelningen skall få göras samt om förfarandet vid sådana ändringar. En ändring i kommunindelningen får göras, om ändringen kan antas medföra bestående fördel för en kommun eller en del av en kommun eller annars från allmän synpunkt. Omfattande ändringar i den kommunala indelningen beslutas av regeringen. Kammarkollegiet och i vissa fall länsstyrelsen får besluta i fråga om sådana smärre indelningsändringar som behövs på grund av oregelbundenhet i indelningen eller med hänsyn till fastighetsförhållandena och som inte föranleder ekonomisk reglering mellan kommuner. En indelningsändring träder i kraft vid det årsskifte som bestäms i beslutet. Är ändringen så omfattande att en kommun enligt den nya indelningen inte bör företrädas av sittande fullmäktige, träder ändringen i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie val av fullmäktige har ägt rum. Beslut av regeringen om indelningsändring skall som regel fattas senast ett år före ikraftträdandet (i undantagsfall åtta månader). Motsvarande beslut av kammarkollegiet och länsstyrelse skall fattas senast tre månader före ikraftträdandet. Vid omfattande indelningsändring skall en kommun enligt IndL under övergångsperioden företrädas av särskilt utsedda indelningsdelegerade.

2.3.2 Allmänna val under året innan en indelningsändring träder i kraft

Allmänna val som genomförs året innan en indelningsändring träder i kraft bör avse kommunen enligt den nya indelningen. Ett stadgande av denna innebörd fanns beträffande landstingskommunerna i 33 § i gamla indelningslagen, KIL. Någon motsvarande bestämmelse finns emellertid inte längre. I fråga om val till riksdagen gäller enligt 2 kap. 2 § andra stycket ValL att, om valkretsarnas omfattning påverkas av ett beslut om ändring i länsindelningen eller den kommunala indelningen som träder i kraft vid ingången av året efter det år då ordinarie val till riksdagen har hållits, så skall i fråga om val till riksdagen indelningsändringen beaktas redan från och med beslutets dag.

För val till kommunfullmäktige och kyrkofullmäktige finns inga motsvarande stadganden.

Vallagskommittén föreslår att det i lagen uttryckligen slås fast att allmänna val som genomförs året innan en indelningsändring träder i kraft avser landstingskommunen, kommunen resp. församlingen enligt den nya indelningen.

Förslaget har inte föranlett några invändningar från remissinstansernas sida. Jag kan för egen del ansluta mig till det.

Förslaget föranleder två nya paragrafer, 1 kap. 4 § ValL och 3 a § KfvL.

2.3.3 Frister för beslut om valkretsindelning m. m.

Beslut om indelning av landstingskommuner i valkretsar skall, om regeringen inte föreskriver annat, meddelas före utgången av oktober månad före det år då val skall äga rum (2 kap. 7 § ValL). I fråga om kommuner gäller att beslutet om valkretsindelning alltid skall meddelas före utgången av oktober året före det år då ändringen skall träda i tillämpning (2 kap. 11 § ValL).

Beslut om indelning av kommuner och församlingar i valdistrikt skall meddelas senast i november året före det år då beslutet skall träda i tillämpning (3 kap. 3 § ValL och 5 § KfvL).

För beslut om fördelning av mandat mellan valkretsar i riksdags-, landstings- och kommunfullmäktigval är tidsgränsen bestämd till april månads utgång det år val skall äga rum (2 kap. 2, 8 och 11 §§ ValL). Regeringen kan dock föreskriva annan tid för beslut om fördelning av mandat mellan valkretsar i en landstingskommun.

En indelningsändring träder, som inledningsvis har sagts, alltid i kraft den 1 januari ett år och skall normalt beslutas ett år i förväg (1 kap. 12 §, 2 kap. 5 § och 3 kap. 8 § IndL). Allmänna val som genomförs året innan en indelningsändring träder i kraft avser landstingskommunen, kommunen resp. församlingen enligt den nya indelningen (jfr avsnitt 2.3.2).

De nu genomgångna tidsfristerna kan schematiskt beskrivas på följande sätt.

31.10	År 1	Sista dag för beslut om indelning av landstingskommun och kommun i valkretsar
30.11	År 1	Sista dag för beslut om indelning av kommun och församling i valdistrikt
31.12	År 1	Sista dag för beslut om indelningsändring som skall träda i kraft om ett år
30.4	År 2	Sista dag för beslut om indelningsändring som skall träda i kraft om åtta månader
Sista dag för beslut om fördelning av mandat mellan

- valkretsar i riksdags-, landstings- och kommunfullmäktigval
- 21.9 År 2 Val
- 1.1 År 3 Ny indelningsändring i kraft.

Gällande regler innebär att ett beslut om indelningsändring kan fattas efter den sista dag som gäller för beslut om indelning av landstingskommun och kommun i valkretsar och för beslut om indelning av kommun och församling i valdistrikt. Som nyss har sagts får dock regeringen föreskriva annan tid än 31 oktober året före valår för beslut om indelning av landstingskommun i valkretsar (2 kap. 7 § ValL). Denna undantagsbestämmelse är tillkommen med tanke på att t. ex. ändringar i den landstingskommunala eller kommunala indelningen kan föranleda ändringar i valkretsindelningen. Regeringen har däremot inte i valförfattningarna fått någon befogenhet att förlänga fristerna för beslut om valkretsindelning av kommuner eller för beslut om indelning av kommuner och församlingar i valdistrikt.

I den tidigare gällande indelningslagen (KIL) fanns emellertid bestämmelser som gjorde det möjligt att ändra valkrets- och valdistriktsindelningen efter den i vallagen föreskrivna tiden, om det behövdes med hänsyn till ändringar i den kommunala indelningen. Enligt 14 § KIL kunde regeringen vid omfattande indelningsändring förordna att uppdragen skulle upphöra för sittande ledamöter och suppleanter i fullmäktige och nämnder samt att nya val skulle verkställas för återstoden av valperioden. Länsstyrelsen bestämde i sådant fall vilken dag valet skulle äga rum. Länsstyrelsen kunde därvid också förordna om berörda kommuners indelning i valkretsar och valdistrikt utan att vara bunden av de frister som eljest gällde för sådana beslut. För ändringar i landstingsindelningen fanns motsvarande bestämmelser i 33 § KIL.

Motsvarande bestämmelser om undantag från tidsfristerna för beslut om valkrets- och valdistriktsindelning i KIL finns inte i IndL. Som inledningsvis har sagts var avsikten vid nuvarande indelningslags tillkomst att erforderliga undantag i stället skulle tas in i valförfattningarna.

Vallagskommittén konstaterar att beslut om betydande ändringar i indelningen i landstingskommuner och kommuner kan fattas efter utgången av de frister som enligt vallagen gäller för beslut om indelning i valkretsar och valdistrikt. Bestlut om indelning i valkretsar och valdistrikt måste uppenbarligen fattas med utgångspunkt i den territoriella indelning som kommer att gälla under valperioden. Sådana beslut måste därför enligt kommittén kunna meddelas senare än vad vallagen numera medger. Kommittén föreslår därför att man låter den myndighet som beslutar om indelningsändring bedöma huruvida fristerna för valkrets- och valdistriktsindelning behöver förlängas. Om så är fallet, skall den myndighet som beslutar om indelningsändringen i beslutet ange de frister som anses lämpliga.

Kommittén konstaterar vidare att beslut om fördelningen av fasta valkretsmandat mellan valkretsarna för val till riksdag och landsting och

beslut om fördelningen av fullmäktigplatser mellan valkretsar i en kommun kan meddelas lika sent som ett beslut om indelningsändring, alltså den 30 april valåret. Enligt 2 kap. 8 § ValL kan fristen för beslut om fördelning av fasta valkretsmandat mellan landstingsvalkretsar förlängas, bl. a. för att en indelningsändring skall kunna beaktas. Kommittén föreslår att denna möjlighet ges också vid mandatfördelning för riksdags- och kommunfullmäktighetval och föreslår att motsvarande ordning skall gälla som föreslagits för förlängning av fristerna för valkrets- och valdistriktsindelning, dvs. att den myndighet som beslutar om indelningsändring också skall kunna besluta om en förlängd frist för mandatfördelningen.

Kammarkollegiet tillstyrker förslaget att de myndigheter som beslutar om indelningsändring får möjlighet att förlänga tidsfristerna för beslut om indelning i valkretsar och valdistrikt samt om fördelning av mandat mellan valkretsar. Övriga remissinstanser har lämnat vallagskommitténs förslag utan erinran. Jag kan för egen del ansluta mig till kommitténs förslag och förordar alltså att det genomförs.

Förslaget föranleder ändringar i 2 kap. 7 och 8 §§ samt 3 kap. 3 § ValL. Vidare föreslås att en ny paragraf, 13 §, skall införas i 2 kap. ValL.

Eftersom jag förordar att möjligheten att dela in församlingar i valkretsar skall upphöra, föreslås inte några ändringar i lagen om församlingsstyrelse vad gäller fristen för valkretsindelning och utseende av antal fullmäktige i varje valkrets (jfr avsnitt 2.2.3).

Bestämmelser om vilket organ som utövar fullmäktiges beslutanderätt innan en beslutad kommunal eller landstingskommunal indelningsändring träder i kraft finns i IndL.

2.3.4 Anpassning av röstlängder till indelningsändring

I 4 kap. ValL finns bestämmelser om hur röstlängder upprättas och granskas m. m. En allmän röstlängd upprättas årligen av lokala skattemyndigheten för vart och ett av valdistrikten i landet. I den allmänna röstlängden upptas svensk medborgare som den 1 juni (kvalifikationsdagen), enligt länsstyrelsens personband, är kyrkobokförd i valdistriktet och som har fyllt eller före den 1 september det år längden upprättas fyller 17 år. Allmän röstlängd gäller från och med den 1 september det år röstlängden upprättas.

Indelningsändringar som är mer omfattande skall, som tidigare har sagts, i regel beslutas senast ett år före ikraftträdandet.

Eftersom ett val, som genomförs innan en beslutad indelningsändring har trätt i kraft, avser landstingskommunen, kommunen resp. församlingen enligt den nya indelningen, är en röstlängd som upprättas enligt den gamla indelningen (på grundval av kyrkobokföringen på kvalifikationsdagen) inte alltid användbar vid valet.

I 16, 20 och 40 §§ i den äldre indelningslagen, KIL, fanns bestämmelser

rörande förfarandet med röstlängd i samband med indelningsändring. I de fall då en kommun eller en församling delades skulle, året innan ändringen trädde i kraft, en särskild röstlängd upprättas för varje del. Vidare stadgades att en kommun var skyldig att tillhandahålla en annan, av ändringen berörd kommun sin röstlängd. Motsvarande bestämmelser saknas i IndL.

Vallagskommittén föreslår att i vallagen och lagen om kyrkofullmäktigval tas in regler som innebär att man vid upprättandet av den allmänna röstlängden bör betrakta en beslutad men inte ikraftträdde indelningsändring som gällande redan vid kvalifikationsdagen och anpassa röstlängdens innehåll därefter. Då röstlängden upprättas skall man alltså utgå från den nya kommunala indelningen trots att denna ännu inte gäller.

Någon gång kan det för en församling vara opraktiskt om röstlängden bygger på en kommande ännu icke genomförd indelning. Det beslutande organet utgörs nämligen i vissa församlingar av kyrkostämman (se 5 § LFS). Om kyrkostämman skall fatta ett beslut innan en indelningsändring träder i kraft, måste röstlängden utvisa vilka som just då är kyrkobokförda i valdistriktet. Med hänsyn härtill har vallagskommittén föreslagit en bestämmelse i lagen om kyrkofullmäktigval som medger att man lägger upp en särskild del av röstlängden för det område av en församling som en indelningsändring avser.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot förslaget. Jag kan för egen del ansluta mig till kommitténs förslag.

Förslaget föranleder ändringar i 4 kap. 2 § ValL och 8 § KfvL.

RSV har med hänvisning till bl. a. nyssnämnda paragrafer, föreslagit att ordet "personband" ersätts med ordet "folkbokföringsregister", eftersom länsstyrelserna inte längre för några personband. Jag vill emellertid inte i detta sammanhang förorda någon sådan ändring. Ordet personband används nämligen i folkbokföringsförfattningarna. En ändring av det slag som RSV föreslagit bör anstå till dess den påbörjade översynen av folkbokföringsförfattningarna är färdig (jfr. avsnitt 2.4).

2.3.5 Provisorisk valnämnd i nybildad kommun

I varje kommun skall finnas en valnämnd (3 kap. 1 § ValL). Ledamöter och suppleanter i nämnden väljs av fullmäktige. Det ankommer på nämnden att administrera valen i kommunen.

En indelningsändring kan innebära att en ny kommun bildas, antingen genom sammanläggning av två eller flera kommuner eller genom att ett område avskiljs för att utgöra en särskild kommun. Allmänna val, som genomförs året innan en indelningsändring träder i kraft, avser kommunen enligt den nya indelningen (jfr avsnitt 2.3.2). En sittande valnämnd är inte behörig att svara för genomförandet av de allmänna valen under året före indelningsändringens ikraftträdande inom det område som svarar mot den nybildade kommunen.

Enligt 18 § i den äldre indelningslagen, KIL, skulle länsstyrelsen, då en ny kommun bildades genom indelningsändring, utse ledamöter och suppleanter i en valnämnd. Denna provisoriska valnämnd skulle verka till dess fullmäktige för den nya kommunen hade blivit valda och dessa i sin tur hunnit välja ledamöter och suppleanter i valnämnd. Några motsvarande bestämmelser finns inte i IndL.

Enligt vallagskommittén bör en provisorisk valnämnd utses, om ändringen i den kommunala indelningen innebär att en ny kommun bildas. Uppgiften att utse den provisoriska valnämnden föreslås ankomma på indelningsdelegerade.

Jag ansluter mig till förslaget som har lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Förslaget föranleder ändringar i 3 kap. 2 § ValL.

2.4 Röstlängderna

Endast den som är upptagen i röstlängd får rösta.

Lokala skattemyndigheten upprättar årligen en allmän röstlängd för varje valdistrikt. I den röstlängden tas sådana svenska medborgare upp som på kvalifikationsdagen, dvs. den 1 juni, är kyrkobokförda i valdistriktet och då har fyllt eller före den 1 september fyller 17 år och som inte är omyndigförklarade. Under samma förutsättningar tas också utländska medborgare upp, om de dessutom har varit kyrkobokförda här i landet den 1 november de tre närmast föregående åren. Uppgifterna i den allmänna röstlängden hämtar lokala skattemyndigheten från länsstyrelsens folkbokföringsregister.

RSV upprättar varje år en särskild röstlängd för varje riksdagsvalkrets. I den tas de utlandssenskar upp som på kvalifikationsdagen den 1 juni har rösträtt vid riksdagsval och som då har gjort en särskild ansökan om att få bli upptagna i längden. Den som efter ansökan har tagits upp i längden under ett ordinarie valår behöver dock inte upprepa ansökningen för att bli upptagen i längden under de två följande åren. En ansökan skall innehålla en försäkran om att den sökande är svensk medborgare.

Röstlängderna skall vara upprättade senast den 15 juni och ligga framme för granskning under tiden den 26–30 juni. Den som vill att en röstlängd skall ändras måste framställa en skriftlig anmärkning hos länsstyrelsen senast den 15 juli. Länsstyrelsen prövar anmärkningar vid ett offentligt sammanträde den 22 juli. Vissa uppenbara fel i en allmän röstlängd kan länsstyrelsen rätta också efter sammanträdet, förutsatt att ansökan om rättelse görs senast den 1 september.

Av det som jag har sagt nu framgår att röstlängdsförfarandet har starka beröringspunkter med folkbokföringen. Formerna för folkbokföringen i framtiden utreds f. n. av 1979 års folkbokföringskommitté (B 1979:12). I likhet med vallagskommittén finner jag det lämpligast att inte föreslå några

mera genomgripande ändringar i röstlängdsreglerna innan folkbokföringskommittén har redovisat sitt arbete. Några mindre ändringar som vallagskommittén föreslår bör dock göras redan nu.

Vallagskommittén föreslår för det första att de *tider* som gäller för *upprättande och granskning av röstlängderna* skall förlängas. Tiden för upprättande föreslås förlängd med fem dagar till den 20 juni. Gransknings-tiden bör enligt kommittén förlängas med femton dagar till den 15 juli.

Remissutfallet bekräftar kommitténs uppfattning att den tid som står myndigheterna till buds i arbetet med att upprätta röstlängderna är knapp. Jag biträder därför förslaget om att fristen skall förlängas.

Också förslaget om att granskningstiden skall förlängas bör genomföras. Utsikterna att på ett tidigt stadium klara upp de fel i röstlängderna som trots allt kan uppstå blir då något större.

Kommittén föreslår vidare att tiden för *utlandssvenskarnas ansökningar om att bli upptagna i den särskilda röstlängden* skall begränsas till det år då röstlängden upprättas. Som det nu är säger lagen inget om när ansökningarna tidigast får göras. En tendens till ansökningar ett par år i förväg har märkts i praxis. Begränsningen vill kommittén åstadkomma genom att ställa upp ett krav på att den medborgarskapsförsäkran, som ansökningen skall innehålla, måste avges samma år som röstlängden upprättas.

En ordning som tillåter ansökningar under en mycket lång tidrymd i förväg rimmar illa med grundtanken bakom ansökningsförfarandet, nämligen att det är medborgarskapet på kvalifikationsdagen som skall vara avgörande för rösträtten. Ansökningstiden bör därför begränsas. Jag godtar kommitténs förslag till begränsning. Utlandssvenskarnas Förening har visserligen i sitt remissyttrande föreslagit en betydligt längre ansökningstid. Enligt min mening måste emellertid den frist på fem månader som kommittéförslaget innebär räcka för att också mycket avlägset boende utlandssvenskar skall hinna sända in sina ansökningar till RSV i rätt tid.

Å andra sidan skall en ansökan inte behöva upprepas under de år som normalt är mellanvalsår. De utlandssvenskar som har tagits upp i den särskilda röstlängden under ett ordinarie valår behöver som nämnts inte heller göra en ny ansökan för att bli upptagna i längden för de två följande åren. Kommittén föreslår nu den ändringen att den som har gjort en ansökan det första mellanvalsåret och då blivit upptagen i den särskilda röstlängden skall utan ny ansökan tas upp i längden också för det andra mellanvals-året.

Mot detta förslag har remissinstanserna ingen erinran, och jag biträder det för egen del.

Förslagen föranleder ändringar i 4 kap. 1, 3, 10, 12, 13, 15 och 21 §§ ValL.

RSV har under remissbehandlingen föreslagit en ytterligare ändring i 4 kap. ValL. Enligt verket bör bestämmelsen i 4 § förtydligas så att det klart framgår att den väljare som i en röstlängd tas upp i fel valkrets kan anmärka

på felet och få det rättat. Enligt min mening framgår det redan av bestämmelsen i dess nuvarande lydelse att innebörden är den som RSV har angett. Jag menar med andra ord att lagen är tydlig nog på denna punkt.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi har i sitt remissyttrande föreslagit att anmärknings- och rättelseförfarandena skall slås samman. Länsstyrelsen i Stockholms län har i princip ställt sig bakom förslaget. För egen del anser jag att tillräckligt underlag saknas för att nu ta upp denna fråga. Den bör därför övervägas i annat sammanhang.

2.5 Registrering av partibeteckningar och anmälan av kandidater

Vid sidan av det namnskydd som politiska organisationer kan ha enligt civilrättens regler öppnar vallagen en möjlighet att skydda partibeteckningar vid val. Detta skydd förstärktes senast år 1974. Det är konstruerat på i huvudsak följande sätt.

Partiet, dvs. en sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under en särskild beteckning, kan registrera beteckningen och anmäla officiella kandidater hos RSV. Härigenom får partiet skydd mot att andra utnyttjar beteckningen för sina kandidater i valet. Valsedlar med registrerade partibeteckningar måste nämligen som första namn ha någon av de officiella kandidater som en representant för det registrerade partiet har anmält hos RSV. Annars anses alla namn på valsedeln obefintliga, och rösten tillfaller det registrerade partiet. Sedan ett parti har blivit registrerat, är det skyddat mot att andra registrerar en förväxlingsbar beteckning.

För att en partibeteckning skall kunna skyddas genom registrering vid ett ordinarie val måste ansökan om registreringen göras senast den 30 april valåret. En förutsättning för att ansökningen skall bifallas är då bl. a. att partiet visar att det har ett visst minsta antal röstberättigade medlemmar (1 500, 100 och 50 för riksdags-, landstings- resp. kommunfullmäktigval). Lagen ger inga närmare föreskrifter om hur partiet skall visa detta. I praktiken brukar partierna välja ettdera av två alternativ. Antingen ger partiet in ett utdrag av sin medlemsförteckning till RSV. Eller också åberopar partiet där ett intyg av notarius publicus om att man för honom har visat upp en förteckning med det föreskrivna antalet röstberättigade medlemmar.

Det skydd som registreringen ger faller bort när partibeteckningen avregistreras. En partibeteckning skall avregistreras, bl. a. om partiet begär det (exempelvis i samband med ett namnbyte) eller om partiet vid två på varandra följande ordinarie val inte har anmält några kandidater hos RSV.

Vallagskommittén föreslår nu för det första att kravet på *bevisning om att partiet har det föreskrivna minimiantalet röstberättigade medlemmar* skall skärpas. Kravet bör, menar kommittén, kompletteras så att samma antal medlemmar måste egenhändigt underteckna en förklaring att de biträder

registreringsansökningen.

Bruket av medlemsförteckningar som bevismedel hos RSV och notarius publicus har nämligen vållat problem. En kontroll av att de återopade förteckningarna är riktiga har visat sig nödvändig. Men kontrollen är vanskelig att genomföra. Den kan av enskilda i vissa fall uppfattas som ett intrång i den fria åsiktsbildningen. Hos RSV blir förteckningarna allmänna handlingar som det står var och en fritt att ta del av. Någon garanti för att den, vars politiska sympatier på detta sätt offentliggörs, har samtyckt till offentliggörandet finns inte.

Enligt min mening bör ett villkor för registrering av partibeteckningar också i fortsättningen vara att partiet i fråga har ett visst minimiantal röstberättigade väljare. Problemen med medlemsförteckningarna talar emellertid starkt för att villkoret, som kommittén föreslår, utformas som ett krav på att medlemmarna skall ha undertecknat en förklaring om att de biträder registreringsansökan. På så sätt får nämligen de enskilda partimedlemmarna en garanti för att uppgifter om deras partitillhörighet inte offentliggörs i registreringsärendet utan deras vetskap och vilja. Samtidigt slipper man i allmänhet kontrollera medlemskapet. En egenhändigt undertecknad förklaring måste nämligen regelmässigt godtas som ett tillräckligt bevis om detta.

Fördelarna med kravet på egenhändigt undertecknade förklaringar måste naturligtvis vägas mot nackdelen av att partierna då besväras med att samla in namnteckningar. Besväret kan drabba inte bara nya partier utan också ett redan etablerat som byter namn. För min del menar jag att fördelarna väger tyngst. I ett avseende anser jag emellertid att kommitténs förslag skulle föra för långt. Ett parti som redan är representerat i riksdagen får förutsättas ha så många medlemmar att det bara skulle framstå som ett onödigt besvär, om man tvingar partiet att bland dessa samla in 1 500 namnteckningar. Jag förordar alltså den lösning som kommittén anvisar med den begränsningen att ett parti som är representerat i riksdagen och som vill byta namn inte skall behöva ge in förklaringar om att minst 1 500 medlemmar biträder en ansökan om registrering av den nya partibeteckningen.

I detta sammanhang vill jag beröra en fråga som länsstyrelsen i Stockholms län tar upp i sitt remissvar. Länsstyrelsen sätter i fråga om inte det *högsta antalet officiella kandidater* som ett parti kan anmäla och registrera vid landstingsval, nämligen 20, är för litet i landstingskommuner med många valkretsar, om partiet går fram med en namnvalsedel i varje krets. Länsstyrelsen förespråkar att antalet skall ökas kraftigt eftersom det annars finns risk för att valsedlarna i vissa kretsar upptar namnet på endast en officiell kandidat. Detta kan leda till att den väljare som verkligen har gett uttryck för en åsikt i personalvalsfrågan genom att stryka det första namnet på valsedeln löper stor risk att valsedeln vid sammanräkningen befinner sig "utan namn" (jfr 14 kap. 5 § ValL). Länsstyrelsen förmodar att effekten av en sådan strykning som regel är okänd för väljaren.

Jag anser att länsstyrelsens argumentering i och för sig är riktig. Det är emellertid inte vanligt att väljarna stryker namn på valsedlar i landstingsval. Att partierna går fram med så många särskilda listor i en landstingskommun att en sådan strykning kan få den effekt som länsstyrelsen har pekat på är uppenbarligen inte heller någon utbredd företeelse. För egen del är jag inte övertygad om att en lagändring enligt länsstyrelsens förslag är praktiskt motiverad. Någon ändring på denna punkt föreslås därför inte.

En annan nyhet som kommittén föreslår är att *slutdagen för ansökan om registrering av en partibeteckning* skall ändras från den 30 april till sista dagen i februari. Erfarenhetsmässigt behöver ansökningarna ofta kompletteras. Tidsutdräkten som då uppstår gör att RSV har svårt att hinna pröva alla ansökningar innan valsedlar med registrerade partibeteckningar skall beställas i början av maj.

Remissinstanserna har ingen erinran mot att ansökningstiden ändras.

Jag håller naturligtvis med om att ansökningstiden måste bestämmas så att registreringsärendena kan avgöras innan valsedlarna beställs. Ansökningstiden bör å andra sidan inte fjärras från valdagen mer än nödvändigt. Det nya krav på egenhändigt undertecknade förklaringar av partimedlemmar som jag nyss har uttalat mig för bör underlätta handläggningen hos RSV väsentligt. Ändå vill jag inte motsätta mig den mindre justering av ansökningstiden som kommittén och remissinstanserna har funnit motiverad.

Kommittén föreslår vidare att det *skydd för registrerade partibeteckningar* som vallagen ger skall byggas ut till att omfatta också *avregistrerade beteckningar* när avregistreringen beror på att partiet byter namn. I sådana fall föreslås ett kvardröjande skydd mot att andra registrerar den gamla beteckningen eller en beteckning som kan förväxlas med den. Det kvardröjande skyddet skall enligt kommittén vara begränsat till fem år från avregistreringen. Tiden fem år är avvägd så att normalt två val måste genomföras innan den gamla beteckningen kan utnyttjas av någon annan.

Inte heller mot detta förslag har remissinstanserna haft några invändningar.

För egen del vill jag peka på att gällande regler inte hindrar att ett parti som har registrerat en beteckning kan registrera en ny utan att avregistrera den gamla. På så sätt skulle alltså ett parti som byter namn möjligen kunna behålla skyddet för den gamla beteckningen trots namnbytet. Detta tillvägagångssätt måste emellertid te sig främmande för de flesta. Det får också den olämpliga effekten att registret blir missvisande. Jag vill inte anvisa denna utväg. I stället ansluter jag mig i huvudsak till den lösning med ett kvardröjande skydd för avregistrerade partibeteckningar som kommittén föreslår.

Förslagen i detta avsnitt föranleder ändringar i 5 kap. 2–4 §§ ValL. Registreringen av partibeteckning är i vissa fall ett villkor för att partiet skall få lägga ut sina valsedlar på postkontoren. Till den frågan återkommer jag i specialmotiveringen till ändringen i 10 kap. 5 a § ValL.

2.6 Valsedlar och valkuvert

2.6.1 Beräkningen av den kostnadsfria valsedelskvoten

Till valsedlar skall enligt vallagen användas särskilda blanketter som RSV tillhandahåller (valsedelsblanketter). På begäran av ett parti som har beställt valsedelsblanketter förses RSV utan särskild ersättning blanketterna med partibeteckning, kandidatnamn samt valkrets- och valbeteckningar (valsedlar).

För ett parti, som deltar i riksdagsval och som vid senaste valet har fått eller vid det förestående valet får mer än 2,5 procent av rösterna i hela landet, svarar statsverket för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen. Detsamma gäller parti som utan att ha uppnått den angivna röstandelen är eller genom det förestående valet blir representerat i riksdagen. Vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige svarar statsverket för kostnaden för valsedlar, till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valet, för parti som är eller genom valet blir representerat i den församling valet gäller (6 kap. 5 § ValL). I övrigt får alltså partierna själva svara för kostnaderna för beställda valsedlar.

När val skall förrättas, bestämmer RSV den sista dag då beställning av valsedlar skall ha gjorts för att leverans skall kunna ske 45 dagar före valdagen (6 kap. 8 § ValL). Eftersom en preliminär röstlängd föreligger först den 15 juni (den 20 juni, om den i avsnitt 2.4 föreslagna ändringen godtas), gör partierna sina beställningar av valsedlar med ledning av en preliminär, kommunvis upprättad sammanställning av antalet röstberättigade. Denna sammanställning kan partierna få från länsstyrelserna. RSV beräknar emellertid den kostnadsfria kvoten valsedlar med ledning av antalet röstberättigade vid valet enligt gällande röstlängd. Antalet röstberättigade enligt den preliminära sammanställningen överensstämmer oftast inte fullständigt med antalet röstberättigade enligt den röstlängd som gäller vid valet.

Av vad vallagskommittén har anfört framgår att rådande förhållanden leder till ett ganska omfattande kontroll- och faktureringsarbete. I flertalet av de fall som föranlett faktureringar har det beställande partiet säkert inte önskat fler valsedlar än vad som motsvarar den kostnadsfria kvoten. Den överskjutande delen av beställningen har då föranletts av att antalet röstberättigade enligt den preliminära sammanställningen är högre än enligt den sedermera fastställda röstlängden. Enligt kommitténs mening skulle man undvika en mängd onödigt arbete om den kostnadsfria kvoten valsedlar beräknades med ledning av uppgifter som föreligger vid tiden för beställningen. Kommittén föreslår därför att den kostnadsfria kvoten beräknas på grundval av stommarna till mantalslängderna, som används av RSV för att fastställa antalet fasta valkretsmandat per valkrets i riksdagsvalet.

Remissinstanserna har lämnat vallagskommitténs förslag utan erinran. Jag

kan för egen del ansluta mig till kommitténs förslag och förordar alltså att förslaget genomförs.

Förslaget föranleder ändringar i 6 kap. 5 och 6 §§ ValL.

2.6.2 Olika färg på valkuvert I och innerkuvert II

En väljare som personligen avlämnar sin röst till en röstmottagare eller valförrättare vid val till riksdagen samt vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige lägger in sina valsedlar i ett valkuvert (8 kap. 4 och 5 §§ ValL). Detta kuvert har beteckningen valkuvert I. En väljare som lämnar sina röster genom bud lägger själv in sina valsedlar i innerkuvert. Dessa kuvert har beteckningen innerkuvert II. I närvaro av budet och ett vittne lägger väljaren sedan in de iordningställda innerkuverten i ett ytterkuvert (11 kap. 3 § ValL). På liknande sätt förfars, om väljaren röstar genom sin make eller genom lantbrevbärare (11 kap. 1 och 5 §§ ValL). Bortsett från texten på kuverten är valkuvert I och innerkuvert II lika till material och utförande.

Enligt vallagskommittén har det emellanåt förekommit att röstmottagare och andra som arbetar med val har förväxlat valkuvert I och innerkuvert II. Om förväxlingen har skett så att en väljare som personligen har lämnat sin röst har använt innerkuvert II, har detta lett till att rösten har kasserats (se 13 kap. 4 § andra stycket ValL). Med hänsyn härtill föreslår kommittén att innerkuvert II framställs av papper i annan färg än det papper som används för valkuvert I.

Remissinstanserna har tillstyrkt kommitténs förslag eller lämnat det utan erinran. Också jag ansluter mig till förslaget. De närmare föreskrifterna om val- resp. innerkuvertens utseende bör emellertid – som kommittén också synes mena – inte tas upp i vallagen utan i stället meddelas av RSV. Endast i begränsad utsträckning reglerar vallagen i dag hur kuvert skall vara beskaffade (se dock 8 kap. 8 § ValL). Behörigheten för RSV att meddela föreskrifter om kuvertens färg framgår av förordningen (1975:6, ändrad senast 1980:30) med bemyndigande för centrala valmyndigheten att meddela vissa föreskrifter.

2.6.3 Valsedlar och kuvert i kyrkofullmäktigvalen

Enligt 9 § KfvL skall valsedlar av vitt papper användas vid val av kyrkofullmäktige. På valsedeln skall finnas partibeteckning. Vidare bör en valsedel innehålla namn på en eller flera kandidater, valkrets-beteckning samt valbeteckningen (10 § KfvL).

Bestämmelsen om att en valsedel skall vara av vitt papper gäller valen i både församling och kyrklig samfällighet. Valsedlarna i de olika kyrkofullmäktigvalen kan alltså inte skiljas åt genom att färgen är olika. Inte heller förekommer streckmarkering i hörnen. Följaktligen har kuverten inte heller

avklippta hörn, eftersom röstmottagare och valförrättare ändå inte har möjlighet att på detta sätt skilja på valsedlar gällande församling resp. kyrklig samfällighet.

I kyrkofullmäktigvalen skaffar partierna själva valsedelspapper och ombesörjer tryckning av valsedlar. Till ledning för partiernas tryckning av valsedlar brukar RSV ge vissa anvisningar angående papperskvalitet, format m. m.

En väljare som personligen inställer sig på ett postkontor eller i en vallokal för att rösta i kyrkofullmäktigvalet använder kuvert med beteckningen valkuvert VI, och en väljare som röstar med valsedelsförsändelse använder sig av ett kuvert med beteckningen innerkuvert VII. I de församlingar där man väljer kyrkofullmäktige i både församling och kyrklig samfällighet skall väljaren med kryss i särskilda rutor på kuverten markera vilket val som valsedeln är avsedd för.

Vallagskommittén konstaterar att det är en allmän erfarenhet bland röstmottagare och valförrättare att många väljare i kyrkovalen har stora svårigheter att skilja mellan valsedlarna i de olika kyrkofullmäktigvalen eftersom valsedlarna har samma färg. Enligt kommittén förekom det också att röstmottagare vid 1979 års val tog emot ett relativt stort antal valsedlar i innerkuvert VII av väljare som inställde sig personligen för att rösta. Eftersom valkuvert VI borde ha använts i dessa fall, ansågs kuverten inte vara av föreskriven beskaffenhet, varför de kasserades (se 46 § fjärde stycket KfvL). Kommittén nämner också att det, enligt uppgift från valförrättare, i enstaka fall har förekommit så stora skillnader mellan olika partiers valsedlar vad gäller t. ex. tjockleken på valsedelspapperet att skyddet för valhemligheten riskerats.

Kommittén föreslår mot bakgrund härav att valsedlar av skilda färger, vita och blå, skall användas för val av kyrkofullmäktige i församling resp. kyrklig samfällighet. Vidare föreslår kommittén att i kyrkofullmäktigvalen skall användas samma typer av val- och innerkuvert med avskurna hörn som används i bl. a. kommunfullmäktigvalen och som i framtiden skall ha olika färg så att de inte skall förväxlas (se avsnitt 2.6.2). Kommittén lägger också fram förslag som rör tillhandahållande av valsedelspapper, valsedlarnas format, betalning av valsedelspapper, förbud mot att vika valsedel och mottagande av valkuvert. Kommitténs förslag i fråga om tillhandahållande av valsedelspapper går ut på att papper för tryckning av valsedlar skall levereras genom RSV:s försorg så att alla valsedlar för resp. val blir lika vad gäller papperskvalitet och färg. Kommitténs förslag om betalning av valsedelspapper innebär att samma bestämmelser som gäller enligt 6 kap. 4 § ValL bör gälla vid beställning av valsedelspapper för kyrkofullmäktigval. Om en beställning av papper görs av ett parti som inte är representerat i den fullmäktigförsamling valet gäller eller av någon som inte är behörig företrädare för partiet, skall alltså papperet betalas i förskott.

RSV har framfört vissa kritiska synpunkter på kommitténs förslag. Verket

anser sålunda att onödigt administrativt arbete kan undvikas om endast papper för tryckning av valsedlar för samfällighetsvalen skall tillhandahållas genom RSV:s försorg, alltså det blå valsedelspapperet. Verket menar nämligen att riskerna för att olika papperskvalitet och färg skall användas vid tryckning av de vita valsedlarna måste bedömas som små. RSV föreslår vidare i syfte att förenkla förfarandet att betalning av valsedelspapper alltid skall ske i efterskott.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ifrågasatt om man inte bör välja en annan färg än den blå på valsedlarna i samfällighetsval, eftersom den färgen används på valsedlarna i val av landstingsledamöter. I övrigt tillstyrks eller lämnas kommitténs förslag utan erinran i allt väsentligt.

Jag kan för egen del i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag. Vad RSV har föreslagit om att endast papper för tryckning av valsedlar för samfällighetsvalen skall tillhandahållas genom verkets försorg synes emellertid medföra förenklingar i det administrativa förfarandet. Detsamma gäller RSV:s förslag att betalning av valsedelspapper alltid skall ske i efterskott. Verkets förslag bör emellertid modifieras något. För att undvika ett ev. missbruk bör sålunda verket, om det är påkallat, kunna fordra förskottsbetalning. Denna möjlighet bör dock bara gälla, om beställningen görs av ett parti som inte är representerat i den fullmäktigförsamling valet gäller eller om beställningen görs av någon annan än den som är behörig företrädare för partiet.

Jag kan inte dela de farhågor för förväxlingar mellan valsedlar i landstingsval och i val till kyrkliga samfälligheter som länsstyrelsen i Stockholms län har gett uttryck för. Länsstyrelsens förslag skulle f. ö. medföra extra kostnader jämfört med kommitténs förslag, eftersom ytterligare ett slags färgat papper skulle komma med i hanteringen.

Sammanfattningsvis förordar jag således att kommitténs förslag genomförs med de begränsningar som främst följer av vad RSV har anfört. Förslaget föranleder ändringar i 9, 10, 19, 25, 26, 32 och 33 § KfvL. Vidare föreslås att en ny paragraf, 11 a §, införs i KfvL. Slutligen föreslås att 40 § KfvL upphävs (jfr avsnitt 2.8.1).

2.7 Poströstningen

Jag vill föreslå två mindre ändringar i poströstningsreglerna. Den ena ändringen går ut på att *antalet röstmottagande postkontor* vid omval i t. ex. en enstaka församling skall kunna begränsas något i landsändar som inte berörs av valet.

Huvudregeln är att väljarna får poströsta på varje postkontor i landet. Föreligger särskilda skäl, får RSV på förslag av postverket begränsa antalet röstmottagande postkontor. Minst ett postkontor i varje kommun måste dock alltid anordna poströstning även om det rör sig om ett omval av t. ex. kyrkofullmäktige i en enda mindre församling.

Vallagskommittén föreslår att kravet på minst ett röstmottagande postkontor i varje kommun skall efterges vid sådana val till landsting, kommunfullmäktige eller kyrkofullmäktige som inte omfattar hela landet. Enligt kommittén bör frågan om vilka postkontor som skall ta emot röster i ett sådant val anförtros åt RSV. Verket skall enligt förslaget vid sin prövning samråda med postverket men annars inte vara bundet av några begränsningar i vallagen. – Remissinstanserna har lämnat förslaget utan erinran.

För egen del vill jag framhålla att rösträtten självfallet inte får urholkas genom åtgärder som försvårar för väljarna att rösta. Det antal röstmottagande postkontor som behövs för att tillgodose väljarnas behov varierar emellertid starkt beroende på vilket val det gäller. Praktiska erfarenheter från omval i Piteå och Hallsbergs kommuner åren 1974 och 1980 ger också tydligt vid handen att poströstning då fick anordnas i onödigt många kommuner (betänkandet s. 138).

För att det i fortsättningen skall bli möjligt att på ett smidigt sätt hushålla med postverkets resurser utan att eftersätta behovet av poströstning förordar jag att lagens absoluta krav på minst ett röstmottagande postkontor i varje kommun mjukas upp på i huvudsak det sätt som kommittén anvisar.

RSV bör enligt min mening inte befria ett postkontor från skyldigheten att ta emot röster, om inte behovet av röstmottagning där framstår som ringa. Det aktuella valets karaktär, erfarenheterna från tidigare val och möjligheterna att poströsta på andra kontor i kommunen eller dess omnejd bör vara vägledande för verket. Behovet av röstmottagning på postkontoren i den kommun som valet gäller kan naturligtvis sällan eller aldrig vara ringa. Det som jag har sagt nu bör komma till uttryck i lagtexten så att särskilda skäl alltid krävs för att RSV skall få inskränka antalet röstmottagande postkontor vid ett val.

Vid riksdagsval och sådana lanstings-, kommunfullmäktig- eller kyrkofullmäktigval som omfattar hela landet bör minimikravet på ett poströstningsställe i varje kommun behållas.

Mitt förslag förutsätter ändringar i 10 kap. 2 § ValL och 30 § KfvL.

Den andra ändringen i poströstningsreglerna som jag vill föreslå gäller *postens valedelservice*. I avsnitt 2.6 har jag föreslagit en övergång till standardiserade valedlar vid kyrkovalen. I konsekvens med det förslaget föreslår jag nu dessutom att posten skall tillhandahålla väljarna blanketter till valedlar. Mitt förslag, som står i överensstämmelse med vallagskommitténs och remissinstansernas uppfattning, kräver en ändring i 13 § KfvL.

I likhet med kommittén avvisar jag däremot tanken på att posten skall tillhandahålla – eller låta partierna tillhandahålla – partimarkerade valedlar på postkontoren vid kyrkovalen. Rätten att lägga ut valedlar på postkontoren vid andra val kommer jag att behandla i specialmotiveringen till den ändring i 10 kap. 5 a § ValL som jag föreslår.

2.8 Rösträkning och mandatfördelning i kyrkofullmäktigvalen

2.8.1 Valnämndens preliminära räkning av poströster

Vid kyrkofullmäktigval i hela landet är valdagen tredje söndagen i oktober. Liksom vid övriga val räknas rösterna i kyrkofullmäktigvalen preliminärt i vallokalerna (41 § KfvL). Denna rösträkning omfattar dock inte poströsterna. Samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen sänds nämligen direkt till den länsstyrelse där den slutliga sammanräkningen skall ske, och rösterna räknas endast där. Sammanräkningen avslutas vanligen under november. Andelen poströstande i kyrkofullmäktigvalen har vid de fyra valen under 1970-talet varit i stigande och uppgått till 5,3, 8,4, 14,0 resp. 17,8 procent.

Vallagskommittén pekar på att det från kyrkligt håll har framförts att poströsterna bör räknas redan i vallokalen så att det preliminära valresultatet blir säkrare. Genom att poströsterna har ökat i antal har förskjutningar i majoritetsförhållandena blivit alltmer vanliga. Detta försvårar nomineringar och andra förberedelser till val inom församlingar och andra organ inför årsskiftet. Kommittén, som delar uppfattningen att ett mera tillförlitligt preliminärt valresultat är önskvärt, föreslår att valnämnden onsdagen efter valdagen skall genomföra en preliminär räkning av samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen (jfr 13 kap. 9 § ValL). På detta sätt skulle man enligt kommittén på kort tid få ett preliminärt valresultat som i de flesta fall skulle vara så säkert att det kunde tjäna som utgångspunkt för nomineringsarbete och andra förberedelser för val till kyrkliga organ.

Kommitténs förslag i denna del tillstyrks av åtskilliga remissinstanser. Två remissinstanser – Svenska kommunförbundet och Stockholms kommun – är dock kritiska och hävdar bl. a. att förslaget leder till ökade kostnader för kommunerna.

Jag har förståelse för önskemålet om ett mera tillförlitligt preliminärt valresultat. För egen del anser jag, i likhet med flertalet remissinstanser, att kommitténs förslag är ändamålsenligt och förordar således att det genomförs. Jag återkommer i avsnitt 2.8.3 till vilka kostnader förslaget kan föra med sig.

Kommittén har i anslutning till förslaget att valnämnden skall göra den preliminära räkningen av poströsterna även föreslagit vissa nya rutiner i sammanräkningsförfarandet. Förslaget innebär bl. a. att valmaterialet efter den preliminära rösträkningen i vallokalerna skall skickas till valnämnden, som omgående skall vidarebefordra allt utom röstlängderna till länsstyrelsen. Valnämnden behöver ha tillgång till röstlängden för den preliminära räkningen av poströsterna. Förslaget, som innebär en anpassning till de rutiner som gäller i övriga val, har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Jag förordar att det genomförs.

Förslagen i detta avsnitt föranleder ändringar i 34, 35, 39 och 41–43 §§ KfvL. Om den föreslagna ändringen av 39 § genomförs, kan 40 § upphävas.

Vidare föranleder förslagen att 44–48 §§ KfvL skall upphävas samt att två nya paragrafer, 42 a och 42 b §§, skall införas i KfvL.

2.8.2 Användning av datorer för mandatfördelning m. m.

Den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen i kyrkofullmäktigval sker hos länsstyrelserna (43 § KfvL i föreslagen lydelse). Förfarandet är helt manuellt. Datorer används således inte som hjälpmedel. I några fall brukar sammanräkningen och mandatfördelningen vara klar redan i början av november. I andra fall kan det dröja några dagar in i december innan det definitiva resultatet i kyrkofullmäktigvalet är klart. Länsstyrelsernas personalkostnader för den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen vid 1979 års kyrkofullmäktigval uppgick till 1.8–2 milj. kr.

Från kyrkligt håll finns det enligt kommittén ett utbrett missnöje över att även det definitiva resultatet i kyrkofullmäktigvalen dröjer så länge. Tidsutdräkten försvårar nomineringarna för de politiska partierna både beträffande kommunala uppdrag och kyrkokommunala uppdrag eftersom de förtroendevalda ibland är verksamma både i kommun och kyrka. Enligt kommittén skulle väsentliga vinster kunna göras, både vad gäller tidsåtgång och personalkostnader, om datorer utnyttjades i förfarandet. Kommittén menar att kontroll av kandidaternas valbarhet, mandat- och namnfördelning samt utskrifter av stommar till protokoll skulle kunna ske med datorer. Kommittén föreslår därför att man vid nästa val, åtminstone i några län, försöksvis genomför den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen i kyrkofullmäktigvalen med hjälp av datorer.

Några remissinstanser tillstyrker uttryckligen i huvudsak kommitténs förslag att man använder ADB-teknik vid den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen. Länsstyrelsen i Stockholms län anser emellertid att man varken kan vinna tid eller minska personalkostnaderna med hjälp av datorer. Att göra mandatfördelningen inom ett parti med ADB-stöd synes länsstyrelsen vara praktiskt ogenomförbart, eftersom detta förutsätter en omfattande registrering i förväg i datorsystemet av valsedlarnas innehåll.

Det är naturligtvis angeläget att den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen kan göras så snabbt som möjligt i kyrkofullmäktigvalen. När det gäller andra val har man tagit till vara den möjlighet att förenkla och påskynda den slutliga sammanräkningen som ADB-tekniken erbjuder (jfr prop. 1972:105 s. 107). Jag kan inte se annat än att ADB-tekniken bör provas även i kyrkofullmäktigvalen. Det är naturligtvis tänkbart att en manuell sammanräkning och mandatfördelning i vissa fall kan vara att föredra. Jag delar därför kommitténs mening att man tills vidare försöksvis inom några län bör genomföra den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen med hjälp av datorer. Detta kan ske utan någon ändring i lagen om kyrkofullmäktigval. Det får ankomma på RSV att meddela de föreskrifter som behövs. De kostnader som kan uppkomma redovisas i nästa avsnitt.

2.8.3 Kostnader för reformen i denna del

Kostnaderna för de ändringar som har föreslagits i avsnitt 2.8.1 och 2.8.2 kan, som kommittén närmare har utvecklat, beräknas bli följande.

Poströsterna skall från postkontoren skickas till ett större antal adressater än tidigare, till valnämnder i stället för länsstyrelser. Portokostnaderna kommer därigenom enligt postverkets beräkningar att öka med 20 000–30 000 kr. För valnämndernas preliminära räkning av poströsterna kan kostnaderna beräknas uppgå till omkring 350 000 kr. Denna kostnad hör emellertid till en del uppvägas av personalbesparingar hos länsstyrelserna.

Som framgår av remissammanställningen har denna kostnadsberäkning ifrågasatts av valnämndens kansli i Stockholms kommun. Enligt min mening är det svårt att göra några exakta beräkningar både av de kostnader som uppkommer för kommunerna och de besparingar som kan göras hos länsstyrelserna. De kostnadsökningar som kan uppkomma borde emellertid bli måttliga och bör kunna godtas med tanke på de fördelar som det snabbare preliminära valresultatet medför.

Vad sedan gäller den föreslagna användningen av datorer för mandatfördelning m. m. har RSV beräknat kostnaderna för program och systemarbete till 100 000 kr. Detta arbete kan utnyttjas i åtminstone tre val. Därtill kommer kostnader med ca 100 000 kr. per val för datapersonal och maskindrift.

Enligt kommittén kan det antas att av länsstyrelsernas nuvarande kostnader på 1,8–2 milj. kr. för sammanräkning och mandatfördelning i kyrkofullmäktigvalen 0,5–1 milj. kr. kan sparas, om länsstyrelserna slipper den särskilda poströsthandlingen och om datorer kan utnyttjas för valbarhetskontroll, mandatfördelning samt utskrift av stommar till protokoll och förordnanden.

Ett par remissinstanser har invänt att datorerna inte kan utnyttjas i den utsträckning som kommittén har utgått från (se avsnitt 2.8.2). Jag vill därför understryka att avsikten med förslaget endast är att få till stånd en försöksverksamhet. Denna får utvisa hur stora rationaliseringsvinster som kan göras.

2.9 Suppleanter i landsting, kommunfullmäktige och kyrkofullmäktige

2.9.1 Ersättare för avgångna suppleanter i landsting

Så snart en suppleant för en fullmäktig i en kommun har inträtt som ordinarie fullmäktig eller av annat skäl har avgått som suppleant utser länsstyrelsen en ny suppleant. För landstingen gäller däremot att ny suppleant utses först när samtliga, tidigare utsedda suppleanter för en ledamot har avgått (14 kap. 23 § ValL). Ett parti har i princip lika många suppleanter som ledamöter i landstinget (14 kap. 18 § ValL). Minst tre

suppleanter skall dock utses. Vidare kan suppleanterna vara fler än ledamöterna, om partiet har gått fram med flera listor i valet.

Landstingsförbundet har i en skrivelse den 8 april 1980 till vallagskommittén begärt en översyn av 14 kap. 23 § ValL. Förbundet menar att gällande bestämmelser kan föranleda vissa praktiska olägenheter. Enligt förbundet kan, om några av suppleanterna har inträtt som ordinarie landstingsledamöter eller har avgått av någon annan orsak, antalet kvarvarande suppleanter vara för litet för att täcka behovet av ersättare för de landstingsledamöter som är förhindrade att inställa sig till ett landstingsmöte.

Vallagskommittén framhåller att landstingskommunernas verksamhet har vidgats väsentligt under de senaste decennierna. Denna utveckling har lett till att landstingen numera måste sammanträda betydligt oftare än förr. När bestämmelsen om kompletteringsval av suppleant tillkom höll landstingen som regel endast ett sammanträde per år, det s. k. lagtima mötet i oktober månad. Enligt 2 kap. 9 § KL gäller numera att landsting bör hålla sammanträde minst fyra gånger varje år. I de flesta landstingskommunerna sammanträder landstinget fyra–sex gånger årligen. Med ett större antal sammanträden ökar enligt kommittén sannolikheten för att någon eller några bland ledamöterna eller suppleanterna får förhinder. Har då någon av suppleanterna avgått, är risken stor, framför allt vad gäller mindre partier, att platser i landstinget kan bli obesatta. Mot denna bakgrund föreslår kommittén att man inför samma system för att ersätta avgångna suppleanter i landsting som nu gäller beträffande suppleanter för kommunfullmäktige.

Kommitténs förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även om det saknas belägg för att den gällande ordningen i någon omfattning har lett till att platser i landsting har varit obesatta, anser jag i likhet med kommittén att man bör förebygga att sådana situationer uppstår. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag.

Förslaget föranleder ändring i 14 kap. 23 § ValL.

2.9.2 Antalet suppleanter för kommunfullmäktige

Enligt 2 kap. 2 § KL bestämmer kommunfullmäktige det antal suppleanter som skall ligga till grund för tillämpningen av bestämmelserna i 14 kap. 19 § ValL om utseende av suppleanter. Antalet skall enligt KL utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i kommunfullmäktige. Om ett brutet tal uppkommer vid denna beräkning, skall det avrundas till närmast *högre* hela tal.

I 14 kap. 19 § ValL regleras förfarandet hur suppleanter för kommunfullmäktige skall utses. De utses genom ett successivt sammanräkningsförfarande. För varje ledamot ett parti har erhållit görs en sammanräkning av de valsedlar som upptar ledamotens namn och som bidragit till att han erhållit plats i namnordningen. Den som, om man bortser från kandidater som genom valet har blivit utsedda till ledamöter, får högsta röstetalet blir

suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser. Är antalet suppleanter som har utsetts i denna första sammanräkningsomgång mindre än det antal kommunfullmäktige bestämt och har samma person utsetts för fyra eller flera ledamöter, görs en ny sammanräkning för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall bortses även från den eller de suppleanter som har utsetts vid den första sammanräkningsomgången. Så fortsätter förfarandet med successiva sammanräkningar så länge antalet suppleanter är mindre än det antal kommunfullmäktige har bestämt och under förutsättning att samma suppleant har utsetts för sex eller flera, åtta eller flera, tio eller flera osv. ledamöter.

Om kommunfullmäktige har bestämt att andelen suppleanter skall uppgå till hälften av antalet platser i fullmäktige och ett parti har erhållit tre platser skall enligt 2 kap. 2 § KL två suppleanter utses. Har ett parti erhållit fem platser, blir motsvarande antal suppleanter tre osv. Har partiet endast en listtyp, leder emellertid tillämpningen av 14 kap. 19 § ValL i dessa fall till att endast en resp. två suppleanter utses. Sammanräkningsförfarandet resulterar alltså då i att ett parti som har fått ett udda antal platser får suppleanter till ett antal motsvarande hälften av antalet platser avrundat till närmast *lägre* hela tal.

Vid sammanräkningen i 1979 års kommunfullmäktigval utsåg länsstyrelserna suppleanter i enlighet med bestämmelserna i 14 kap. 19 § ValL. Detta ledde till att besvär över valutgången i flertal fall anfördes hos valprovsningsnämnden. Nämnden lämnade emellertid besvären utan bifall.

I tre riksdagsmotioner, 1979/80:222, 260 och 262, har frågan om den bristande överensstämmelsen mellan kommunallagens och vallagens bestämmelser om antalet suppleanter för kommunfullmäktige tagits upp. Vid behandlingen av motionerna fann KU (1979/80:43) det angeläget att en harmonisering mellan kommunallagen och vallagen kommer till stånd och föreslog att frågan skulle utredas av vallagskommittén.

Vallagskommittén utgår från att kommunerna även i fortsättningen skall ha möjlighet att bestämma antalet suppleanter för fullmäktige inom de ramar som f. n. gäller enligt 2 kap. 2 § KL. Om ett brutet tal uppkommer vid beräkningen av antalet suppleanter, skall detta alltså avrundas till närmast *högre* hela tal. Kommittén föreslår därför, för att undanröja den bristande överensstämmelsen mellan kommunallagen och vallagen, att 14 kap. 19 § ValL ändras så, att en andra sammanräkningsomgång för utseende av suppleanter för kommunfullmäktige inleds, om samma suppleant har utsetts för tre eller flera ledamöter, att en tredje sammanräkningsomgång inleds, om samma suppleant har utsetts för fem eller flera ledamöter osv.

Några remissinstanser har uttryckligen tillstyrkt kommitténs förslag, medan övriga lämnat förslaget utan erinran. RSV har dock pekat på att reglerna för att utse suppleanter till kommunfullmäktige kan få till följd att samma person utses till suppleant inom flera partier. Verket föreslår att 14 kap. 19 § kompletteras så att ytterligare suppleanter utses i detta fall.

Jag har liksom remissinstanserna inget att erinra mot kommitténs förslag och förordar således att det genomförs. Något praktiskt behov av att komplettera 14 kap. 19 § på det sätt RSV föreslagit anser jag inte föreligger. Förslaget till ändring i 14 kap. 19 § ValL kommer genom hänvisningen i 43 § KfvL i förslagen lydelse att avse också suppleanter för kyrkofullmäktige i de fall fullmäktige har beslutat att sådana skall utses.

2.9.3 Grunden för beräkning av antalet suppleanter för kyrkofullmäktige

Som jag närmare har redovisat i föregående avsnitt skall antalet suppleanter för kommunfullmäktige bestämmas med utgångspunkt i vad kommunfullmäktige beslutat enligt 2 kap. 2 § KL. I fullmäktiges beslut skall antalet suppleanter anges till en viss andel, högst hälften, av det antal platser varje parti erhåller i kommunen. Motsvarande regler för beräkning av antalet suppleanter för kyrkofullmäktige för församling och kyrklig samfällighet finns i 8 § 4 mom. resp. 32 a § LFS.

Grunderna för beräkning av antalet suppleanter för kommunfullmäktige ändrades i samband med den senaste kommunallagsreformen. Tidigare hade man utgått från det antal platser som partiet erhållit i varje valkrets. Numera grundas beräkningen på antalet platser i hela kommunen. Denna ändring tillkom på initiativ av KU och motiverades med att tillvägagångssättet vid utseende av suppleanter för kommunfullmäktige ändrats (KU 1976/77:25 s. 51). Det nya suppleantsystemet innebär bl. a. att en suppleant kan ta plats i mer än en valkrets. Någon s. k. dubbelvalsavveckling företas alltså inte i sådana fall. Vidare kan suppleant ersätta även ledamot som valts i annan valkrets än suppleanten (se 2 kap. 11 § KL).

Någon motsvarande ändring beträffande grunderna för beräkning av antalet suppleanter vidtogs emellertid inte i lagen om församlingsstyrelse. Antalet suppleanter för kyrkofullmäktige skall alltså fortfarande, enligt 8 § 4 mom. och 32 a § LFS, beräknas med utgångspunkt i antalet platser som varje parti har erhållit i valkretsen.

Som framgår av avsnitt 2.2.3 finns det f. n. endast tre församlingar som är indelade i valkretsar. De kyrkliga samfälligheterna däremot är regelmässigt valkretsindelade.

I en kommun och en församling är valbarheten inte inskränkt inom en valkrets. I fråga om kyrkliga samfälligheter får regeringen förordna att valbarheten skall vara inskränkt inom en församling eller en grupp av församlingar, motsvarande valkretsarna. I de 53 kyrkliga samfälligheter som bildats under åren 1973–1979 har regeringen för 17 av samfälligheterna förordnat att valbarheten skall vara inskränkt till valkrets (betänkandet s. 196).

RSV har i en skrivelse den 31 juli 1979, som har överlämnats till vallagskommittén, framhållit att reglerna om tillvägagångssättet vid utseende av suppleanter för kyrkofullmäktige (48 § KfvL och 14 kap. 19 § ValL)

inte kan användas på ett riktigt sätt tillsammans med 8 § 4 mom. och 32 a § LFS. Verket menar att reglerna i 48 § KfvL och 14 kap. 19 § ValL leder till att tillräckligt antal suppleanter inte kan utses för valkretsindelad församling eller samfällighet.

Enligt vallagskommittén bör reglerna om suppleanter för kyrkofullmäktige såvitt möjligt överensstamma med vad som gäller i fråga om suppleanter för kommunfullmäktige. Kommittén – som utgår från att möjligheten att indela församlingar i valkretsar skall upphöra – föreslår därför att antalet suppleanter för fullmäktige i kyrklig samfällighet skall bestämmas med utgångspunkt i det antal platser som varje parti erhåller i hela samfälligheten. Kommittén menar dock att en sådan ordning inte är tänkbar i de samfälligheter där valbarheten är inskränkt inom en valkrets.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot kommitténs förslag. Jag anser att det bör genomföras.

Förslaget föranleder ändring i 32 a § LFS.

2.10 Övriga frågor

2.10.1 Frågor som har tagits upp av vallagskommittén

Som jag har nämnt i avsnitt 2.1 har vallagskommittén behandlat åtskilliga frågor som inte har föranlett något förslag från kommitténs sida. Kommittén har sålunda övervägt regler om obligatorisk valkretsindelning av kommun (betänkandet s. 81–82), vilka omständigheter som får åberopas vid anmärkning mot och rättelse av röstlängd (s. 97–100), var talan skall föras då RSV lämnat en ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd utan bifall (s. 100), behovet av ett extraordinärt rättelseförfarande vad gäller den särskilda röstlängden (s. 101), behovet av sekretess för uppgifter i röstlängderna (s. 102), lagstiftning till skydd för de politiska partiernas namn (s. 112, se även avsnitt 2.5 i det föregående), skyddet för den enskildes politiska åskådning och hans namn (s. 114–116), valedelsstödet i landstings- och kommunfullmäktigval (s. 119), skärpta regler för utfärdande av duplettröstkort (s. 129), ändrade tider för poströstningen (s. 131–137), skärpta regler för röstning genom bud (s. 145–152), de synskadades röstning (s. 152–155), möjligheterna till dubbelröstning (s. 155–161, jfr dock specialmotiveringen till 12 kap. 4 § ValL), klarare bestämmelser om offentlighet vid preliminär rösträkning i vallokal (s. 163), behovet av tekniska hjälpmedel i valförfarandet (s. 164–166), länsstyrelsernas rutiner vid förrättningar för slutlig sammanräkning och mandatfördelning (s. 166–170), i vilken utsträckning märkta valedlar skall kasseras m. m. (s. 175–183), ändrade regler för förfarandet vid utseende av ersättare för riksdagsledamot (s. 183–190), redovisningen av valresultaten (s. 198), fristen för extra val till riksdagen (s. 199) och tidpunkten för val av kyrkofullmäktige (s. 200–202).

Vallagskommitténs överväganden i dessa frågor har i huvudsak godtagits

eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. En del kritiska synpunkter framförs dock, företrädesvis beträffande två frågor, nämligen möjligheterna till dubbelröstning och tidpunkten för val av kyrkofullmäktige. Ett par remissinstanser – RSV och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län – anser att möjligheterna till dubbelröstning inte längre bör finnas kvar. Några remissinstanser, bland dem Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, har kritiska synpunkter på vad som nu gäller om tidpunkten för val av kyrkofullmäktige.

De fördelar som skulle kunna vinnas med en definitiv förtidsröstning är, som kommittén framhåller, av rent valteknisk natur. Valförrättarnas arbete skulle underlättas. Självfallet är det angeläget att så sker i möjligaste mån. Sådana strävanden måste dock stå tillbaka för intresset av att väljarnas röster överensstämmer med deras politiska ståndpunkt på valdagen. Jag förordar därför att nuvarande ordning i fråga om möjligheten att dubbelrösta behålls.

Frågan om den lämpligaste tidpunkten för kyrkofullmäktigval bör enligt min mening inte tas upp förrän det står helt klart vad grundlagskommitténs (Ju 1980:01) arbete leder till. Jag föreslår därför inte nu några ändringar av hithörande föreskrifter.

Också i övrigt kan jag ansluta mig till kommitténs överväganden i de frågor som inte har föranlett något ändringsförslag från kommitténs sida.

2.10.2 Frågor som har tagits upp av remissinstanserna

Ett par remissinstanser har tagit upp frågor som inte har direkt samband med kommitténs nu framlagda förslag. Jag tar i detta avsnitt upp tre sådana frågor. I övrigt kan hänvisas till specialmotiveringen (se 10 kap. 4 och 8 §§ samt 11 kap. 8 § ValL).

Vid den preliminära rösträkningen i vallokalerna skall poströster och röster som har avgetts hos utlandsmyndigheter och på fartyg läggas åt sidan i vissa angivna fall (obehörig märkning av kuvert, dubbelröstning, väljaren är inte röstberättigad i valdistriktet etc.). Föreskrifter om detta finns i 13 kap. 3 och 5 §§ ValL. Röster som läggs åt sidan med stöd av dessa bestämmelser samlas i särskilda kuvert som förseglas och förses med anteckning om innehållet.

Lagen innehåller ingen uttrycklig bestämmelse om hur innehållet i dessa särskilda kuvert skall hanteras i fortsättningen. Röster som har råkat sändas ut till fel valdistrikt brukar emellertid regelmässigt sändas tillbaka till valnämnden (i omslag K). Valnämnden vidarebefordrar dem sedan till rätt valdistrikt. Om tiden inte medger en sådan vidarebefordran, behåller i stället nämnden rösterna i väntan på nämndens egen preliminära rösträkning (den s. k. onsdagsräkningen).

Övriga röster som läggs åt sidan med stöd av 13 kap. 3 och 5 §§ ValL brukar valförrättarna samla i särskilda kuvert med beteckningen omslag H.

Vallagskommittén föreslog i sitt första delbetänkande Översyn av vallagen 1 (s. 117) att vallagen skulle kompletteras med en uttrycklig bestämmelse om att valförrättarna skall lämna över omslag H till valnämnden tillsammans med det övriga material som skall lämnas dit enligt 13 kap. 7 § ValL och vidarebefordras till länsstyrelsen enligt 13 kap. 8 § ValL för slutlig sammanräkning.

Länsstyrelsen i Stockholms län har nu i sitt remissyttrande föreslagit att valnämnden skall granska inte bara de röster som har kommit in till nämnden och behållits där utan också det material som valförrättarna lägger in i omslag H med stöd av 13 kap. 3 § ValL.

Enligt min mening finns det ett behov av att förtydliga reglerna om hur man skall förfara med röster som läggs åt sidan med stöd av 13 kap. 3 och 5 §§ ValL. I princip borde dessa röster granskas också av länsstyrelsen eller ev. av valnämnden. Frågan är emellertid inte tillräckligt utredd. Bl. a. måste man se till att skyddet för valhemligheten inte kommer i fara. Mot denna bakgrund anser jag att frågan bör övervägas ytterligare av vallagskommittén.

En annan fråga som jag här vill ta upp gäller vallagens regler om valsedlars ogiltighet och namns obefintlighet. Enligt 14 kap. 5 § ValL skall namn på en valsedel anses obefintligt, om kandidaten inte är valbar.

RSV påpekar att det inte finns praktiska möjligheter för länsstyrelserna att utöva den valbarhetsprövning som förutsätts i 14 kap. 5 § ValL. Verket föreslår därför att länsstyrelserna befrias från uppgiften.

Frågan om valbarhetsprövningen har aktualiserats av RSV redan i en skrivelse den 8 december 1975. Denna skrivelse har överlämnats till vallagskommittén, som emellertid ännu inte har övervägt frågan. Jag är därför f. n. inte beredd att ta ställning till verkets förslag.

Den tredje frågan, som också har aktualiserats av RSV, rör utscende av suppleanter för ledamöter i landsting eller kommunfullmäktige som har avgått under löpande mandatperiod.

Enligt 14 kap. 15 b § ValL kan vid fördelningen av platser mellan partier vid landstingsval mandat flyttas till annan valkrets, om ett parti i en valkrets erhåller flera mandat än det finns namn på partiets valsedlar i valkretsen. Kan mandatet inte besättas genom detta förfarande, skall det vara obesatt under den tid för vilken valet gäller. Enligt 14 kap. 15 d § ValL utsluts ett parti från platsfördelningen mellan partier vid kommunfullmäktigval, om namnen på partiets valsedlar inte räcker till. Återstående platser som skulle ha tilldelats partiet tillfaller då ett annat parti.

RSV har påpekat att någon motsvarighet till dessa regler inte finns, om namnen på ett partis valsedlar skulle ta slut när en efterträdare skall utses för en ledamot i landsting eller kommunfullmäktige som har avgått under löpande mandatperiod. Verket förordar, på grunder som närmare framgår av verkets remissyttrande, att till 14 kap. 22 § ValL fogas ett nytt stycke av följande lydelse: "Finns ej någon som kan inkallas i stället för avgången

landstingsledamot eller fullmäktig skall platsen stå obesatt till utgången av den tid för vilken den avgångne varit vald.”

För egen del kan jag hålla med om att det kan finnas fog för en regel med den av RSV föreslagna innebörden. Med det system som numera tillämpas vid de kommunala valen är det emellertid ingalunda säkert att den av RSV förordade lösningen ligger närmast till hands. Jag anser alltså att tillräckligt underlag saknas för att genomföra förslaget.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval,
3. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
4. lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

De under 3 och 4 angivna förslagen har upprättats i samråd med chefen för kommundepartementet.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i vallagen

1 kap. 4 §, 2 kap. 7, 8 och 13 §§, 3 kap. 2 och 3 §§ samt 4 kap. 2 §

Ändringarna i dessa paragrafer är följdändringar till IndL.

Vid fördelningen av författningsstoffet mellan IndL och valförfattningarna har följts samma princip som numera tillämpas vid fördelningen mellan kommunal- och valförfattningarna. Bestämmelser med anknytning till valförfarandet har alltså förts till valförfattningarna.

Av 1 kap. 4 § framgår att personer, som är kyrkobokförda inom ett område som berörs av en indelningsändring och som uppfyller övriga villkor för rösträtt, deltar i val av landsting och kommunfullmäktige i den landstingskommun resp. kommun dit området kommer att höra efter indelningsändringen.

För beslut om indelning i valkretsar och valdistrikt samt om fördelning av mandat mellan valkretsar kan i samband med indelningsändring behövas längre frister än som medges i 2 kap. 2, 7, 8 och 11 §§ ValL. Regeringen eller annan myndighet som beslutar om indelningsändring ges därför behörighet, enligt 2 kap. 13 §, att vid behov förlänga de frister för beslut om indelning i valkretsar m. m. som anges i vallagen. De särskilda bestämmelser i 2 kap. 7 och 8 §§ om möjlighet att förlänga fristerna för beslut om indelning av landstingskommun i valkretsar och om fördelning av fasta valkretsmandat mellan sådana valkretsar ersätts av den allmänna bestämmelsen i 2 kap. 13 §.

Det får förutsättas att den myndighet som beslutar om en indelningsändring, i de fall det kan finnas behov av att förlänga de här aktuella fristerna, inhämtar synpunkter angående behovet av förlängning från de myndigheter som berörs. Vanligen gäller det länsstyrelse, landsting och kommun. Om den beslutande myndigheten finner skäl att förlänga fristen för t. ex. beslut om valkretsindelning, är det lämpligt att den särskilda fristen anges i indelningsbeslutet. Inget hindrar emellertid att beslutet att förlänga fristen fattas på ett tidigare stadium, om detta innebär fördelar för de berörda myndigheterna.

Bestämmelsen i 3 kap. 2 § gäller provisorisk valnämnd i nybildad kommun. Valet av valnämnd förrättas av indelningsdelegerade. Bestämmelsen är tillämplig endast när ny kommun bildas. Den provisoriska valnämndens uppgift är att förbereda och leda genomförandet av riksdags-, landstings- och kommunfullmäktigvalen inom det område som motsvarar den nybildade kommunen året innan indelningsändringen träder i kraft. Den gamla valnämnden i kommun som skall sammanläggas eller delas är inte behörig att fullgöra denna uppgift i den nybildade kommunen. Vid sådan överföring av ett område från en kommun till en annan som träder i kraft vid årsskifte efter ordinarie val administreras valen av den gamla valnämnden i resp. kommun. Även i dessa fall avser dock valen enligt 1 kap. 4 § ValL kommunen enligt den nya indelningen.

Beslut om indelning av en kommun i valdistrikt skall fattas före utgången av november månad året innan indelningen skall träda i kraft. För dessa beslut, liksom för besluten om valkretsindelning, bör fristen kunna förlängas i samband med beslut om indelningsändring. Därför har en bestämmelse av motsvarande innebörd som 2 kap. 13 § fogats till 3 kap. 3 § fjärde stycket.

Det föreslagna tillägget till 4 kap. 2 § första stycket innebär att en röstlängd, som upprättas året innan det år då indelningsändring träder i kraft, skall upprättas som om ändringen redan hade skett. Exempelvis skall personer som bor i ett område som överförs från en kommun till en annan upptas i en röstlängd för valdistrikt i den kommun dit området kommer att höra efter indelningsändringen. Att en röstlängd upprättas enligt den nya indelningen är nödvändigt, eftersom personerna i det område som indelningsändringen gäller skall delta i valet av fullmäktige i den kommun som området skall tillhöra efter ändringen.

Motiven i övrigt till följdändringarna till IndL har redovisats i avsnitt 2.3.

2 kap. 11 och 12 §§

Ändringarna i 11 § och införandet av 12 § följer av förslaget att beslutanderätten i ärenden om valkretsindelning av kommuner skall decentraliseras från länsstyrelsen till kommunfullmäktige (se avsnitt 2.2.2).

Texten i paragraferna har formats efter mönster från bestämmelserna om landstingsval i 7 och 8 §§. Liksom landstingets beslut om indelning i landstingsvalkretsar skall fullmäktiges beslut underställas länsstyrelsen för prövning och fastställelse. Kommunerna skall alltså ha det avgörande inflytandet på valkretsindelningen. Länsstyrelsen bör rätta sin fastställelseprövning därefter. Som kommunaldemokratiska kommittén har framhållit i sitt remissyttrande kan länsstyrelsen i allmänhet välja mellan att antingen fastställa fullmäktiges beslut oförändrat eller förkasta detta av formella skäl. Jag anser det emellertid inte nödvändigt eller lämpligt att i lagen detaljreglera hur länsstyrelsen skall utforma sitt beslut i olika tänkbara situationer.

4 kap. 1, 3 och 10 §§, 12 § första stycket, 15 och 21 §§

Ändringarna innebär att tiderna för upprättande och granskning av röstlängder förlängs. De har motiverats i avsnitt 2.4.

4 kap. 12 § andra stycket och 13 §

Ändringarna i dessa lagrum angår utlandssvenskarnas ansökningar om att bli upptagna i den särskilda röstlängden. Motiveringen framgår av avsnitt 2.4.

Texten i 12 § andra stycket har redigerats på ett annat sätt än i kommittéförslaget. Innebörden är dock densamma.

5 kap. 2–4 §§

Motiven har i huvudsak redovisats i avsnitt 2.5.

Ändringarna i 2 § första stycket och 3 § första stycket 2 och tredje stycket svarar mot 2 § tredje stycket kommittéförslaget. De innebär att det nuvarande kravet på bevisning om att partiet har ett minimiantal röstberättigade medlemmar preciseras i lagtexten. I fortsättningen måste alltså ett parti som vill registrera partibeteckningen ge in egenhändigt undertecknade förklaringar av det föreskrivna minimiantalet medlemmar att dessa biträder registreringsansökningen. För att det skall bli möjligt att kontrollera att de som undertecknar förklaringarna är röstberättigade, måste varje undertecknare samtidigt uppge sitt personnummer och sin kyrkobokföringsort.

Om ett parti underlåter att rätta sig efter de nya föreskrifterna, skall registreringsansökningen avslås. Ofta är det naturligtvis lämpligt att registreringsmyndigheten, dvs. RSV, först ger partiet tillfälle att bota det som brister.

Är förklaringarna formellt i ordning, bör RSV regelmässigt godta dem som tillräckliga bevis om medlemskap enligt 3 § första stycket 2. Endast om det av någon särskild orsak kan antas att en förklaring är falsk, inaktuell eller på

annat sätt missvisande, bör verket ta initiativ till närmare utredning i saken. Hur verket då skall gå till väga får avgöras i tillämpningen från fall till fall.

Av 3 § *andra stycket* framgår att kravet på egenhändigt undertecknade förklaringar inte gäller för ett parti som är representerat i riksdagen.

De nya andra och tredje styckena i 3 § föranleder en redaktionell jämkning i 4 §.

Ändringen i 2 § *andra stycket* innebär att sista dagen för ansökan om registrering för ett ordinarie val flyttas två månader tillbaka i tiden i förhållande till vad som gäller f. n.

Den nya bestämmelsen i 3 § *första stycket 4* om kvardröjande skydd för avregistrerade beteckningar svarar mot 3 § *andra stycket* kommittéförslaget. Några övergångsbestämmelser anser jag inte behövliga, eftersom skyddet bör gälla också för beteckningar som har avregistrerats före den nya regelns ikraftträdande.

I övrigt hänvisas till den motivering som har lämnats i avsnitt 2.5.

6 kap. 5 och 6 §§

Enligt gällande bestämmelser beräknas partiernas kostnadsfria valsedelkvot på grundval av antalet röstberättigade enligt de röstlängder som gäller vid valet. Eftersom dessa uppgifter inte föreligger vid den tidpunkt då valsedlarna beställs, har förevarande paragrafer ändrats så att den kostnadsfria kvoten i stället skall beräknas på grundval av antalet röstberättigade enligt stommarna till mantalslängderna för året.

Motiveringen i övrigt har redovisats i avsnitt 2.6.1.

10 kap. 2 och 5 a §§

Motiveringen till de sakliga ändringarna har redovisats i avsnitt 2.7. I 2 § har dessutom den redaktionella ändringen gjorts att föreskrifter om tidsmässiga begränsningar i poströstningen har samlats i första stycket medan geografiska begränsningar har förts till andra stycket.

Rätten att lägga ut valsedlar på postkontor är förbehållen de partier som har fått sina partibeteckningar registrerade. För att det inte skall råda någon tvekan, har lagtexten förtydligats så att det klart framgår att partibeteckningen på sedlar som ett parti lägger ut på postkontor måste stämma helt överens med den registrerade beteckningen.

10 kap. 4 och 8 §§ samt 11 kap. 8 §

Vid röstning på postanstalt, hos utlandsmyndighet och på fartyg lägger röstmottagaren i väljarens närvaro valkuvert eller valsedelsförsändelse samt röstkort eller adresskort i ett ytterkuvert som därefter tillsluts. Sedan skall

röstmottagaren, på en särskild förteckning, anteckna väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

Det har påpekats att förfarandet i praktiken är det omvända på så sätt att röstmottagaren antecknar på ytterkuvertet det värdepostnummer som är förtryckt i väljarförteckningen. Paragraferna har ändrats i enlighet härmed.

12 kap. 4 §

Enligt förevarande paragraf i gällande lydelse skall valförrättarna vid den preliminära granskningen av förtidsrösterna göra anteckning i röstlängden innan ytterkuvertet bryts. Valförrättarna vet då inte hur många valkuvert resp. innerkuvert med valsedlar som ytterkuvertet innehåller. Följaktligen vet valförrättarna inte heller i hur många och i vilka val som väljaren har röstat. Härigenom kan uppenbarligen fel uppstå då väljaren skall prickas av i röstlängden. Ändringarna innebär att en valförrättare vid förhandsgranskningen får öppna ytterkuvertet innan den preliminära avprickningen sker i röstlängden. På det sättet kan valförrättaren före avprickningen konstatera i vilka val väljaren har deltagit och behöver då aldrig i efterhand korrigera den preliminära avprickningen i röstlängden.

14 kap. 19 §

I den allmänna motiveringen har föreslagits vissa ändringar i förfarandet vid utseende av suppleanter för kommunfullmäktige (avsnitt 2.9.2). Syftet är att åstadkomma en harmonisering mellan kommunallagens och vallagens bestämmelser om antalet suppleanter. Angående de närmare effekterna av paragrafen hänvisas till den allmänna motiveringen.

14 kap. 23 §

Så snart en suppleant för en kommunfullmäktig har avgått utser länsstyrelsen en ny suppleant. För landstingens del gäller att en ny suppleant utses först sedan samtliga, tidigare utsedda suppleanter har avgått. Som framgår av den allmänna motiveringen föreslås att den ordning som gäller för kommunfullmäktige införs också för landstingen. Bestämmelserna har sammanförts till ett stycke (avsnitt 2.9.1).

Har avgående suppleant stått på flera listor, kan det, eftersom ett listtroget suppleantsystem tillämpas, inträffa, att han skall efterträdas av två eller flera nya suppleanter. Detta har föranlett en mindre ändring i första stycket.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval

3 a och 8 §§

Av 3 a §, som är en motsvarighet till 1 kap. 4 § ValL, framgår att personer, som är kyrkobokförda inom ett område som berörs av en indelningsändring och som uppfyller övriga villkor för rösträtt, deltar i val av kyrkofullmäktige i den församling och ev. kyrkliga samfälligheter dit området kommer att höra efter indelningsändringen.

I 8 § tredje stycket finns bestämmelser om att särskild del av röstlängd vid behov skall läggas upp för det område av församlingen som indelningsändringen avser. Denna bestämmelse är nödvändig med hänsyn till att församlings beslutanderätt kan utövas på kyrkostämma.

Motiven i övrigt till dessa paragrafer har redovisats i avsnitt 2.3.2 och 2.3.4.

4 och 5 §§

I avsnitt 2.2.3 har föreslagits att möjligheten att valkretsindela församlingar vid kyrkofullmäktigval skall slopas. I enlighet med det förslaget behöver dessa båda paragrafer ändras.

I konsekvens med den princip som följdes när kommunallagen kom till bör vidare bestämmelserna om indelning av kyrkliga samfälligheter i valkretsar nu föras över från 33 § a) LFS till lagen om kyrkofullmäktigval. Dessa bestämmelser har med ett par formella jämkningar fogats som ett nytt andra stycke till 4 §.

9, 10, 11 a, 19, 25, 26, 32 och 33 §§

De ändringar som framgår av dessa paragrafer följer av förslaget att man i valen av kyrkofullmäktige skall övergå till att använda valmaterial av samma typ som i övriga val, alltså kuvert med avskurna hörn samt olikfärgade valsedlar för val av fullmäktige i församling resp. kyrklig samfällighet.

För att skapa betryggande garantier för valhemligheten föreskrivs att valsedelspapper till valsedlar för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfällighet skall tillhandahållas genom RSV:s försorg. En sådan bestämmelse har tagits in i 9 §. Enligt 10 § skall valsedlarna vara i format A 6 samt till färgen vita för val av kyrkofullmäktige i församling och blå för motsvarande val i kyrklig samfällighet.

I 11 a § finns bestämmelser angående beställning av valsedelspapper. Av bestämmelsen framgår att RSV i vissa fall kan fordra förskotts betalning för papper till valsedlar för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfällighet.

Eftersom kuvert med avskurna hörn skall användas har 19 § givits ett innehåll som i huvudsak överensstämmer med 8 kap. 8 § ValL.

Tilläggen i 25 och 32 §§ om att valsedel ej får vikas överensstämmer med

vad som gäller enligt 9 kap. 3 § andra stycket och 10 kap. 4 § andra stycket ValL. Syftet med bestämmelserna är att valförrättare och röstmottagare i kuvertens avskurna hörn skall kunna kontrollera att väljarna använt valsedlar för rätt val. Vad gäller ändringen i övrigt av 32 § kan hänvisas till specialmotiveringen av 10 kap. 4 § m. fl. paragrafer i ValL.

Vidare har bestämmelserna i 26 och 33 §§, om när valkuvert skall återlämnas, givits en lydelse som överensstämmer med 9 kap. 4 § och 10 kap. 5 § ValL.

Motiveringen i övrigt har redovisats i avsnitt 2.6.3.

13 §

Ändringen innebär att postens valsedelsservice utvidgas till att omfatta också valsedelsblanketter vid kyrkovalen. Motiveringen framgår av avsnitt 2.7.

30 §

Motiveringen i sak finns intagen i avsnitt 2.7. På samma sätt som i 10 kap. 2 § ValL har samtidigt en redaktionell ändring gjorts. Jfr specialmotiveringen till 10 kap. 2 § ValL.

34, 35, 39 och 41–43 §§

Ändringarna i dessa paragrafer är i första hand föranledda av förslaget att en preliminär räkning av samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen skall genomföras av valnämnden.

I 34 § anges hur röstmottagarna skall förfara med poströsterna. Eftersom poströsterna i kyrkofullmäktigvalen är avsevärt färre än i övriga val förvarar man som regel mottagna poströster på postkontoret tills poströstningsperioden är slut. Flertalet poströster kommer alltså att översändas till valnämnderna efter postkontorens stängning på lördagen före valdagen. Dessa röster anländer till valnämnderna under måndagen och tisdagen efter valdagen. Vallagens motsvarande bestämmelser finns i 10 kap. 6 §.

Enligt 35 § åligger det valnämnden att i sitt protokoll notera antalet ytterkuvert i varje försändelse och sedan se till att ytterkuverten förvaras på betryggande sätt tills den preliminära rösträkningen på onsdagen tar sin början. Protokollet torde få föras på formulär som RSV fastställer. Detta behöver emellertid inte uttryckligen anges i paragrafen.

Eftersom röstmottagarna skall skicka också valsedelsförsändelserna som har mottagits på ett postkontor till resp. valnämnd blir 11 kap. 8 § ValL i sin helhet tillämplig även i kyrkofullmäktigvalen. Ändringarna i 39 § är föranledda därav och av att 40 §, som i allt har motsvarighet i 11 kap. 9 § ValL, föreslås upphävd.

Eftersom valsedlar av skilda färger, vita och blå, skall användas för val av kyrkofullmäktige i församling resp. kyrklig samfällighet har stadgandet i 41 § andra stycket andra meningen utmönstrats.

42 § motsvarar 13 kap. 7 § andra stycket ValL (se även specialmotivering-
en till 13 kap. 7 § ValL).

42 a § motsvarar 13 kap. 8 § ValL.

I 42 b § regleras förfarandet vid den preliminära rösträkningen hos valnämnden. Det sker genom en hänvisning till bestämmelserna i 13 kap. 9–11 §§ Vall., som handlar om preliminär rösträkning hos valnämnd av poströster.

Förfarandet vid den slutliga sammanräkningen hos länsstyrelsen regleras i 43 §. Detta sker väsentligen genom hänvisning till de bestämmelser som enligt vallagen gäller för slutlig sammanräkning av kommunfullmäktigval. Andra stycket i 43 § motsvarar nu gällande 48 § första stycket, kompletterat med hänvisningar till 14 kap. 1 § andra stycket och 2 § ValL. Innehållet i de båda sistnämnda lagrummen motsvarar i huvudsak stadgandena i nu gällande 43 § andra och tredje styckena KfvL. Bestämmelserna i 43 § tredje stycket har överförts från 48 § tredje stycket. Innehållet har anpassats till nu gällande kommunallag.

I 44–47 §§ finns bestämmelser om länsstyrelsernas granskning av poströsterna. Denna uppgift skall överföras till valnämnderna. I övrigt innehåller de nämnda paragraferna vissa bestämmelser som har sin motsvarighet i de lagrum i vallagen vartill hänvisas i 43 § andra stycket. Därför kan 44–47 §§ upphävas.

Också 48 § kan upphävas. Första och tredje styckena har nämligen överförts till 43 § andra och tredje styckena. Paragrafens andra stycke kan utgå av samma skäl som nyss har nämnts i fråga om 41 § andra stycket andra meningen.

Motiven i övrigt till dessa ändringar har redovisats i avsnitt 2.8.1.

4.3 Förslaget till lag om ändring i kommunallagen

Motiveringen har redovisats i avsnitt 2.2.2.

Svenska kommunförbundet har under remissbehandlingen efterlyst ett klarläggande av vad som skall gälla i ett fall som detta: En kommun är när fristen för valkretsindelning inför ett val går ut, dvs. vid utgången av oktober året före valåret, inte valkretsindelad. Därefter men före utgången av mars valåret beslutar kommunen att öka antalet mandat över gränsen för obligatorisk valkretsindelning, 51 mandat.

Eftersom beslutet om ökning av mandatantalet har meddelats efter utgången av den frist som enligt 2 kap. 11 § andra stycket ValL gäller för beslut om valkretsindelning, kan beslutet enligt min mening inte inverka på valkretsindelningen vid det närmast förestående valet. Kommunen i exemplet skall alltså inte vara valkretsindelad vid det valet.

4.4 Förslaget till lag om ändring i lagen om församlingsstyrelse

8 §

Som framgår av den allmänna motiveringen skall möjligheten att dela in en församling i valkretsar för val av kyrkofullmäktige upphöra. Som en följd därav skall 12 § upphöra att gälla. Vidare har en bestämmelse i 8 § 4 mom. rörande suppleanter i valkretsindelad församling utgått.

Motiven i övrigt har redovisats i avsnitt 2.2.3.

13 och 33 §§

Av det skäl som har nämnts i specialmotiveringen till 4 § andra stycket KfvL har bestämmelserna i 33 § a) om indelning av kyrklig samfällighet i valkretsar flyttats till lagen om kyrkofullmäktigval med endast formella ändringar.

Texten i 13 § hänvisar i fråga om valdistrikt, valdag m. m. till lagen om kyrkofullmäktigval. När nu bestämmelserna om valkretsar i 33 § flyttas till den lagen, behöver hänvisningen i 13 § utvidgas till att omfatta också valkretsar. Samtidigt bör texten redigeras om efter mönster från 2 kap. 7 § KL.

32 a §

Antalet suppleanter för kyrkofullmäktige i de kyrkliga samfälligheter där valbarheten inte är inskränkt till en valkrets skall beräknas på grundval av antalet fullmäktige i hela samfälligheten. Enligt gällande bestämmelser skall man i stället utgå från antalet ledamöter per valkrets. Ändringen innebär en anpassning till vad som gäller vid beräkning av antalet suppleanter för ledamöter i kommunfullmäktige.

Motiveringen har närmare redovisats i avsnitt 2.9.3.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval,
3. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
4. lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Kommitténs sammanfattning av sitt förslag

Utredningsuppdraget och arbetets bedrivande

Kommittén har till uppgift att göra en allmän översyn av vallagen. Direktiven för detta arbete och frågorna som kommittén skall behandla har redovisats i det första delbetänkandet "Översyn av vallagen I" (SOU 1978:64). Sedermera har kommitténs uppdrag vidgats, främst genom regeringens uppdrag i anledning av riksdagens begäran (KU 1979/80:43 rskr 230) om utredning beträffande valsystemet i kommunfullmäktigvalen, tiden för poströstning, vissa frågor rörande ersättare för riksdagsledamot och suppleanter för kommunfullmäktige, besvärsrätten för politiska partier över beslut om valutgång samt beträffande förutsättningarna för att upphäva val.

Flertalet av de förslag som kommittén lade fram i SOU 1978:64 har behandlats av riksdagen (prop. 1978/79:48 KU 15 rskr 77 samt prop. 1978/79:181 KU 31 rskr 296).

Detta delbetänkande läggs fram med sikte på att ev. lagändringar skall kunna tillämpas vid 1982 års val. I betänkandet tar kommittén upp flertalet av de återstående frågorna. Resterande delar av uppdraget, huvudsakligen frågor med anknytning till valprövningsnämndens verksamhet, avser kommittén att redovisa i ett slutbetänkande 1981.

Innehållet i detta betänkande är i sammandrag följande.

Valsystem, valkretsar och valdistrikt

I riksdagsmotionerna 1979/80:1042 och 1563 har begärts en översyn av valsystemet vid kommunfullmäktigval i syfte att stärka garantierna för proportionalitet vid mandatfördelningen. I den förstnämnda motionen förordas övergång till ett valsystem av samma typ som nu tillämpas i landstingsvalen och i den sistnämnda motionen föreslås en höjning av minimiantalet mandat per valkrets i de valkretsindelade kommunerna.

Det valsystem som nu gäller för kommunerna innebär bl. a. att valkretsarna är slutna. De röster som återstår sedan ett parti fått sitt sista mandat i en valkrets kan alltså inte, som i riksdags- och landstingsval, komma till nytta i konkurrens om utjämningsmandat. En långt driven valkretsindelning med ett litet antal mandat per valkrets gynnar regelmässigt större partier vid mandatfördelningen på bekostnad av de mindre.

Kommittén redovisar tidigare överväganden rörande valsystemet vid kommunfullmäktigvalen. Med utgångspunkt i valresultaten vid 1976 och 1979 års kommunfullmäktigval har kommittén gjort jämförande mandatfördelningar i de valkretsindelade kommunerna. Detta har skett med tillämpning av ett kommunproportionellt valsystem med 9/10 fasta valkretsmandat och 1/10 utjämningsmandat, alltså ett valsystem som överensstämmer med vad som tillämpas i landstingsvalen men utan småpartispärren på tre procent. Vidare har undersökts hur mandaten skulle fördelats om dessa kommuner inte varit valkretsindelade. Resultatet av undersökningarna redovisas i bilaga 2 och, i sammanfattning, i tabellerna 3.6 och 3.8. Kommittén har också undersökt i vilken utsträckning partierna går fram med särskilda listor i kommunvalkretsarna. Resultatet av den undersökningen redovisas i tabell 3.14.

Det nuvarande valsystemet antogs av 1975 års riksdag och föregicks av en överenskommelse mellan de fyra största riksdagspartierna. Kommittén har bedömt att det väl motsvarar de krav på proportionalitet som kan ställas. Emellertid är det möjligt att ytterligare förbättra valsystemet i detta avseende. Det kan ske antingen genom övergång till ett kommunproportionellt valsystem av den typ som beskrivits ovan eller genom höjning av minimiantalet mandat per valkrets. Enligt kommitténs mening är erfarenheterna av det nuvarande valsystemet med slutna kommunvalkretsar alltför begränsade för att läggas till grund för en så genomgripande förändring som *en övergång till kommunproportionellt valsystem skulle innebära*. För att åstadkomma en viss förbättring i fråga om proportionaliteten föreslår emellertid kommittén att minimiantalet mandat per valkrets skall höjas från 15 till 20 i de valkretsindelade kommunerna.

Kommittén har, i anledning av statskontrollkommitténs betänkande (SOU 1980:10), övervägt förfarandet vid beslut om indelning av kommun i valkretsar och valdistrikt. I fråga om valkretsindelningen föreslår kommittén övergång till motsvarande förfarande som gäller för landstingen, dvs. beslutet överförs från länsstyrelse till kommunfullmäktige men skall, liksom landstingets beslut, underställas länsstyrelsen för prövning och fastställelse. Vad gäller indelning i valdistrikt har kommittén funnit övervägande skäl tala för att nuvarande ordning, med länsstyrelsen som beslutande, bibehålls.

Kommittén har tagit upp frågan om man inte i vallagen skulle kunna undvara bestämmelser om obligatorisk valkretsindelning i vissa fall av kommun och, med bibehållande av minimigränserna, i övrigt ge fullmäktige fria händer att besluta om indelning i de fall där så anses lämpligt. Kommittén har emellertid stannat för att inte föreslå någon ändring i gällande ordning.

Möjligheten att valkretsindela församling utnyttjas i mycket liten utsträckning. I enlighet med kommitténs strävanden att förbättra proportionaliteten i de kommunala valen har föreslagits att denna möjlighet skall upphöra.

I överensstämmelse med de principer som följdes vid kommunallagsreformen föreslås att bestämmelserna om valkretsindelning av kyrklig samfällighet skall överföras från lagen (1961:436) om församlingsstyrelse till lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

För att underlätta samordningen med länsstyrelsens beslut om fördelning av mandat mellan valkretsarna föreslår kommittén att en särskild frist

(utgången av mars månad valåret) skall anges i kommunallagen för landstingskommuns och kommuns beslut om antalet landstingsledamöter och kommunfullmäktige.

Den 1 juli 1979 trädde lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar i kraft. Kommittén föreslår nu vissa följdändringar i valförfattningarna. Rösträtt och valbarhet anpassas efter de nya gränserna. Röstlängd som upprättas under året innan det årsskifte då indelningsändring träder i kraft skall upprättas som om den beslutade indelningen redan gällde. Val som förrättas under året innan indelningsändring träder i kraft skall avse kommunen resp. församlingen enligt den nya indelningen. Vidare föreslås en bestämmelse om provisorisk valnämnd i nybildad kommun för tiden tills indelningsändringen träder i kraft. Slutligen föreslås i denna del att myndighet som beslutar om indelningsändring, regeringen, kammarkollegiet eller länsstyrelse, skall ha befogenhet att vid behov förlänga de frister i valförfattningarna som eljest gäller för beslut om indelning i valkretsar och valdistrikt samt för fördelning av mandat mellan valkretsar.

Röstlängder

Riksskatteverket har föreslagit vissa ändringar i det tidsschema som gäller för upprättande av röstlängder.

Kommittén har föreslagit att fristen för upprättande av röstlängd skall förlängas från 15 juni till 20 juni. Vidare föreslås att den period då röstlängderna skall vara framlagda för granskning förlängs från 26–30 juni till 26 juni – 15 juli.

I riksdagsmotionen 1976/77:998 har motionärerna tagit upp frågan om vilka grunder som får åberopas för ändring av röstlängd. Motionärerna menar att en person som återvinner rösträtt under tiden mellan kvalifikationsdagen (1 juni) och tiden för anmärkningssammanträdet (22 juli) bör kunna tas upp i röstlängd.

Kommittén har kartlagt antalet ärenden om ändring i röstlängd under valåren 1973, 1976 och 1979 (tabell 4.1). Med utgångspunkt i resultatet av den undersökningen har kommittén, i syfte att få en kvalifikationsdag närmare valdagen, skisserat ett alternativt schema för upprättande av röstlängder med kvalifikationsdag den 1 juli. Det innebär bl. a. att anmärknings- och rättelseförfarandena sammanförs. Länsstyrelserna har emellertid haft vissa invändningar av praktisk natur mot förslaget, bl. a. personalbrist under den aktuella tiden. Kommittén har därför funnit lämpligast att avvakta resultatet av den översyn av folkbokföringens organisation och bedrivande som f. n. pågår, innan förslag till någon mera genomgripande förändring av röstlängdsförfarandet läggs fram.

Kommittén behandlar även vissa frågor angående särskild röstlängd. Tiden för ansökan begränsas till det år då röstlängden upprättas. Viss ändring föreslås så att ansökan inte behöver upprepas under mellanvalsar.

I riksdagsmotionen 1976/77:578 har motionärerna begärt att röstlängd efter förrättat val skall vara skyddad för insyn.

Kommittén delar den åsikt i frågan som tidigare kommit till uttryck vid

riksdagsbehandling (bl. a. KU 1964:10) och menar alltså att det inte bör komma i fråga att införa sekretess för uppgifter i röstlängderna.

Registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater

I riksdagsmotionerna 1973:967 och 1976/77:306 liksom i KU:s betänkande 1973:40 har tagits upp frågor om förbättrat skydd för partibeteckning samt om bättre skydd för enskild medborgares namn vid upprättandet av valsedlar.

Till en början konstaterar kommittén att den fria nomineringsrätten, som vi har här i landet, utgör ett så värdefullt inslag i valsystemet att det inte bör komma i fråga att begränsa denna rätt. Vidare erinras om svårigheterna att åstadkomma ett effektivt skydd för partibeteckning och för enskildas namn i ett valsystem med fri nomineringsrätt.

Vad först gäller skydd för partibeteckning redovisar kommittén det administrativa skydd som partier kan erhålla för sin beteckning genom att registrera den hos riksskatteverket. Detta skydd har så sent som 1974 förstärkts. Vidare konstateras att ideella föreningar, till vilka bl. a. politiska partier hänförs, i rättspraxis tillerkänts visst skydd för sitt namn. Hur långt detta skydd sträcker sig måste dock bedömas som något ovisst. Statsmakterna har emellertid ansett att det ännu inte finns resurser att införa en generell lagstiftning till skydd för ideell förenings och stiftelses namn, sådan den skisserats i firmautredningens förslag (SOU 1967:35). Mot den här redovisade bakgrunden bedömer kommittén att olägenheterna med nu gällande ordning inte är så omfattande att det är motiverat att ta upp frågan om lagstiftning till skydd för de politiska partiernas namn till särskild behandling.

Däremot föreslår kommittén en viss förstärkning av det administrativa skyddet för partibeteckning. I de fall då partibeteckning avförs ur registret på grund av att ett parti bytt namn föreslår kommittén ett kvardröjande skydd för den tidigare beteckningen under fem år. Avsikten är att ingen annan partibildning skall kunna nyttja den gamla beteckningen eller någon beteckning som kan förväxlas med denna förrän två val har genomförts efter bytet av partibeteckning.

Från riksskatteverkets sida har framhållits att den nuvarande kontrollen av att ett parti har tillräckligt antal medlemmar för att få sin partibeteckning registrerad är behäftad med brister. Vallagen innehåller inga bestämmelser i detta avseende. Det anses att sökanden kan välja mellan att förete medlemsförteckning inför notarius publicus eller hos riksskatteverket. I de fall förteckning ges in till riksskatteverket blir den offentlig handling. Det har förekommit att företrädare för andra partier gått igenom sådana förteckningar och därefter, i syfte att kontrollera medlemskapet, kontaktat personer som stått i förteckningen.

För att undvika att uppgiften om en persons medlemskap i ett politiskt parti, utan hans vetskap och samtycke, sprids utanför partiet och för att underlätta kontrollen, har kommittén föreslagit att ansökan om registrering av partibeteckning uttryckligen skall biträdas av det antal medlemmar som ett parti f. n. skall ha för att få sin partibeteckning registrerad. Förfarandet förläggs i sin helhet till riksskatteverket. De medlemmar som biträder

ansökan skall egenhändigt underteckna den samt lämna uppgift om personnummer och kyrkobokföringsort. Uppgiften om att undertecknarna är medlemmar i partiet bör regelmässigt godtas utan närmare undersökning.

Vad gäller skyddet för den enskildes namn i samband med upprättande av valsedlar konstaterar kommittén att svensk lagstiftning innehåller mycket få inskränkningar i rätten att i tryckt skrift eller på annat sätt fritt återge en persons namn. De begränsningar som finns gäller inom det kommersiella området. Utan att kunna föreslå en uttrycklig bestämmelse därom förordrar kommittén att var och en som avser att sätta upp annans namn på valsedel, som är avsedd för spridning, dessförinnan skall inhämta samtycke av den person som berörs. Detta förfarande tillämpas genomgående redan nu av de etablerade partierna.

Kommittén föreslår även den formella ändringen i registreringsförfarandet att sista dag för ansökan om registrering skall ändras från utgången av april månad till utgången av februari månad. Detta för att riksskatteverket skall hinna pröva ansökningarna innan tiden för anmälan av kandidater och beställning av valsedlar går ut (vanligen under första hälften av maj månad).

Valsedlar och valkuvert

Beräkningen av den kostnadsfria kvoten valsedlar (5 x antalet röstberättigade) sker f. n. med utgångspunkt i de röstlängder som gäller vid valet. Dessa föreligger inte när fristen för beställning av valsedlar går ut. Beställning sker då med ledning av stommarna till mantalslängderna för året. För att begränsa fakturerings- och kontrollarbete föreslår kommittén att den kostnadsfria kvoten valsedlar skall beräknas med ledning av antalet röstberättigade enligt stommarna till mantalslängderna.

Väljare som personligen avlämnar sin röst i vallokal eller på postkontor lägger sina valsedlar i valkuvert I. Väljare som röstar med valsedelsförsändelse lägger valsedlarna i innerkuvert II. Bortsett från olika beteckningar är dessa kuvert lika till material och utförande. Under 1979 års val skedde en del förväxlingar mellan dessa kuverttyper, vilket i ett antal fall ledde till att röster kasserades. För att begränsa risken för sådana förväxlingar föreslår kommittén att innerkuvert II skall ha annan färg än valkuvert I.

Också i kyrkofullmäktigvalen bereder det nuvarande valmaterialiet en del problem. I församlingar där man har val av fullmäktige för både församling och kyrklig samfällighet måste väljaren med ett kryss på valkuvertet ange om valsedeln avser församling eller kyrklig samfällighet. Likadana kuvert (se bilaga 3) används således för båda valen. Det är en allmän erfarenhet bland valförrättare och röstmottagare att väljarna i kyrkofullmäktigvalen har svårigheter att rätt ange vilket val resp. valsedel avser. Det går också åt en hel del tid för valfunktionärer att förklara förfarandet. Ändock visar det sig att relativt många valsedlar läggs fel. Detta för med sig att ett antal namn i församlingsvalen faller bort eftersom personerna är bosatta i en annan del av samfälligheten och följaktligen inte valbara i församlingen. Misstagen leder också till att sammanräkningsarbetet i länsstyrelserna fördröjs. Det kan också tilläggas att kuverten i kyrkofullmäktigvalet inte har avskurna hörn.

Valfunktionärerna kan alltså inte kontrollera att väljaren lagt röstsedel för rätt val i kuvertet.

För att begränsa de olägenheter som här redovisats föreslår kommittén att samma typ av valmaterial skall användas i kyrkofullmäktigvalen som i septembervalen. För val av fullmäktige i församling föreslås vita valsedlar och för val av fullmäktige i kyrklig samfällighet blå valsedlar. Vidare skall användas kuvert med avskurna hörn så att valfunktionärerna kan kontrollera att valsedlar för rätt val används. För att inte riskera skyddet för valhemligheten har kommittén ansett det nödvändigt att valsedlarna trycks på papper som tillhandahålls av riksskatteverket. Eftersom nominering i kyrkofullmäktigval ofta sker mycket nära valdagen och med ledning av resultatet i septembervalen har kommittén inte ansett det möjligt att anordna officiell tryckning av valsedlar. Tanken är att riksskatteverket skall underrätta partierna om var valsedelspapper kan beställas. Därefter får de själva göra beställningar och ombesörja tryckningen på det tryckeri de vill anlita. Enligt förslaget skall partierna, även fortsättningsvis, stå för kostnaderna för valsedelspapperet.

Poströstning

I riksdagsmotionerna 1979/80:178 och 1045 har frågan om begränsning av poströstningen tagits upp. I den förnämnda motionen går yrkandet ut på att slopa poströstningen på valdagen och i den andra motionen yrkas att poströstningen skall avslutas andra dagen före valdagen. Syftena är dels att uppnå besparingar, dels att få ett säkert preliminärt valresultat redan under valnatten.

Kommittén har inhämtat uppgifter från postverket om antalet poströstande, dag för dag, under den drygt tre veckor långa poströstningsperioden (figur 8:2) samt om kostnaderna. Det framgår att ett stort antal väljare utnyttjar möjligheten att poströsta under de allra sista dagarna av poströstningsperioden. Visserligen kan det antas att flertalet av dessa väljare hade kunnat rösta i vallokal. Enligt kommitténs mening bör man dock inte utan tungt vägande skäl begränsa de nuvarande möjligheterna att delta i val. De skäl som motionärerna framfört bedöms inte vara tillräckliga för att motivera yrkade inskränkningar. Kommittén föreslår emellertid att riksskatteverket ges något vidgade befogenheter att, efter samråd med postverket, begränsa poströstningen vid sådana val som inte omfattar hela riket, vanligen omval.

I riksdagsmotionen 1978/79:572 har föreslagits att även sådant parti som inte registrerat sin partibeteckning men som deltar i valet skall få lägga ut valsedlar i postlokal.

Med hänsyn till de praktiska svårigheter som är förknippade med valsedelservice på postkontoren, bl. a. beroende på att varje postkontor i princip skall kunna betjäna väljare från hela landet, har kommittén inte funnit lämpligt att tillmötesgå motionärens krav.

Frågor angående vissa röstningsförfaranden

I riksdagsmotionen 1976/77:578 har motionärerna begärt utredning och förslag om skärpta bestämmelser beträffande budröstningen.

Kommittén har gjort en kartläggning av budröstningens omfattning samt gått igenom alla polisutredningar i anledning av anmälningar i samband med 1979 års val. I drygt tio polisdistrikt avsåg anmälan förfaranden vid budröstning. Utredningarna ledde i tre fall till åtal och fällande domar. Kommunfullmäktigvalet i en kommun fick dessutom göras om.

Merendels hade budet inte undersökt om förutsättningar för budröstning förelåg så att väljaren faktiskt var förhindrad att ta sig till vallokal för att rösta. Vanligt var också att man hade åsidosatt vallagens bestämmelser om samtidig närvaro av bud och vittne då valsedelsförsändelsen iordningställdes samt att budet inte kunde anses som värdare för väljaren.

Kommittén ser vallagens regler om förfarandet vid budröstning som ett betydelsefullt skydd mot otillbörlig påverkan på en kategori av väljare som ofta, på grund av sjukdom eller rörelsehinder, är starkt beroende av sin omgivning. För dessa väljare är det väsentligt att det finns någon kategori av personer, utöver äkta make och nära släktingar, som kan lämna valsedelsförsändelse för väljaren. Det är visserligen svårt att klart och entydigt ange vem som, i vallagens mening, är värdare. Kommittén har emellertid inte kunnat finna någon mera klart avgränsad kategori av personer som är lämpad för att bistå väljare med valsedelsförsändelser. Om man ville skärpa bestämmelserna om budröstning pekar kommittén på möjligheten att valnämnden skulle kunna förordna särskilda röstmottagare som på begäran av väljaren uppsökte denne i hemmet och hämtade valsedelsförsändelsen. Kommittén utgår emellertid från att publiciteten kring nu genomförda rättegångar och omval leder till skärpt uppmärksamhet och kontroll vad gäller förutsättningarna för budröstning, budets behörighet och förfarandet i övrigt vid budröstning. Kommittén har därför inte funnit det erforderligt att föreslå någon skärpning av nu gällande regler för budröstning.

Väljare som röstat på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg har också möjlighet att rösta i vallokalen på valdagen. I sådant fall gäller den röst som lämnats i vallokalen. Denna bestämmelse gör att valförrättaren inte kan lägga ner poströster och andra förtidsröster i valurnorna förrän vallokalerna stängts, kl. 20.00. Uppenbarligen försenar detta den preliminära rösträkningen i vallokalerna. Från valförrättare och företrädare för valnämnder har därför framförts starka krav på att förtidsröstningen görs definitiv.

Kommittén har undersökt dubbelröstningens omfattning. Allt tyder på att det under de senaste valen varit ett mycket ringa antal väljare som dubbelröstat. Skälen har varierat i hög grad. Några har fått veta att det begåtts fel i samband med förtidsröstningen och att valsedeln därför kan komma att kasseras. Andra har ändrat sin politiska inställning.

Här i landet har vi en relativt lång förtidsröstningsperiod. Poströstningen inleds den 24:e dagen före valdagen. Relativt många väljare poströstar vanligen flera dagar före valdagen. Under perioden fram till valdagen kan händelser inträffa på det politiska fältet som gör att ett inte obetydligt antal väljare ändrar sin uppfattning. Kommittén finner det därför inte tillfredsställande att väljare som förtidsröstat dessförinnan i ett sådant fall utestängs

från möjligheten att ändra sin förtidsröst genom att rösta i vallokal. Rimligen bör valsystemet vara sådant att väljaren normalt har möjlighet att avge en röst som överensstämmer med hans politiska uppfattning på valdagen. Likaså anses det angeläget att väljare har möjlighet att göra om röstningsproceduren i de fall då det uppdagas att något formellt fel begåtts vid förtidsröstningen. Kommittén anser det av dessa skäl inte möjligt att slopa rätten till dubbelröstning. Då den medför vissa olägenheter för valförrättarna har kommittén också undersökt möjligheterna att begränsa den till viss tid på valdagen. Valförrättarna skulle då vid ett bestämt klockslag, t. ex. kl. 15.00 på valdagen, börja att pricka av förtidsrösterna i röstlängden och lägga dem i valurnorna. Förtidsrösterna skickas emellertid ut till vallokalerna vid skilda tidpunkter. Ett inte obetydligt antal av dessa röster kommer f. ö. till valnämnden så sent att de behålls där och räknas först på onsdagen. Det skulle alltså i många fall bli beroende på tillfälligheter om väljaren fick rösta också i vallokal efter ett bestämt klockslag. Även i andra avseenden skulle osäkerhet kunna uppstå. Kommittén har därför inte heller funnit lämpligt att begränsa rätten till dubbelröstning till viss tid på valdagen.

Preliminär rösträkning, slutlig sammanräkning och mandatfördelning

Kommittén behandlar i detta avsnitt bl. a. offentligheten vid preliminär rösträkning i vallokal, användning av tekniska hjälpmedel vid rösträkning, offentlighetsprincipens tillämpning vid användningen av automatisk databehandling i valförfarandet samt redovisningen av valresultat. I dessa frågor föreslås dock inga ändringar i gällande bestämmelser.

Från kyrkligt håll har ofta uttryckts missnöje med att det tar så lång tid innan det definitiva valresultatet i kyrkofullmäktigvalen föreligger. Man har därvid framhållit att det preliminära valresultatet, i vilket inga poströster ingår, oftast är alltför osäkert för att tjäna som utgångspunkt för nomineringar för val till kyrkliga organ. Ofta föreligger det definitiva valresultatet inte förrän långt in i november. Tiden för nomineringar m. m. blir då alltför kort.

Kommittén har funnit dessa anmärkningar befogade och har föreslagit följande åtgärder för att påskynda sammanräkningsförfarandet. Liksom i kommunfullmäktigvalen skall den preliminära rösträkningen också omfatta poströsterna. Dessa röster skickas emellertid inte ut till vallokalerna, utan räknas samtliga av valnämnden vid en förrättning på onsdagen efter valdagen. Därmed uppnår man ett förhållandevis säkert preliminärt valresultat, som i de flesta fall kommer att överensstämma med det definitiva valresultatet. Vidare föreslås åtgärder för att påskynda den slutliga sammanräkningen och mandatfördelningen hos länsstyrelsen. Övergången till valmaterial av samma typ som i septembervalen måste antas bidra därtill. Vidare slipper länsstyrelserna den inledande granskningen av förtidsrösterna. Slutligen föreslår kommittén att man på försök skall genomföra mandatfördelningen med hjälp av ADB.

I riksdagsmotionerna 1976/77:308 och 998 hävdar motionärerna att regeln om kassering av valsedel på grund av märkning är oklar och att stadgandet bör omarbetas för att ge sammanräkningsmyndigheterna klarare ledning.

Kommittén har undersökt rättstillämpningen vad gäller märkning av valsedel under de senaste valen. Resultatet av undersökningen tyder på att det tidigare var vissa variationer i detta avseende. Länsstyrelsernas bedömning har emellertid under de senaste valen blivit alltmer enhetlig och överensstämmer nu, såvitt kommittén kunnat finna, med valprovsnämndens praxis (VPN 1976:17 och 18). Kommittén har därför inte funnit skäl att föreslå någon ändring i gällande bestämmelser.

Enligt 6 kap. 1 § vallagen skall till valsedlar användas särskilda blanketter som tillhandahålls av riksskatteverket. Till denna bestämmelse har emellertid inte knutits någon ogiltighetsregel. Riksskatteverket har begärt att stadgandet om valsedels ogiltighet i 14 kap. 4 § vallagen skall kompletteras med en sådan bestämmelse.

Föreskriften om officiella valsedelsblanketter har tillkommit för att skydda valhemligheten och för att underlätta sammanräkningsförfarandet.

Om väljare använt annan valsedel än sådan som tillhandahålls av riksskatteverket kan valförrättare och röstmottagare i allmänhet konstatera detta eftersom kuvertens hörn är avskurna. Valkuvertet återlämnas i sådant fall till väljaren. Någon fara för röjande av valhemligheten uppkommer då inte. Vidare utgår kommittén ifrån att det kommer att bli ytterst sällsynt att väljare använder annan valsedel än sådan som tillhandahålls av riksskatteverket. Av dessa skäl har det inte ansetts nödvändigt att införa ett särskilt stadgande om ogiltighetspåföljd i de fall då en icke officiell valsedel använts.

Ersättare för riksdagsledamot utses på grundval av samtliga valsedlar som gällde för den ordinarie ledamoten när denne tog plats i namnordningen. Därvid gäller varje valsedel för hel röst, oavsett vilken plats den ordinarie ledamoten hade på valsedeln. Denna regel har föranlett missnöje från partier som gått fram med s. k. saxade listor. I dessa fall har alltså samtliga ersättare tagits från den valsedel som fått flest röster, även om motsvarande ordinarie ledamot stått på bättre plats på en annan lista, som samlat nästan lika många röster. Frågan har tagits upp bl. a. i riksdagsmotionen 1979/80:262. Önskemålen om ändringar syftar som regel till ett system där valsedlarnas röstvärde, vad gäller valet av ersättare, skall reduceras med hänsyn till vilken plats på sedeln som den ordinarie ledamoten har.

Kommittén konstaterar att gällande bestämmelser om när riksdagen skall sammanträda m. m. ställer höga krav på ett enkelt och snabbt sammanräkningsförfarande. Övergång till en annan metod för att utse ersättare för riksdagsledamot skulle i vissa fall kunna medföra att sammanräkningen avsevärt försvårades. Bl. a. av detta skäl har kommittén inte funnit lämpligt att frångå den nuvarande metoden för att utse ersättare för riksdagsledamot.

Reglerna om när ersättare skall utses för avgången suppleant för kommunfullmäktige föreslås gälla också när suppleant för landstingsledamot avgår. Ändringen innebär att ny suppleant utses så snart en suppleant avgått. F. n. sker detta först när samtliga suppleanter avgått.

Vid senaste kommunfullmäktigavalet uppfattades kommunallagens och vallagens regler om antalet suppleanter för kommunfullmäktige på flera håll som motstridiga. I syfte att harmonisera dessa bestämmelser föreslår kommittén en ändring i 14 kap. 19 § vallagen. Ändringen innebär i vissa fall

att ett något större antal suppleanter för kommunfullmäktige kommer att utses.

Kommittén föreslår viss ändring vad gäller grunden för beräkning av antalet suppleanter för kyrkofullmäktige i kyrklig samfällighet. Syftet är att såvitt möjligt bringa reglerna i överensstämmelse med vad som enligt vallagen gäller beträffande suppleanter för kommunfullmäktige.

Kommittén tar upp frågorna om fristen för extra val till riksdagen och tidpunkten för val av kyrkofullmäktige. Med hänvisning till grundlagskommitténs pågående arbete föreslås emellertid ingen ändring i gällande ordning.

Kostnader

Kommitténs förslag beräknas inte medföra någon ökning av de totala kostnaderna för genomförande av val. Begränsade omfördelningar följer av kommitténs förslag om ändrat förfarande vid sammanräkningen i kyrkofullmäktigvalen.

Kommitténs lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrivs i fråga om vallagen (1972:620)

dels att 2 kap. 7–9 och 11 §§, 3 kap. 2 och 3 §§, 4 kap. 1–3, 10, 12, 13, 15 och 21 §§, 5 kap. 2 och 3 §§, 6 kap. 5 och 6 §§, 10 kap. 2 § och 5 a §, 12 kap. 4 § samt 14 kap. 19 och 23 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 1 kap. 4 § samt 2 kap. 12 och 13 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

4 §

Om ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft den 1 januari året efter det år då val i hela riket av kommunfullmäktige äger rum, avser valet kommunen enligt den nya indelningen. Vad nu sagts tillämpas på motsvarande sätt vid ändring i den landstingskommunala indelningen.

2 kap.

7 §

Indelningen i valkretsar bestämmas av landstinget, sedan kommunerna har beretts tillfälle att yttra sig. Mot landstingets beslut får talan ej föras.

Beslut om indelning i valkretsar meddelas, *om ej regeringen föreskriver annat*, före utgången av oktober året före det år då val av landstingsledamöter första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar meddelas före utgången av oktober året före det år då val av landstingsledamöter första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft prövas och fastställas av länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos

Nuvarande lydelse

valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

Föreslagen lydelse

8 §

Mandaten i landstinget utgöres av fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. Nio tiondelar av mandaten är fasta valkretsmandat. Det brutna tal som uppkommer vid fastställandet av antalet fasta valkretsmandat avrundas till närmast lägre hela tal. Återstående mandat är utjämningsmandat.

Länsstyrelsen fastställer antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets före utgången av april varje år då val av landstingsledamöter skall äga rum, *om ej regeringen föreskriver annan tid för beslutet*. Härvid tillföres valkretsen ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade i valkretsen är jämnt delbart med det tal som erhålles, när antalet röstberättigade i landstingskommunen delas med antalet fasta valkretsmandat där. De fasta valkretsmandat som härefter återstår tillföres valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal avgöres företrädet genom lottning.

Länsstyrelsen fastställer antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets före utgången av april varje år då val av landstingsledamöter skall äga rum. Härvid tillföres valkretsen ett mandat för varje gång som antalet röstberättigade i valkretsen är jämnt delbart med det tal som erhålles, när antalet röstberättigade i landstingskommunen delas med antalet fasta valkretsmandat där. De fasta valkretsmandat som härefter återstår tillföres valkretsarna efter storleken av de överskott som har uppkommit vid denna fördelning. Mellan lika överskottstal avgöres företrädet genom lottning.

Vid tillämpning av andra stycket skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf föres talan hos valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

9 §

För val av kommunfullmäktige skall kommun indelas i valkretsar, om i kommunen finnas flera än 24 000 röstberättigade invånare eller för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige. Överstiger antalet röstberättigade invånare i kommun 6 000 får kommunen indelas i valkretsar. Annan kommun får indelas i valkretsar endast om synnerliga skäl föreligger på grund av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets. Som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd.

Vid valkretsindelning iakttagas att valkretsarna

1. skall utformas så att varje krets kan beräknas komma att enligt bestämmelserna i 10 § utse minst femton kommunfullmäktige,

Vid valkretsindelning iakttagas att valkretsarna

1. skall utformas så att varje krets kan beräknas komma att enligt bestämmelserna i 10 § utse minst tjugo kommunfullmäktige,

Nuvarande lydelse

2. om det är möjligt, skall utformas så att varje krets kan omslutas med en sammanhängande gränslinje,

3. skall utformas så att territoriell församling, om det är möjligt, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar och

4. i den mån det kan ske utan olägenhet skall utformas så att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bli lika fördelat på de särskilda kretsarna.

Föreslagen lydelse

2. om det är möjligt, skall utformas så att varje krets kan omslutas med en sammanhängande gränslinje,

3. skall utformas så att territoriell församling, om det är möjligt, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar och

4. i den mån det kan ske utan olägenhet skall utformas så att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bli lika fördelat på de särskilda kretsarna.

11 §

Kommunfullmäktige får göra framställning hos länsstyrelsen om indelning i valkretsar. Länsstyrelsen får förordna om valkretsindelning, även om sådan framställning ej har gjorts. I sådant fall skall kommunfullmäktige beredas tillfälle att avge yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas före utgången av oktober året före det år, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, som varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period som valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt de grunder som anges i 10 §, icke till femton, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till femton. I sådant fall skall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf föres talan hos valprovsningsnämnden genom besvär. Mot valprovsningsnämndens beslut får talan ej föras.

Indelning i valkretsar bestäms av kommunfullmäktige. Mot fullmäktiges beslut får talan ej föras.

Beslut om indelning i valkretsar meddelas före utgången av oktober året före det år då val av kommunfullmäktige första gången skall äga rum enligt den beslutade indelningen.

Beslut om indelning i valkretsar skall för att vinna bindande kraft prövas och fastställas av länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut förs talan hos valprovsningsnämnden genom besvär. Mot valprovsnings-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

nämndens beslut får talan ej föras.

12 §

Det antal fullmäktige, som varje valkrets skall utse, fastställs av länsstyrelsen före utgången av april varje år då val av kommunfullmäktige skall äga rum. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen skall utse enligt de grunder som anges i 10 §, icke till tjugo, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tjugo. I sådant fall skall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf förs talan hos valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

13 §

Regeringen eller annan myndighet som beslutar om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar kan vid behov föreskriva att beslut rörande indelning i valkretsar och fördelning av mandat får meddelas senare än som föreskrivs i 2, 7, 8, 11 och 12 §§.

3 kap.

2 §

I fråga om valnämnd tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Om ändring i den kommunala indelningen innebär att ny kommun bildas, skall indelningsdelegerade snarast möjligt under året innan indelningsändringen träder i kraft välja ledamöter och suppleanter i

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

valnämnd för tiden före ikraftträdandet.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos valnämnd.

3 §

Varje kommun är indelad i valdistrikt. Är kommun indelad i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera valdistrikt.

Valdistrikt bör omfatta 1 200–1 500 röstberättigade. Endast om särskilda skäl föranleder det, får valdistrikt omfatta mer än 1 800 eller mindre än 300 röstberättigade.

Länsstyrelsen beslutar om kommuns indelning i valdistrikt på förslag av fullmäktige i kommunen. Det åligger kommun att under år närmast före år då ordinarie val till riksdagen skall äga rum se över indelningen. Om det är påkallat får länsstyrelsen självant besluta om indelningen i valdistrikt sedan fullmäktige i kommunen har beretts tillfälle att yttra sig.

Beslut om indelning i valdistrikt skall meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra beslutet i ortstidning inom valdistrikten samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av beslutet.

Beslut om indelning i valdistrikt skall meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning. *Regeringen eller annan myndighet som beslutar om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar kan dock vid behov föreskriva att beslut får meddelas senare.* Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra beslutet i ortstidning inom valdistrikten samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av beslutet.

4 kap.

1 §

Allmän röstlängd upprättas årligen för varje valdistrikt av lokala skattemyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

Allmän röstlängd upprättas årligen för varje valdistrikt av lokala skattemyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 20 juni.

2 §

I allmän röstlängd upptages svensk medborgare som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller 17 år.

I allmän röstlängd upptages svensk medborgare som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller 17 år. *Om beslutad ändring i den kommu-*

Nuvarande lydelse

Under de förutsättningar som i första stycket anges för svensk medborgare upptages i röstlängden även utlänning som enligt länsstyrelsens personband varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

Den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig upptages dock ej i längden.

För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

För utlänning antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

3 §

Allmän röstlängd skall vara framlagd för granskning hos lokala skattemyndigheten varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26–30 juni eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Allmän röstlängd skall vara framlagd för granskning hos lokala skattemyndigheten varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26 juni – 15 juli eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Länsstyrelsen får bestämma att röstlängden skall vara framlagd för granskning även på annat ställe än hos lokala skattemyndigheten.

10 §

Länsstyrelsen skall senast den 15 juni kungöra var och när allmän röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen skall anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla och införas i ortstidning inom kommunen.

Länsstyrelsen skall senast den 20 juni kungöra var och när allmän röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen skall anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla och införas i ortstidning inom kommunen.

12 §

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 20 juni.

Föreslagen lydelse

nala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte upptages i längden den som skulle vara kyrkobokförd i distriktet om den nya indelningen redan gällde.

Nuvarande lydelse

I särskild röstlängd upptages, *efter ansökan*, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. *Den som upptagits i särskild röstlängd som upprättats under år då ordinarie val till riksdagen äger rum, upptages dock utan ansökan i särskild röstlängd som upprättas under de två följande åren*, om han fortfarande har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år upptages i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder ej möter i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

Framgår i anmärkningsärendet att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som inträffat efter den 1 juni, skall han ej vara upptagen i särskild röstlängd.

Föreslagen lydelse

I särskild röstlängd upptages den *som ansöker därom och som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. Under år då ordinarie val till riksdagen ej äger rum fordras dock icke ansökan av den som upptagits i särskild röstlängd för närmast föregående år*, om han fortfarande har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år upptages i särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder ej möter i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

13 §

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd göres skriftligen hos centrala valmyndigheten senast den 1 juni. I ansökningshandlingen skall sökanden på heder och samvete försäkra att han är svensk medborgare. Ansökan som göres för sent eller saknar försäkran som har sagts nu upptages ej till prövning.

Ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd görs skriftligen hos centrala valmyndigheten senast den 1 juni. I ansökningshandlingen skall sökanden på heder och samvete försäkra att han är svensk medborgare. *Försäkran skall vara avgiven samma år som röstlängden upprättas*. Ansökan som görs för sent eller saknar försäkran som har sagts nu upptages ej till prövning.

Blanketter till ansökan skall finnas tillgängliga hos centrala valmyndigheten samt hos svensk beskickning och annan svensk utlandsmyndighet som centrala valmyndigheten bestämmer.

15 §

Så snart röstlängden upprättats, *sändes* den till länsstyrelsen i det län till vilket valkretsen hör. Hos länsstyrelsen skall röstlängden vara framlagd för granskning varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26–30 juni eller, om sist-

Så snart röstlängden upprättats, *sänds* den till länsstyrelsen i det län till vilket valkretsen hör. Hos länsstyrelsen skall röstlängden vara framlagd för granskning varje vardag med undantag av lördag under tiden den 26 juni – 15 juli eller, om

Nuvarande lydelse

nämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

Föreslagen lydelse

sistnämnda dag är en lördag eller söndag, till och med närmast följande måndag.

21 §

Länsstyrelsen skall senast den 15 juni kungöra var och när särskild röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor och införas i ortstidning inom valkretsen.

Länsstyrelsen skall senast den 20 juni kungöra var och när särskild röstlängd kommer att vara framlagd för granskning. I kungörelsen anges även tid och sätt för framställande av anmärkning mot längden samt tid och plats för prövning av anmärkning. Kungörelsen skall anslås på kommunernas anslagstavlor och införas i ortstidning inom valkretsen.

5 kap.

2 §

Ansökan om registrering av partibeteckning göres skriftligen. I ansökningshandlingen skall anges för vilket slag av val registrering sökes och, om ansökningshandlingen avser registrering för val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige, för vilken landstingskommun eller kommun som registrering begäres.

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige *senast den 30 april* valåret och vid annat val inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelades.

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsledamöter och kommunfullmäktige *före utgången av februari* valåret och vid annat val inom en vecka efter det att beslut om valdagen meddelades.

Med ansökan om registrering skall följa egenhändigt undertecknade förklaringar av det antal medlemmar som anges i 3 § att de biträder ansökan. Medlem som biträder ansökan skall lämna uppgift om personnummer och kyrkobokföringsort.

3 §

Partibeteckning får registreras, om

1. partiet icke utgör underavdelning av politisk sammanslutning,
2. partiet visat att det vid registrering för val till riksdagen har minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsledamöter och för val av kommunfullmäktige minst 100 respektive

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering sökes, samt

3. partibeteckningen kan antagas ej leda till förväxling med beteckning som redan har registrerats eller som, med anledning av tidigare gjord ansökan, kan komma att registreras med giltighet för det valet eller för annat val för vilket den nya registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla.

Om partibeteckning avförts ur registret på grund av att parti ändrat beteckning, gäller skydd enligt första stycket 3. även den tidigare partibeteckningen under en tid av fem år efter det att den avförts ur registret.

6 kap.

5 §

I fråga om parti, som deltagit i riksdagsval och som vid det senaste riksdagsvalet fått eller vid det förestående valet får mer än 2.5 procent av rösterna i hela landet, svarar statsverket för kostnaden för blanketter till valsedlar till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen. Vad som sagts nu gäller även parti som utan att ha uppnått den angivna röstandelen är eller genom det förestående valet blir representerat i riksdagen.

I fråga om parti, som deltagit i val av landstingsledamöter eller kommunfullmäktige och som är eller genom det förestående valet blir representerat i den församling valet gäller, svarar statsverket för kostnaden för blanketter till valsedlar till ett antal som motsvarar fem gånger antalet röstberättigade i valet.

Vid tillämpning av första och andra styckena beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året.

6 §

Har blanketter till valsedlar betalats i förskott och har valsedlarna använts för parti som enligt 5 § är berättigat att få valsedelsblanketter kostnadsfritt vid valet, skall förskottet efter ansökan återbetalas i den mån antalet valsedlar som partiet får kostnadsfritt därigenom ej kommer att överstiga, i fråga om val till riksdagen fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen och i fråga om annat val fem gånger antalet röstberättigade vid valet. Belopp som åter-

Har blanketter till valsedlar betalats i förskott och har valsedlarna använts för parti som enligt 5 § är berättigat att få valsedelsblanketter kostnadsfritt vid valet, skall förskottet efter ansökan återbetalas i den mån antalet valsedlar som partiet får kostnadsfritt därigenom ej kommer att överstiga, i fråga om val till riksdagen fem gånger antalet röstberättigade i valkretsen och i fråga om annat val fem gånger antalet röstberättigade vid valet. *Antalet röstberät-*

Nuvarande lydelse

betalas tillställes partiet oavsett vem som erlagt förskottet.

Föreslagen lydelse

tigade beräknas på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Belopp som återbetalas tillställes partiet oavsett vem som erlagt förskottet.

10 kap.

2 §

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten bestämma att röstmottagning ej skall anordnas på valdagen.

Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att i viss kommun röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen. *På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.*

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. *På förslag av postverket får centrala valmyndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.* På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten bestämma att röstmottagning ej skall anordnas på valdagen.

Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att i viss kommun röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen. *Vid val av landstingsledamöter och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket bestämmer centrala valmyndigheten, efter samråd med postverket, på vilka postanstalter röstning skall ske.*

Nuvarande lydelse

Inrättas med anledning av valet annan postanstalt, skall postanstalten vara öppen för röstmottagning på valdagen, under tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden i den kommun där postanstalten inrättas. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15.

5 a §

I anslutning till lokal där poströstning äger rum *eller i sådan lokal* skall anordnas lämplig plats där parti, som har fått sin partibeteckning registrerad men vars valsedlar icke *tillhandahålles* enligt 6 kap. 9 §, *kan lägga ut partimarkerade valsedlar för partiet*. Parti som fått sin partibeteckning registrerad för val av landstingsledamöter eller för val av kommunfullmäktige får dock ej lägga ut valsedlar på postanstalt som är belägen utanför landstingskommun eller kommun som anges i registreringsbeslutet.

Föreslagen lydelse

I eller i anslutning till lokal där poströstning äger rum skall anordnas lämplig plats där *valsedlar kan läggas ut*. *Rätt att där lägga ut valsedlar tillkommer* parti som har fått sin partibeteckning registrerad men vars valsedlar icke *tillhandahålles* enligt 6 kap. 9 §. *Endast partimarkerade valsedlar med den registrerade partibeteckningen får läggas ut*. Parti som fått sin partibeteckning registrerad för val av landstingsledamöter eller för val av kommunfullmäktige får dock ej lägga ut valsedlar på postanstalt som är belägen utanför landstingskommun eller kommun som anges i registreringsbeslutet.

12 kap.

4 §

Omslag med ytterkuvert som sänts till valdistrikten förvaras där obrutna till dess röstningen i vallokalen förklarats avslutad och rösträkning enligt 13 kap. 1 § påbörjas. I protokollet antecknas antalet mottagna omslag och det antal ytterkuvert som omslagen enligt anteckning på dem innehåller.

Kommer omslag med ytterkuvert valförrättarna till handa efter det att röstningen i valdistriktet avslutats, skall omslaget ej brytas utan återsändas till valnämnden efter förrättningens slut enligt 13 kap. 7 §. Om återsändandet skall anteckning göras i protokollet.

Om förhållandena medger det, får valförrättarna under pågående röstning företaga åtgärder enligt 13 kap. 3–5 §§ beträffande ytterkuvert som kommit in till valdistriktet. Därvid skall dock *iakttas att anteckning vid väljarens namn i röstlängden göres innan ytterkuvertet brytes samt att valkuvert och innerkuvert, som efter granskning befunnits vara i behörigt skick, skall åter läggas in i ytterkuvertet tillsammans med väl-*

Om förhållandena medger det, får valförrättarna under pågående röstning företaga åtgärder enligt 13 kap. 3–5 §§ beträffande ytterkuvert som kommit in till valdistriktet. Därvid skall dock *iakttas* att valkuvert och innerkuvert, som efter granskning befunnits vara i behörigt skick, åter *läggs* in i ytterkuvertet tillsammans med väljarens röstkort. Innerkuvert skall dessförinnan åter läggas in i ytterkuvert för valsedelsförsändelse.

Nuvarande lydelse

järens röstkort. Innerkuvert skall dessförinnan åter läggas in i ytterkuvert för valsedelsförsändelse. Först när röstningen förklarats avslutad får valkuvert och innerkuvert läggas i urna.

Föreslagen lydelse

Först när röstningen förklarats avslutad får valkuvert och innerkuvert läggas i urna.

14 kap.

19 §

För kommunfullmäktige utses suppleanter på följande sätt.

För varje ledamot göres en sammanräkning inom det parti, för vilket han har blivit vald. Vid varje sammanräkning tages hänsyn endast till de valsedlar som upptar ledamotens namn och som på grund härav gällde för detta namn, när det fick plats i ordning. Varje valsedel gäller som hel röst. Med iakttagande av att namn på kandidat som har blivit genom valet utsedd till ledamot skall anses som obefintligt tillgodoräknas röstvärdet det namn som står främst på sedeln. Den som får högsta röstetalet är utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser. Mellan lika tal avgöres företrädet genom lottning.

Om det antal suppleanter som har utsetts enligt andra stycket är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *fyra* eller flera ledamöter, göres ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namn på kandidat som har blivit genom valet utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt förfares på sätt som anges i andra stycket.

Om antalet suppleanter fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *sex* eller flera ledamöter, göres ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter.

Därefter göres på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas suppleanter har utsetts för *åtta* eller flera ledamöter, *tio* eller flera leda-

Om det antal suppleanter som har utsetts enligt andra stycket är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *tre* eller flera ledamöter, göres ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter. Därvid skall även namn på kandidat som har blivit genom valet utsedd till suppleant för den ledamot som sammanräkningen avser anses som obefintligt. I övrigt förfares på sätt som anges i andra stycket.

Om antalet suppleanter fortfarande är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) och samma suppleant har utsetts för *fem* eller flera ledamöter, göres ytterligare en sammanräkning för var och en av dessa ledamöter.

Därefter göres på motsvarande sätt successivt ytterligare sammanräkningar för de ledamöter vilkas suppleanter har utsetts för *sju* eller flera ledamöter, *nio* eller flera leda-

Nuvarande lydelse

möter, och så vidare, så länge antalet suppleanter är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179).

Föreslagen lydelse

möter, och så vidare, så länge antalet suppleanter är mindre än det antal som kommunfullmäktige har bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179).

23 §

Har *samtliga* suppleanter för landstingsledamot inträtt som ordinarie *landstingsledamöter* eller avgått som *suppleanter* av annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av landstingets ordförande vid offentlig förrättning genom ny sammanräkning utse ytterligare en *suppleant*. Därvid äger 18 § motsvarande tillämpning.

Har *suppleant* för landstingsledamot *eller för fullmäktig* inträtt som ordinarie *ledamot* eller avgått som *suppleant* av annan orsak skall länsstyrelsen, på anmälan av landstingets *eller kommunfullmäktiges* ordförande, vid offentlig förrättning genom ny sammanräkning utse *det* ytterligare *antal suppleanter som erfordras*. Därvid äger 18 *respektive* 19 § motsvarande tillämpning.

Har suppleant för fullmäktig inträtt som ordinarie fullmäktig eller avgått som suppleant av annan orsak, skall länsstyrelsen på anmälan av kommunfullmäktiges ordförande vid offentlig förrättning genom ny sammanräkning utse ytterligare en suppleant. Därvid äger 19 § motsvarande tillämpning.

Finns ej någon som kan utses till suppleant för landstingsledamot eller kommunfullmäktig, skall därvid bero.

Denna lag träder i kraft den

**Förslag till
Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

dels att 40 och 44–48 §§ skall upphöra att gälla.

dels att 4, 5, 8–10, 13, 19, 25, 26, 30, 32–35, 39 och 41–43 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 3 a, 11 a och 42 a–b §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Om ändring i församlingsindelningen skall träda i kraft den 1 januari året efter det år då val i hela riket av kyrkofullmäktige äger rum, avser valet församlingen enligt den nya indelningen.

4 §

I lagen (1961:436) om församlingsstyrelse finns bestämmelser om församlings och kyrklig samfällighets indelning i valkretsar.

Vid val av fullmäktige i församling skall varje församling utgöra en valkrets.

Vid val av fullmäktige i kyrklig samfällighet skall varje i samfälligheten ingående församling eller enligt 32 § femte stycket lagen (1961:436) om församlingsstyrelse bestämd grupp av församlingar utgöra en valkrets. Regeringen får förordna att valbarheten skall vara inskränkt inom församling eller grupp av församlingar.

5 §

Varje församling bildar ett valdistrikt. Är församling indelad i valkretsar för val av kyrkofullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett valdistrikt.

Varje församling bildar ett valdistrikt.

Ingår delar av församling eller valkrets i olika valdistrikt vid val till riksdagen, skall varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling eller

Ingår delar av församling i olika valdistrikt vid val till riksdagen, skall varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling tillsammans skall utgöra

Nuvarande lydelse

valkrets tillsammans skall utgöra ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 3 kap. 3 § fjärde stycket och 6 § första stycket vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

8 §

Vid upprättandet av allmän röstlängd skall utöver vad som sägs i 4 kap. vallagen (1972:620) följande särskilda bestämmelser iakttagas.

För den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband ej är medlem av svenska kyrkan eller som enligt personbandet tillhör icke-territoriell församling göres anteckning i röstlängden om detta förhållande.

Omfattar valdistrikt, som avses i vallagen, två eller flera församlingar eller distrikt eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, skall särskild del av röstlängden uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav.

Omfattar valdistrikt, som avses i vallagen, två eller flera församlingar eller distrikt eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, skall särskild del av röstlängden uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav. *Om det behövs med anledning av beslutad ändring i församlingsindelningen, skall särskild del av röstlängden uppläggas för det område av församlingen som indelningsändringen avser.*

Har det beträffande någon gjorts anteckning enligt andra stycket och har anmärkning häremot ej framställts på sätt som föreskrives i 4 kap. 4 § första stycket vallagen, skall länsstyrelsen efter ansökan av honom eller lokala skattemyndigheten besluta om rättelse i röstlängden, om det är uppenbart att anteckningen är felaktig. Sådan ansökan skall ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 1 oktober det år då röstlängden upprättades. I fråga om sådan ansökan och beslut med anledning därav äger 4 kap. 8 § vallagen motsvarande tillämpning.

9 §

Vid val av kyrkofullmäktige skall användas valsedlar av vitt papper.

Till valsedlar skall användas särskilt papper som tillhandahålls av centrala valmyndigheten.

10 §

Valsedlarna skall vara i format 105 x 148 millimeter (A 6). För val av kyrkofullmäktige för församling skall användas vita och för val av kyrkofullmäktige för kyrklig samfä-

*Nuvarande lydelse**Förslagen lydelse**lighet blå valsedlar.*

På valsedel skall finnas partibeteckning. Valsedel bör dessutom innehålla

1. namn på en eller flera kandidater,
2. beteckning som visar för vilken valkrets sedeln är avsedd (valkretsbe-
teckning) samt
3. uppgift om det val för vilket sedeln gäller (valbeteckning).

Kandidat skall anges på sådant sätt att det klart framgår vem som avses. Vid kandidatnamn bör därför utsättas kandidatens personnummer eller annan identifieringsuppgift.

11 a §

Efter beställning av parti, som är representerat i den fullmäktigförsamling valet gäller, tillhandahåller centrala valmyndigheten partiet papper till valsedlar i den mängd partiet önskar.

Görs beställning av annat parti än som anges i första stycket eller av annan än den som är behörig företrädare för partiet, tillhandahåller centrala valmyndigheten papper till valsedlar endast om beställaren betalar papperet i förskott.

13 §

I vallokal skall väljarna ha tillgång till blanketter till valsedlar. Sådana tillhandahålles genom valnämndens försorg.

I lokal där röstning äger rum skall väljarna ha tillgång till blanketter till valsedlar.

Lantbrevbärare som mottager valsedelsförsändelser bör medföra valsedelsblanketter.

Valsedelsblanketter tillhandahålls genom centrala valmyndighetens försorg.

19 §

Kuvert tillhandahålles endast genom centrala valmyndighetens försorg.

Valkuvert och innerkuvert för valsedelsförsändelse skall vara så beskaffade att färgen på inneliggande valsedel kan iakttas utan att valhemligheten röjs.

Yterkuvert som skall användas vid röstning på postanstalt skall vara försett med fönster.

*Nuvvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

25 §

Röstningen går till på följande sätt.

När väljaren kommer in i vallokalen, får han ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valse del i ett valkuvert.

Väljaren lämnar iordningställda valkuvert till valförrättaren. Om denne begär det, skall väljaren uppge sitt fullständiga namn, sin födelsetid och sitt hemvist inom valdistriktet. Valförrättaren kontrollerar att väljaren är upptagen som röstberättigad i röstlängden, att han ej redan röstat i valet, att han ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Valförrättaren lägger därefter i väljarens närvaro valkuverten i valurnorna. I samband härmed antecknas i röstlängden att väljaren röstat.

26 §

Är valkuvert försett med obehörig märkning, får det ej mottagas. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa mottagas. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

Är valkuvert *tomt eller* försett med obehörig märkning, får det ej mottagas. *Detsamma gäller om det ej klart framgår att kuvert innehåller valse del.* Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa mottagas. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

30 §

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. *Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att i viss kommun röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen.* På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock all-

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra *eller tredje* stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. På förslag av postverket får *centrala valmyndigheten* begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Nuvarande lydelse

tid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Föreslagen lydelse

Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att i viss kommun röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna i kommunen. Vid val av kyrkofullmäktige som ej omfattar hela riket bestämmer centrala valmyndigheten, efter samråd med postverket, på vilka postanstalter röstning skall ske.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. Postverket skall samråda med valnämnden och med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning om hur röstningen skall genomföras. På begäran av postverket skall valnämnden utse erforderligt antal personer att biträda röstmottagare på postanstalten.

32 §

Röstning på postanstalt går till på följande sätt.

När väljaren visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert.

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den

När väljaren visat upp sitt röstkort för röstmottagaren, får han av denne ett valkuvert för vart och ett av valen. Han uppsöker därefter en av de avskilda platserna och lägger där för varje val in sin valsedel i ett valkuvert. *Valsedel får ej vikas.*

Väljaren lämnar valkuvert och röstkortet till röstmottagaren. Denne kontrollerar att väljaren ställt i ordning endast ett valkuvert för varje val och att kuvert ej är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in mottagna valkuvert i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn och den

Nuvarande lydelse

länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

Väljare som ej är känd för röstmottagaren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke rösta.

Föreslagen lydelse

valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas samt åsätter ytterkuvertet det värdepostnummer som är angivet i förteckningen.

33 §

Är valkuvert försett med obehörig märkning, får det ej mottagas. Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa mottagas. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

Är valkuvert *tomt* eller försett med obehörig märkning, får det ej mottagas. *Detsamma gäller om det ej klart framgår att kuvert innehåller valsedel.* Har väljaren lämnat mer än ett valkuvert för något val, får endast ett av dessa mottagas. Om väljaren begär det, skall samtliga kuvert för det valet återlämnas till honom.

34 §

Röstmottagare skall sända mottagna ytterkuvert till *länsstyrelsen i det län i vilket den kommun finns* där väljaren är upptagen i allmän röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

Röstmottagare skall sända mottagna ytterkuvert till *valnämnden i den kommun* där väljaren är upptagen i allmän röstlängd. Försändelsen skall anordnas som värdepost.

35 §

Vid varje tillfälle då ytterkuvert kommer in till *länsstyrelsen* skall antalet antecknas i ett särskilt protokoll. I avbidan på den offentliga förrättningen för *slutlig sammanräkning* skall ytterkuverten förvaras på betryggande sätt.

Vid varje tillfälle då ytterkuvert kommer in till *valnämnden* skall antalet antecknas i ett särskilt protokoll. *Protokollet förs enligt formulär som fastställs av centrala valmyndigheten.* I avbidan på den offentliga förrättningen för *preliminär rösträkning* skall ytterkuverten förvaras på betryggande sätt.

39 §

I fråga om valsedelsförsändelse äger i övrigt 11 kap. 7 och 8 §§ vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. *I den förteckning som omnämnes i 11 kap. 8 § vallagen antecknas i stället för valnämnd den länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas.*

I fråga om valsedelsförsändelse äger i övrigt 11 kap. 7–9 §§ vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

41 §

Omedelbart efter det att röstningen i vallokal förklarats avslutad räknar valförrättarna preliminärt de avgivna rösterna. Rösträkningen är offentlig och skall genomföras utan avbrott.

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomföres i enlighet med 13 kap. 6 § och 7 § första stycket vallagen (1972:620). *Valsedel skall, förutom i fall som avses i 13 kap. 6 § 3, läggas åt sidan, om den ej är av vitt papper.*

Den preliminära rösträkningen i vallokal genomföres i enlighet med 13 kap. 6 och 7 §§ första stycket vallagen (1972:620).

42 §

Sedan förrättningen för preliminär röströkning avslutats sändes röstlängd, protokoll och de särskilda kuvert och omslag som avses i 13 kap. 6 § vallagen (1972:620) till länsstyrelsen. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

Omedelbart efter det att den preliminära rösträkningen i vallokal avslutats sändes röstlängd, protokoll och de särskilda omslag som avses i 13 kap. 6 § vallagen (1972:620) till valnämnden. Sker insändandet med posten, skall försändelsen anordnas som värdepost.

42 a §

Det åligger valnämnden att se till att samtliga handlingar som avses i 42 § kommit in till nämnden och att, om så ej är fallet, infordra det som fattas.

Valnämnden behåller röstlängderna och vidarebefordrar omgående övrigt material till länsstyrelsen. Sker översändandet med posten skall försändelsen anordnas som värdepost.

42 b §

Den preliminära rösträkningen hos valnämnden genomföres i enlighet med 13 kap. 9–11 §§ vallagen (1972:629).

43 §

Den slutliga sammanräkningen verkställs av länsstyrelsen vid offentlig förrättning som påbörjas så snart det kan ske. Länsstyrelsen skall kungöra tid och plats för sammanräkningen. I kungörelsen anges i förekommande fall i vilken ordning som de olika valen kommer att räknas, om hinder ej möter. Kungörelsen skall anslås på församlingarnas anslagstavlor samt senast dagen före sammanräkningens början införas i ortstidning inom länet.

Nuvarande lydelse

Före sammanräkningens början skall länsstyrelsen ha sett till att de handlingar som behövs för sammanräkningen har kommit in från de valdistrikt sammanräkningen avser. Är inkomna handlingar ofullständiga eller ej i behörigt skick, skall länsstyrelsen infordra det som fattas eller, om det behövs, inhämta uppgift om anledning till att handlingarna är ofullständiga eller ej i behörigt skick.

Över förrättning hos länsstyrelsen föres protokoll enligt formulär som fastställs av centrala valmyndigheten.

Föreslagen lydelse

I fråga om den slutliga sammanräkningen tillämpas i övrigt de bestämmelser i 14 kap. 1 § andra stycket, 2–4 §§, 5 § första stycket 1 och 2 samt 15, 15 d, 16, 17 samt 19–24 §§ vallagen (1972:620) som avser val av kommunfullmäktige och utseende av suppleanter för fullmäktige.

Vad som sägs i 14 kap. 19 § vallagen om beslut som fattats med stöd av 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179) skall vid tillämpningen av första stycket i stället gälla beslut som fattats med stöd av 8 § 4 mom. eller 32 a § lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till**Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)**

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § kommunallagen (1977:179) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 kap.

1 §

Fullmäktige beslutar hur många ledamöter i fullmäktige som skall utses. Antalet skall bestämmas till ett udda tal och till minst

31 i kommun med 12 000 röstberättigade invånare eller därunder och i landstingskommun med 140 000 röstberättigade invånare eller därunder,

41 i kommun med över 12 000 till och med 24 000 röstberättigade invånare,

51 i kommun med över 24 000 till och med 36 000 röstberättigade invånare och i landstingskommun med över 140 000 till och med 200 000 röstberättigade invånare,

61 i kommun med över 36 000 röstberättigade invånare,

71 i landstingskommun med över 200 000 röstberättigade invånare.

I Stockholms kommun och i landstingskommun med över 300 000 röstberättigade invånare skall dock antalet fullmäktige bestämmas till minst 101.

Vid tillämpningen av första och andra styckena skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd. Länsstyrelsen skall genast underrättas om *beslut om ändring av antalet fullmäktige*. Sådant beslut skall tillämpas först när val i hela riket av fullmäktige förrättas nästa gång.

Vid tillämpningen av första och andra styckena skall som röstberättigad anses den som har upptagits i gällande röstlängd.

Beslut om ändring av antalet fullmäktige skall fattas före utgången av mars månad det år då val i hela riket av fullmäktige förrättas. Länsstyrelsen skall genast underrättas om *beslutet*. Sådant beslut skall tillämpas först när val i hela riket av fullmäktige förrättas nästa gång.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

dels att 12 § skall upphöra att gälla,

dels att 8 § 4 mom., 13, 32 a och 33 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Förelagen lydelse

8 §

4 mom. Kyrkofullmäktige *få* besluta att suppleanter *skola* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestämmer* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i församlingen *eller, om församlingen indelas i valkretsar enligt 12 §, i varje valkrets*. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

4 mom. Kyrkofullmäktige *får* besluta att suppleanter *skall* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter *bestäms* av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i församlingen. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Beslut enligt första stycket fattas av kyrkostämman, när kyrkofullmäktige första gången skola utses.

13 §

Om valdistrikt, valdag och upprättande av röstlängd samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kyrkofullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kyrkofullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

I lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval finns bestämmelser om

1. kyrklig *samfällighets indelning i valkretsar och församlings indelning i valdistrikt,*

2. *valdag, röstlängd, vals förrättande och avslutande samt*

3. *förfarandet när ledamot i fullmäktige har avgått före den bestämda tjänstgöringstidens utgång och när suppleant för ledamot har inträtt som ledamot i fullmäktige eller av annan anledning hur avgått som suppleant.*

32 a §

Fullmäktige i kyrklig samfällighet *få* besluta att suppleanter *skola* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter

Fullmäktige i kyrklig samfällighet *får* besluta att suppleanter *skall* utses för fullmäktige. Antalet suppleanter

Nuvarande lydelse

bestämmer av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i varje valkrets. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Föreslagen lydelse

bestäms av fullmäktige till en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje parti erhåller i *samfälligheten eller, om regeringen enligt 4 § andra stycket lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval förordnat att valbarheten skall vara inskränkt inom valkrets*, i varje valkrets. Uppkommer därvid brutet tal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

När kyrkofullmäktige första gången skola utses, fattas beslut enligt första stycket av regeringen, om ej regeringen enligt 6 a § föreskrivit att beslutanderätten i samfälligheten skall utövas av sammanläggningsdelegerade.

33 §

Beträffande fullmäktige och suppleanter i kyrklig samfällighet skall i övrigt vad i 9–31 §§ är stadgat med avseende å fullmäktige i församling äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) *Vid val av fullmäktige skall varje i samfälligheten ingående församling eller enligt 32 § tredje stycket bestämd grupp av församlingar utgöra en valkrets. Regeringen äger förordna, att valbarheten skall vara inskränkt inom församling eller grupp av församlingar.*

b) Vad som stadgas om kyrkoråd skall avse samfällighetens kyrkoråd.

c) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å en av samfälligheten på lämplig plats anordnad anslagstavla (samfällighetens anslagstavla).

d) Då fullmäktige i kyrklig samfällighet första gången skola sammanträda, utfärdas kungörelse därom av ordföranden i kyrkofullmäktige i den till folkmängden största av de i samfälligheten ingående församlingarna eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden i samma församlings fullmäktige. Därest fullmäktige icke finnas i nämnda församling, utfärdas kungörelsen av ordföranden i församlingens kyrkostämma eller, vid hinder för honom, av stämmans vice ordförande.

e) Vid sammanträde med fullmäktige i kyrklig samfällighet äger, utom personer som avses i 20 § andra stycket, jämväl ordförande eller vice ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är fullmäktig, att vid behandling av fråga, som angår församlingen särskilt, vara tillstådes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Där samfälligheten omfattar församlingar tillhörande olika pastorat, tillkommer rätten för kyrkoherde att vara tillstådes och deltaga i överläggningarna den av församlingarnas kyrkoherdar, som domkapitlet därtill utser. I Göteborgs kyrkliga samfällig-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

het skall sådan rätt tillkomma två av församlingarnas kyrkoherdar.

f) Avskrift av fullmäktiges protokoll skall efter verkställd justering tillställas även kyrkoråd i församling, som ärende angår. Om regeringen så förordnar, äga fullmäktige förvara protokoll och andra arkivhandlingar annorstädes än i kyrkoarkiv.

Denna lag träder i kraft den

Sammanställning av remissyttrandena

1 Remissinstanser

Följande remissinstanser har yttrat sig: postverket, kammarkollegiet, riksskatteverket (RSV), länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Norrbottens län, kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977:07), utredningen (Kn 1977:04) för översyn av lagen om församlingsstyrelse, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stockholms kommun, Nyköpings kommun, Helsingborgs kommun, Vänersborgs kommun, valnämnden i Ludvika, Jönköpings läns landstingskommun, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Oscars församling i Stockholm, Huddinge församling, Gränna församling, Trelleborgs församling, Piteå landsförsamling, Göteborgs kyrkliga samfällighet och Utlandssvenskarnas Förening.

Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat ett yttrande av lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat ett yttrande av valnämnden i Helsingborg.

Stockholms kommun (kommunstyrelsens majoritet) har som sitt yttrande åberopat en promemoria. I denna återges uttalanden av föredragande borgarrådet, av valnämnden i Stockholm och av valnämndens kansli.

2 Allmänna synpunkter

RSV tillstyrker de förslag och övriga ställningstaganden i betänkandet som verket inte berör särskilt i sitt yttrande. På liknande sätt tillstyrker länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och Nyköpings kommun de förslag som dessa remissinstanser inte kommenterar närmare i sina yttranden.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Generellt sett är betänkandet värdefullt för länsstyrelser och valnämnder som en faktasamling, särskilt beträffande bakgrunden till nuvarande bestämmelser och praxis på många områden i vallagstiftningen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker de föreslagna ändringarna i vallagen (ValL).

Utredningen för översyn av lagen om församlingsstyrelse: Utredningen och vallagskommittén har samrått sinsemellan i fråga om de föreslagna ändringarna i församlingsstyrelselagen (LFS) och om vissa av ändringsförslagen beträffande lagen om kyrkofullmäktigval (KfvL). Detta gäller främst frågorna om församlings och kyrklig samfällighets indelning i valkretsar och om flyttningen av valkretsbestämmelserna. Kontakterna har även avsett reglerna om utseende av suppleanter för kyrkofullmäktige. Detta kommer utredningen att ta upp i sitt betänkande om översyn av LFS. Betänkandet

beräknas bli avlämnat i mars månad innevarande år.

Utredningen vill framhålla att vallagskommitténs förslag bör innebära förbättringar i nu gällande vallagstiftning. Särskilt gäller detta de föreslagna ändringarna i KfvL.

Sammanfattningsvis tillstyrker utredningen de förslag som vallagskommittén har lagt fram.

Landstingsförbundet tillstyrker de förslag som rör landstingsvalen.

Jönköpings läns landstingskommun tillstyrker de förslag som berör landstingen.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund: De förslag som kommittén framfört är väl underbyggda. Förbundet instämmer i dessa. Även i övrigt delar förbundet de synpunkter som framförts av kommittén.

Huddinge församling är odelat positiv till förslagen beträffande kyrkova-len.

Piteå landsförsamling: Enligt vår mening har utredningen väl beaktat problemen kring kyrkofullmäktigvalen. De föreslagna åtgärderna vad beträffar valmaterial, poströstning, röstsammanräkning etc. hälsar vi med tillfredsställelse.

Göteborgs kyrkliga samfällighet: Kommittén synes på ett förtjänstfullt sätt ha anammat den kritik, som framförts från kyrkligt håll mot delar av förfarandet vid kyrkofullmäktigvalen.

3 Valsystem, valkretsar och valdistrikt

3.1 Valsystemet vid kommunfullmäktigval

RSV: Kommittén konstaterar – efter genomförda undersökningar beträffande mandatfördelningar vid olika valsystem – att det nuvarande valsystemet i kommunerna fyller högt ställda krav på proportionalitet. Den föreslagna höjningen av minimiantalet mandat per valkrets från 15 till 20 innebär enligt kommitténs mening en förstärkt garanti för en proportionell mandatfördelning.

RSV instämmer i denna uppfattning men vill i samband härmed framhålla att det enligt *RSV*:s mening inte innebär några valtekniska svårigheter att övergå till ett system med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Den föreslagna höjningen av minimiantalet mandat per valkrets från 15 till 20 berör för Stockholms läns del – med utgångspunkt från gällande indelning – endast Stockholms kommun som har sex valkretsar med mandatfördelningen 18, 15, 18, 18, 16, 16. Övriga elva valkretsindelade kommuner är alla indelade i två valkretsar. Minsta antalet mandat i valkrets har Lidingö, Sollentuna och Täby kommuner som alla har fördelningen 25 + 26.

Höjningen av antalet mandat har till syfte att öka förutsättningarna för en proportionell mandatfördelning. De undersökningar som kommittén utfört ger enligt länsstyrelsens mening inte belägg för att den förordade metoden är den bästa för att nå så nära ett proportionellt mandatutfall som möjligt. Undersökningen av 1979 års kommunval visar för Stockholms läns del att i de elva kommuner som hade minst 25 mandat per valkrets, förekom avvikelser i nio kommuner. I Huddinge kommun (två kretsar med 30 respektive 31 mandat) skulle majoriteten ha svängt från borgerlig till socialistisk. I Stockholms kommun, som har många kretsar och därmed få mandat per krets, blir antalet avvikelser hela sex mandat (s. 227). Undersökningen visar enligt länsstyrelsens mening att man skulle kunna komma närmare den eftersträlvade proportionaliteten om man införde ett kommunproportionellt valsystem på det sätt som nu tillämpas vid landstingsval. Med de önskemål om vidgad närdemokrati som f. n. är aktuella måste betänkligheter om alltför stor partisplittring och därav följande försämrade effektivitet anses vara av mindre vikt.

Om ett proportionellt system av landstingsmodell bör kombineras med en procentspärr motsvarande den som finns i riksdags- och landstingsvalen är en politisk fråga. En sådan spärr skulle då i större eller mindre utsträckning ersätta den spärr som valkretsindelningen f. n. innebär.

Enligt länsstyrelsens egna beräkningar med 1979 års valsiffror som grund hade det i en icke valkretsindeldad kommun med många mandat (Sigtuna, 49 mandat) behövts endast 1,39 % av totala antalet giltiga röster för att ta det sista mandatet. Motsvarande procenttal för kretsindeldad kommun med 25 mandat i kretsen är för Lidingö 2,89, Sollentuna 2,75 och för Täby 2,78. I Stockholms kommun fordras lägst 3,69 % (valkrets I, 18 mandat) och högst 4,83 (valkrets II, 15 mandat). Det är som synes stora variationer inom länet. Ett "småparti" behöver i vissa fall 4,83 % för att ta mandat, i andra fall endast 1,39 %.

Indelningen i kommunvalkretsar har beträffande Stockholms kommun en särskilt stark koppling till landstingskommunens indelning i valkretsar. Enligt 2 kap. 6 § vallagen skall gräns för val av landstingsledamöter sammanfalla med gräns för valkrets för val av fullmäktige. Varje ändring i kretsindelningen för Stockholms kommun medför därför att ändring måste göras i landstingets indelning i valkretsar. Om Stockholms kommun – som hittills indelat kommunen i så många valkretsar som lagen medgivit – skulle välja en indelning i fem kretsar med mandatfördelningen 20, 20, 20, 20, 21 (det torde inte vara aktuellt att öka antalet fullmäktige) medför befolkningsomflyttningar sannolikt att valkretsindelningen måste göras om inför varje val. Detta skulle vara besvärande inte bara för valmyndigheterna utan även för partierna och väljarna.

Länsstyrelsen kan inte finna några valtekniska hinder mot att införa ett

system med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat även i kommunvalen. Mandatfördelningen mellan partierna påverkas då inte av det sätt på vilket valkretsindelningen görs. Kommunerna kan göra sin indelning i valkretsar uteslutande med sikte på en indelning som från valtekniska, partiorganisatoriska och liknande synpunkter är den lämpligaste utan att kravet på naturliga valkretsar behöver frånträdas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Erfarenheterna av slutna kommunvalkretsar med minimiantalet mandat höjt från 10 till 15 är, som kommittén funnit, begränsade till kommunfullmäktigvalen 1976 och 1979. De jämförelser kommittén gjort beträffande mandatfördelningen såsom den faktiskt utföll och som den skulle ha utfallit vid en tillämpning av samma proportionella valsysteem som tillämpas vid landstingsvalen men utan småpartispärren på tre procent vid nämnda val visar att det nuvarande systemet väl motsvarar de krav på proportionalitet som kan ställas. Kommittén föreslår nu en ytterligare förbättring av proportionaliteten genom en höjning av minimiantalet mandat per valkrets från 15 till 20 i de valkretsindelade kommunerna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser länsstyrelsen, i likhet med kommittén, att det inte nu finns anledning att överväga en så genomgripande förändring som en övergång till kommunproportionellt valsysteem skulle innebära.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: För Göteborgs och Bohus län skulle höjningen vid oförändrad valkretsindelning innebära att Göteborgs kommuns tredje valkrets och Uddevalla kommuns tredje valkrets vardera fick 20 i stället för nuvarande 19 mandat.

Länsstyrelsen finner det naturligt att valsystemet förbättras så att de av kommittén angivna fördelarna uppnås. Länsstyrelsen tillstyrker därför att minimiantalet mandat per valkrets i kommunfullmäktigvalet ökas till 20.

Kommunaldemokratiska kommittén (majoriteten): Valkretsindelningen har inte i någon högre grad utnyttjats för att lokala särintressen skall bli representerade i fullmäktige. Vid 1979 års kommunfullmäktigval användes 63 procent av listorna i hela kommuner. I 27 av de 69 valkretsindelade kommunerna beställdes inte någon särskild kretslista. Något allmänt mönster vad gäller bruket av kretslistor är knappast möjligt att skönja. Sannolikt har partierna lokala traditioner och den organisatoriska uppläggningsen av deras valarbete en viss betydelse för att kretslistor förekommer. Likaså kan det antas att ändringar i kommunindelningen främjar förekomsten av kretslistor.

Från kommunaldemokratisk synpunkt är det väsentligt att valsystemet erbjuder lika villkor för alla partier att erhålla mandat i förhållande till vunna röster. Systemet med slutna valkretsar har i stort sett fungerat väl med nära överensstämmelse med en proportionell fördelning. I 1979 års val fick endast sex kommuner på grund av valkretsindelningen en annan majoritet än vad de

skulle ha fått med ett kommunproportionellt valsystem. Sådana avvikelser måste dock såvitt möjligt förebyggas. Eftersom kommunerna är den lägsta representativa nivån i det politiska systemet, måste särskild vikt fästas vid tilltron till hur kommunfullmäktige får sin sammansättning. Fullmäktige skall så nära som möjligt spegla den medborgaropinion som kommit till uttryck i valet och olika meningsriktningar bör ha samma möjligheter att på lika villkor bli företrädare i fullmäktige.

Det primärkommunala valsystemet kan i nu berört avseende förbättras *antingen* genom att höja minimiantalet mandat per valkrets, som vallagskommitténs majoritet förordar, *eller* genom att öppna valkretsarna genom utjämningsmandat enligt reservanternas förslag. Vilken väg man väljer kan sammanhålla med hur stor betydelse man anser att valkretsindelningen har i att spegla en lokal samhörighet. Valkretsindelning kan emellertid också ha funktionen att göra listorna överskådligare genom att antalet namn minskas. Vi anser, att möjligheten till "lokal samhörighet" har den övervägande betydelsen. Detta bör dock inte hindra en begränsad höjning till 20 mandat i varje valkrets enligt vallagskommitténs förslag.

Den lösning inom det nuvarande valsystemet som följdes genom överenskommelsen 1975 mellan de fyra största riksdagspartierna har tillämpats endast vid två val. Dessa begränsade erfarenheter ger inte skäl att frångå överenskommelsen och gå över till ett system med utjämningsmandat. Att höja minsta antalet mandat per valkrets till 20 är en mindre ingripande reform. En höjning av mandatantalet har utan nackdelar genomförts tidigare. Enligt vallagskommitténs undersökningar skulle den föreslagna höjningen till 20 mandat kräva vissa ändringar blott i 16 kommuner. Ändringarna innebär antingen att antalet mandat i fullmäktige ökas eller att valkretsindelningen förändras. Dessa åtgärder finner vi lämpliga för att förbättra kommunproportionaliteten i valsystemet.

Därmed tillstyrker vi att minsta antalet mandat i valkrets för kommunfullmäktigval höjs till 20.

Svenska kommunförbundet, styrelsen: Det nuvarande valsystemet vid kommunfullmäktigvalen antogs så sent som 1975 av riksdagen och föregicks av en överenskommelse mellan de fyra största riksdagspartierna. Styrelsen delar kommitténs mening att erfarenheterna av det nuvarande valsystemet med slutna kretsar, i de kommuner som är valkretsindelade, är alltför begränsade för att läggas till grund för en övergång till ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat. I syfte att, inom det nuvarande valsystemets ram, ytterligare stärka garantierna för en proportionell mandatfördelning föreslår kommittén att minimiantalet mandat per valkrets höjs från 15 till 20. Styrelsen tillstyrker detta förslag.

Stockholms kommun (valnämndens kansli): Om kommitténs förslag vinner gehör måste Stockholms kommun verkställa en ny valkretsindelning. Härvid har förutsatts att antalet fullmäktigledamöter ej kommer att ökas.

Kommunen har att välja mellan 2, 3, 4 eller 5 kretsar.

Vid indelning av kommunen i 5 kretsar måste kretsstorlekarna bli följande: 21, 20, 20, 20 och 20. En sådan kretsindelning kan konstrueras men torde bara kunna gälla för en valperiod i sänder med hänsyn till befolkningsförändringarna inom kommunen. Till varje ordinarie val skulle kretsindelningen få justeras för att bibehålla minst 20 mandat per krets. Återkommande valkretsjusteringar torde avsevärt försvåra arbetet för såväl partiorganisationerna som valnämndens kansli.

Indelas kommunen i 4 kretsar erhålles en god marginal för att kunna göra en valkretsindelning med lång varaktighet. Genomsnittligt 25 mandat per krets skulle utses. Frågan är om själva indelningen skulle kunna göras på ett sådant sätt att de olika kommundelarna kunde sammanföras i kretsar med intressegemenskap. Såvitt kansliet förstår torde partiernas lokala organisationer få struktureras om helt för att passa en indelning med fyra valkretsar.

Vid val till landstinget är Stockholms kommun i nuläget ävenledes indelat i sex valkretsar. Kretsarna är identiska med kommunvalkretsarna. Det behöver inte särskilt poängteras betydelsen av denna samstämmighet vid genomförandet av de gemensamma valen. Om kommunen skulle indelas i 5 eller 4 kretsar skulle denna naturliga samordningsmöjlighet gå om intet.

Enligt kansliets mening och med hänsyn tagen till endast praktiska, hanteringsmässiga skäl skulle en indelning i tre valkretsar vara att föredraga.

En sådan kretsindelning skulle tillskapas genom att slå ihop de nuvarande sex kretsarna två och två så att kretsarna 1 och 3, 4 och 5 samt 2 och 6 bildade de tre nya kretsarna. Härvid skulle samordningen med landstingskretsarna bibehållas och det praktiska genomförandet underlättas.

I diskussioner om riksdagsvalkretsarnas storlek har konstaterats att Stockholms kommun, som utgör en riksdagsvalkrets, är mycket stor och borde delas. En naturlig delning vore i tre kretsar vilket i förekommande fall skulle kunna överensstämma med en indelning i tre kommunvalkretsar.

Även Stockholms län har vissa problem med en sned kretsindelning. Länskretsen H som innefattar Södertälje kommun är enligt vallagen för liten och får av egen kraft utse endast 6 mandat mot stipulerade 8. Enligt vad kansliet erfarit finns dock för närvarande inga planer på att vidta någon justering av valkretsindelningen inom landstinget.

En indelning av kommunen i två valkretsar torde vara utan intresse.

Kansliet vill avslutningsvis i denna fråga framföra följande. Fram t. o. m. 1975 stadgades i vallagen att kommunvalkrets skulle omfatta minst 10 mandat. Fr. o. m. 1976 ändrades bestämmelserna härvidlag så att valkrets kom att utse minst 15 mandat. Kommunen har således under endast två valperioder prövat de senaste bestämmelserna. Partierna och valnämnden har anpassat organisationen m. m. efter denna indelning. Vidare har

samordning skett med landstinget i denna fråga.

Kansliet anser att de nuvarande reglerna för valkretsarnas storlek bör behållas och att frågan åter får prövas sedan grundlagskommittén och kommunaldemokratiska kommittén avlämnat sina slutbetänkanden.

Stockholms kommun (valnämnden): Valnämnden anser att förändringar av valkretsarna genom utökning av antalet mandat per valkrets från 15 till 20 är ett steg i fel riktning.

Kravet på fördjupad kommunal demokrati reses allt starkare och olika vägar prövas för att flytta besluten närmare människorna. Förändringar av valkretsarna borde därför gå i motsatt riktning. Vi menar att för kort tid förlutit sedan antalet mandat per valkrets höjdes från 10 till 15 och vi ser inga skäl att redan nu gå vidare mot ännu större valkretsar.

Valets tekniska organisation och matematiska uppläggning för formellt riktig fördelning av antalet mandat får inte ställas mot människors önskan att också i mycket stora kommuner få lägga sin röst på det parti och de kandidater som tar sig an deras lokala problem.

Stockholms kommun (föredragande borgarrådet): Kommittén föreslår att varje valkrets skall utformas så att minst 20 kommunfullmäktigledamöter kan utses från varje krets. För Stockholms del innebär förslaget att kommunen måste indelas i färre, men större valkretsar. Kommunen är i dag indelad i sex valkretsar som vardera skall utse minst 15 fullmäktige.

Kommitténs förslag har enligt min mening en kommunaldemokratisk innebörd. Många människor upplever i dag att de har svårt att påverka de beslut som rör den stadsdel där de lever och verkar. I stället för att göra ännu större valkretsar, menar jag att olika vägar måste prövas för att utveckla och fördjupa medborgarinflytandet på lokal nivå. Jag delar därför valnämndens åsikt att förändringar av valkretsar bör gå i motsatt riktning än vad som föreslås av kommittén.

Nyköpings kommun: Nuvarande valsystem för kommunerna innebär bl. a. att valkretsarna är slutna. Detta får till följd att ett litet antal mandat per valkrets gynnar regelmässigt större partier vid mandatfördelningen. När 1975 års riksdag antog det nuvarande systemet, som föregicks av en överenskommelse mellan de fyra största riksdagspartierna, bedömdes systemet väl motsvara de krav på proportionalitet som kan ställas.

Valsystemet kan dock förbättras ytterligare vad gäller proportionaliteten konstaterar kommittén. Av de två system som övervägts inom kommittén ser vi det som lämpligast att välja ett kommunproportionellt valsystem. Därmed uppnås fördelen med likartade valsystem för såväl riksdags- som landstings- och kommunval. Det av kommittén förordade förslaget innebär i och för sig en förbättring ifråga om proportionalitet, men torde ej täcka det långsiktiga kravet som ändå måste vara ett kommunproportionellt valsystem. Vi vill framhålla att det är en klar fördel om översyn av valkretsindelningen kan ske med relativt långa tidsintervaller. Det av kommittén förordade förslaget

torde i framtiden bli föremål för ytterligare förändringar. Ett kommunproportionellt valsystem ger väsentligt ökade möjligheter att anpassa valkretsarna till de särskilda förhållanden som råder i kommunerna. Sålunda är naturliga avgränsningar mellan valkretsarna lättare att göra och en anpassning till eventuella framtida områden för kommundelsorgan kan ske utan svårigheter. Indelningen kan sålunda göras utifrån valtekniska, partiorganisatoriska och liknande faktorer. Valtekniska manövrer, partitaktiska motiv samt konstlade partibildningar kan ej heller nämnvärt rubba fördelningen av mandaten. Vi anser sålunda att övervägande skäl talar för införande av ett kommunproportionellt system. Om ytterligare erfarenheter är angelägna att erhålla innan nuvarande valsystem ändras, bör ett nytt valsystem införas först efter 1982 års val.

Vi ser ett kommunproportionellt valsystem som angeläget ur kommunaldemokratisk synpunkt och anser att det bör genomföras till 1982 års val. Kommitténs förslag ser vi som en förbättring i avvaktan på införande av ett kommunproportionellt valsystem. Om det är angeläget att erhålla ytterligare erfarenheter av nuvarande valsystem, förordar vi att det nuvarande valsystemet bibehålls oförändrat även vid 1982 års val.

Helsingborgs kommun (efter hörande av valnämnden i Helsingborg): Helsingborgs kommun har alltsedan kommunsammanläggningen 1971 haft valkretsar med minst 20 mandat i varje. Vid 1970 års val utsågs 81 fullmäktige i fyra kretsar, vid 1973 och 1976 års val 65 fullmäktige i tre kretsar. För att ytterligare tillgodose rättviseaspekten ändrades antalet valkretsar inför 1979 års val till två, medan antalet fullmäktige är oförändrat 65.

Kommunstyrelsen anser därför, i likhet med valnämndens majoritet, att den föreslagna höjningen av lägsta mandatantalet för valkrets från 15 till 20 är en befogad åtgärd för att bättre tillgodose rättviseaspekten vid kommunfullmäktigvalen.

En ledamot i valnämnden har uttalat sig för en övergång till systemet med tilläggsmandat. Kommunstyrelsen anser emellertid, att ett sådant system skulle alltför mycket underlätta representationen för småpartier och därmed försvåra skapandet av "regeringsdugliga" majoriteter i kommunerna. Kommunstyrelsen ansluter sig därför för närvarande inte till detta förslag.

Vänersborgs kommun, kommunstyrelsen: Även för kommunfullmäktigvalen måste det vara eftersträvansvärt att finna ett system som ger en så rättvis proportionalitet som möjligt. Denna effekt hade åstadkommit om man infört metoden med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat såsom skett i riksdagsval och landstingsval. Emellertid har kommittén visat att ett införande av ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat i kommunerna endast ger smärre förbättringar med avseende på proportionaliteten i förhållande till det av kommittén föreslagna valsystemet. Vidare skulle ett valsystem med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat

innebära mycket omfattande förändringar i det kommunala valsystemet. Sådana är självklart inte önskvärda.

Kommittén har därför stannat vid den förbättringen i nuvarande valsystem som en höjning av minimiantalet mandat per valkrets från 15 till 20 innebär. Härmed skulle man enligt kommittén ha ökat förutsättningarna för en proportionell mandatfördelning.

Kommunstyrelsen delar kommitténs ställningstagande på denna punkt. Ställningstagandet innebär att kravet på en fullständig proportionalitet upprätthålls så långt det är rimligt med hänsyn till kostnader och politiska konsekvenser för valsystemet. Kommunstyrelsen finner att det är lämpligt att en sådan bedömning görs. Kravet på total proportionell fördelning av rösterna kan ju inte få drivas utan hänsyn till andra faktorer av betydelse för de allmänna valen.

Valnämnden i Ludvika: För att alla mandat vid ett kommunval skall motsvaras av lika många röster bör ett system med utjämningsmandat införas där 9/10 av mandaten skall vara fasta och 1/10 vara utjämningsmandat.

I betänkandet föreslås att ingen småpartispärr skall finnas i kommunerna. Då riksdagen är rikets viktigaste och mest betydande organ som tillsätts genom val, borde ej heller där finnas någon spärr om konsekvens skall råda. Detta föreslår emellertid inte kommittén.

Valnämnden anser att, för att få en enhetlig kommunallag, en spärr borde införas vid kommunval, liksom redan finns vid landstingsval, så att partier som får mindre än 3 % av rösterna inte skall få representation i kommunfullmäktige.

Under förutsättning att förslaget med utjämningsmandat och småpartispärr genomförs avstyrker valnämnden en förändring av valkretsindelning där kretsen skulle få ha ett lägsta mandatantal av 20. Om en sådan förändring i enlighet med vallagskommitténs förslag infördes skulle detta för Ludvikas del innebära, att Ludvika församling fick delas i två valkretsar och en del bilda valkrets tillsammans med Grangärde-Säfsnäs församlingar.

Vallagskommitténs ställningstagande att man bör fortsätta att tillämpa nuvarande valsystem grundas på att mycket omfattande förändringar i det kommunala valsystemet skulle behöva göras om ett system med utjämningsmandat infördes och att mycket små avvikelser från en proportionell mandatfördelning uppnås.

Valnämnden anser att dessa små avvikelser för vissa kommuner kan vara mycket viktiga och att detta kan motivera de förändringar av valsystemet som behöver göras.

3.2 Valsystemet vid kyrkofullmäktigval

Länsstyrelsen i Malmöhus län delar kommitténs uppfattning att församlingar inte skall kunna delas in i valkretsar vid kyrkofullmäktigval. Det måste

emellertid av övergångsbestämmelserna framgå att nu gällande valkretsindelning av församling – i detta län Trelleborgs församling – skall upphöra.

Oscars församling, kyrkorådet: F. n. föreligger möjlighet enligt 12 § LFS att valkretsindela församling i samband med val till kyrkofullmäktige. I Stockholms län är det hittills bara Oscars församling som använt sig av den möjligheten. Såsom anmärks i betänkandet är valkretsarna slutna, och det innebär att garantierna för proportionalitet vid mandatfördelningen minskar. I Oscars församling resulterade valkretsindelningen vid senaste valet i att folkpartiet blev utan ett mandat som det skulle kunna ha fått om församlingen bildat en enda valkrets. Med den struktur som församlingen har kan sägas att det inte ligger i något partis intresse att de mindre partierna missgynnas vid mandatfördelningen. Kyrkorådet finner att förslaget i enlighet med det anförda kan tillstyrkas i den angivna delen.

Trelleborgs församling, kyrkorådet: De tankar som framförs om ändringar av valsystemet i sådan riktning att en mera strikt proportionalitet uppnås, tycks enligt rådets mening vara de mest centrala i det förelagda delbetänkandet. Det faktum att det i hela landet vid 1979 års val till kyrkofullmäktige enbart var tre församlingar som var indelade i valkretsar (bl. a. Trelleborgs) talar för att ett upphävande av denna möjlighet kan ske utan några svårigheter.

Vad sedan gäller avvisandet av en s. k. småpartispärr i kommunala sammanhang, med hänvisning till att en sådan spärr skulle kunna verka negativt för tilltron till att resp. beslutande församling avspeglar valmanskårens sammansättning, är rådet av den uppfattningen att en kvalifikationsspärr av samma typ som i dag vid landstingsval på 3 % bör förordas. Risken för att små grupperingar annars i alltför stor utsträckning blir vågmästare och då i många fall styr majoriteten är uppenbar.

Vid ett slopande av möjligheten att vid val av kyrkofullmäktige för församling indela i valkretsar är det viktigt att det markeras att rätten till sådan indelning alltså är möjlig då det gäller beslutande församling för samfällighet.

Piteå landsförsamling: Vi instämmer med utredningen och anser det vara av särskild vikt för tilltron till det representativa systemet att kyrkofullmäktige så nära som möjligt speglar den medborgaropinion som kommit till uttryck i valet samt att olika meningsriktningar ges möjlighet att på lika villkor bli företrädare i fullmäktige. Detta innebär att vi inte har något att erinra mot förslaget att varje församling kommer att utgöra en valkrets.

3.3 Förfarandet vid indelning i valkretsar och valdistrikt

RSV instämmer i kommitténs uppfattning att indelningen i valdistrikt närmast är av rent valteknisk natur. Vidare utgör fr. o. m. 1982 års taxering

valdistrikten grund för att bestämma de lokala taxeringsnämndernas verksamhetsområde. RSV vill således understryka kommitténs uppfattning att det vore olämpligt att beslut om valdistriktsindelning överfördes från länsstyrelse till kommunfullmäktige.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har inget att erinra mot kommitténs förslag i fråga om beslutanderätten vid indelning av kommun i valkretsar och valdistrikt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: De föreslagna reglerna för indelning i valkretsar innebär inte någon avgörande faktisk ändring av nuvarande tillvägagångssätt vid valkretsindelning. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Kommunaldemokratiska kommittén: Vi vill peka på att beslutet om indelning i valkretsar kan ha politisk betydelse och vill därför erinra, att länsstyrelsens prövning inte bör leda till ändring av indelningen. Fullmäktiges beslut bör antingen oförändrat fastställas eller förkastas, så som i andra underställningsärenden. Det kan annars uppkomma tvekan om vad som i det särskilda fallet skall kunna anses betingat "av formella skäl".

Vallagskommittén föreslår att kommunfullmäktige skall fatta beslut om ändring av antalet fullmäktige före utgången av mars månad det år då val i hela riket av fullmäktige förrättas.

Vi har i sak ingenting emot att en tidsfrist införes, men vill framhålla att bestämmelsen bör få en sådan redaktionell utformning, att den inte ålägger kommunerna att fatta beslut om ändring av antalet fullmäktige varje valår. Lydelsen av 2 kap. 1 § fjärde stycket kommunallagen (KL) bör alltså bli:

"Om kommunfullmäktige beslutar ändra antalet fullmäktige skall sådant beslut fattas före utgången av mars månad det år då val av fullmäktige förrättas. Länsstyrelsen skall genast underrättas om beslutet. Sådant beslut skall tillämpas när val i hela riket av fullmäktige förrättas nästa gång."

Svenska kommunförbundet, styrelsen: Den föreslagna beslutsordningen för valkretsindelning får väl närmast anses vara en formell ändring, eftersom kommunerna redan enligt gällande ordning kan sägas ha ett avgörande inflytande på valkretsindelningen. Styrelsen tillstyrker den föreslagna beslutsordningen och noterar att länsstyrelsen vid sin fastställelseprövning endast bör kunna göra sådana ändringar i fullmäktiges beslut som betingas av formella skäl. Styrelsen vill ifrågasätta om inte också beslutanderätten när det gäller valdistriktsindelningen bör kunna föras över till kommunfullmäktige. Även här torde länsstyrelsen genom fastställelseprövningen ha tillräckliga möjligheter att bevaka de samordningsintressen som finns i sammanhanget.

Styrelsen har inte något att invända mot att en särskild frist anges i KL för kommuns beslut om ändring av antalet kommunfullmäktige. Enligt förslaget skall sådant beslut fattas före utgången av mars månad valåret. Enligt styrelsens mening bör det klarläggas vad som skall gälla om man vid sådant

beslut passerar gränsen för obligatorisk valkretsindelning, eftersom beslut om valkretsindelning skall meddelas före utgången av oktober året före valåret.

Nyköpings kommun: Förslaget om överförande av beslut från länsstyrelse till kommunfullmäktige angående valkretsindelning och valdistriktsindelning bör ske så snart övervägandena angående samordning av taxeringsområden och valdistrikt slutförts.

Helsingborgs kommun, kommunstyrelsen: De förslag av kommittén som berör indelningen i valkretsar och valdistrikt och tidpunkten för fastställande av antalet fullmäktige finner kommunstyrelsen vara av i huvudsak teknisk natur och ser ingen anledning att motsätta sig.

Vänersborgs kommun, kommunstyrelsen: Vänersborgs kommun har endast något fler än 24 000 röstberättigade invånare. Kommunen har också först vid senaste allmänna valet varit indelad i valkretsar.

Som kommittén själv anfört kan en underlåtenhet att valkretsindela en kommun aldrig medföra några nackdelar, om man ser till intresset av en proportionell mandatfördelning. I Vänersborg har de politiska partierna inte heller funnit fördelarna med valkretsindelningen från andra synpunkter överväga så att möjligheten till helt skilda listor utnyttjats. Tvärtom har partierna med några mindre undantag haft identiska listor i de bägge valkretsarna vid senaste valet.

Då kommunstyrelsen inte kan finna några nackdelar med att något större kommuner än vad som för närvarande är fallet icke valkretsindelas, vill kommunstyrelsen föreslå, att den nuvarande gränsen för obligatorisk valkretsindelning höjs till förslagsvis kommuner med mer än 40 000 röstberättigade invånare.

Kommunstyrelsen delar kommitténs uppfattning att beslutet om valkretsindelning i någon mån kan påverka mandatfördelningen. Beslutet är därför av sådan politisk betydelse att själva avgörandet av frågan om valkretsindelning måste ligga hos ett politiskt sammansatt organ. Som kommittén funnit bör detta organ lämpligen vara kommunens fullmäktige.

Kommunstyrelsen har också förståelse för kommitténs ställningstagande, att beslutet om valkretsindelning skall underställas länsstyrelsen för fastställelseprövning. Förståelsen för ställningstagandet gäller dock endast i den mån underställningen är erforderlig för att länsstyrelsen skall kunna tillgodose behovet av en samordning mellan valkretsindelningen i landstingskommunen och i kommunerna. Kommunstyrelsen anser att det hade varit önskvärt, att det direkt av författningstexten hade kunnat utläsas, att länsstyrelsens fastställelseprövning endast syftar till att länsstyrelsen skall kunna göra sådana ändringar i fullmäktiges beslut som betingas av formella skäl.

Kommunstyrelsen kan ansluta sig till kommitténs uppfattning att valdistriktsindelningen inte har samma politiska betydelse som indelningen i

valkretsar. Eftersom det är lämpligt att valdistriktsindelningen samordnas med annan indelning t. ex. indelning i taxeringsområden, kan kommunstyrelsen ansluta sig till uppfattningen, att beslut om valdistriktsindelning även i fortsättningen skall fattas av länsstyrelsen.

3.4 Följdändringar till den nya indelningslagen

Kammarkollegiet: Kollegiet tillstyrker förslaget att de myndigheter som beslutar om indelningsändring får möjlighet att förlänga de aktuella tidsfristerna för beslut om indelning i valkretsar och valdistrikt samt fördelning av mandat mellan valkretsar. Dessa myndigheter får därvid bedöma hur långa tidsfrister som behövs utifrån inhämtade synpunkter från de organ som berörs. En faktor av betydelse i detta sammanhang är hur snabbt kommunala indelningsdelegerade, i de fall sådana skall tillsättas, kan börja fungera.

I fråga om anpassning av röstlängder till indelningsändring har kommittén framhållit som nödvändigt att kammarkollegiet eller länsstyrelse, under ordinarie valår, beslutar om indelningsändring i sådan tid före 1 juni att man vid upprättandet av röstlängd kan ta hänsyn till indelningsändringen. Kommittén har dock inte ansett lämpligt att ta in en särskild bestämmelse om detta i lag utan har utgått från att dessa myndigheter beaktar vad som nu nämnts. – I de fall kammarkollegiet eller länsstyrelse beslutar om indelningsändring är det oftast fråga om överföring av obebodda områden. Med hänsyn härtill delar kollegiet kommitténs uppfattning att det inte är nödvändigt med särskild lagbestämmelse i aktuellt avseende. Kollegiet vill dock påpeka att den beslutande myndigheten i dessa fall bör fatta beslut om indelningsändring i så god tid före 1 juni att beslutet också hinner vinna laga kraft dessförinnan.

I övrigt har kollegiet inte något att erinra mot kommitténs förslag i avsnitt 3.3 (och därtill hörande avsnitt i specialmotiveringen under 14.1 och 14.2).

RSV: Enligt det föreslagna tillägget till 4 kap. 2 § ValL skall vid beslutad ändring i den kommunala indelningen, som träder i kraft vid följande årsskifte, i röstlängden upptas den som skulle vara kyrkobokförd i distriktet om den nya indelningen redan gällde.

Enligt kommittén innebär detta bl. a. att man inte behöver dela upp röstlängderna (s. 87). RSV vill i detta sammanhang dock påpeka följande. När indelningsändringen berör mer än ett län måste längden även i fortsättningen delas. Orsaken till detta är att nuvarande person- och fastighetsregister upprättas och förs länsvis. Undantaget innebär ingen ändring av den föreslagna lydelsen av 4 kap. 2 § ValL.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Regeringens beslut om ändrad församlingsindelning och bildande av kyrkliga samfälligheter när ofta inte länsstyrelsen

förrän på sommaren. Under valår medför detta sena underrättande olägenheter, bl. a. i samband med uppgörande av röstkortunderlag under maj-juni och fördelning av mandat i samfällighet. Ett så tidigt underrättande som möjligt efter regeringens beslut vore därför av stort värde.

4 Röstlängderna

RSV tillstyrker kommitténs ändringsförslag beträffande tid för upprättande och granskning av röstlängd. RSV vill emellertid även föreslå ett förtydligande avseende reglerna för anmärkning mot allmän röstlängd.

Enligt 4 kap. 4 § ValL utgör den omständigheten att någon tagits upp i röstlängden för annat valdistrikt än han anser sig tillhöra inte grund för anmärkning mot längden.

RSV har från länsstyrelserna erfarit att denna regel tillämpas olika. Vissa länsstyrelser anser att om en person blivit upptagen i valdistrikt för annan valkrets än den där han anser sig vara kyrkobokförd den 1 juni detta utgör grund för anmärkning mot längden. RSV anser att denna tolkning är sakligt motiverad och föreslår därför följande lydelse av 4 kap. 4 § första stycket, andra meningen: "Den omständigheten att någon tagits upp i röstlängd i rätt valkrets men annat valdistrikt än han anser sig tillhöra utgör ej grund för anmärkning mot längden."

RSV föreslår vidare följande redaktionella ändring i 4 kap. 2 och 11 §§ ValL samt 8 § KfvL: Eftersom länsstyrelsen inte längre för något personband ersätts "personband" med "folkbokföringsregister".

Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen har inte något att erinra mot de förslag och de bedömningar som kommittén gjort beträffande röstlängdernas upprättande, anmärknings- och rättelseförfarandet m. m. Den senare dagen för upprättande av röstlängd bör medföra en avsevärd minskning av antalet rättelseärenden. Dessa var i Stockholms län ca 560 vid 1979 års val. Den längre granskningstiden kan inte antas medföra någon nämnvärd ökning av antalet anmärkningsärenden.

Det lagstadgade anmärkningsförfarandet framstår i dag som otidsenligt, omständligt och föga effektivt för det avsedda syftet, nämligen att åstadkomma en så vitt möjligt felfri röstlängd till valet. Att det förhåller sig så framgår tydligt av proportionerna mellan antalet anmärkningsärenden och rättelseärenden hos länsstyrelsen (4 mot 560 vid 1979 års val). Det är uppenbart att väljarna effektivast får reda på ev. fel i röstlängden när de får sina röstkort.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi har i yttrande till länsstyrelsen över betänkandet framfört ett eget förslag beträffande anmärknings- och rättelseförfarandet.

Detta förslag, som avser en sammanslagning av anmärknings- och

rättelseförfarandena, finner länsstyrelsen vara väl lämpat för att åstadkomma ett enkelt och praktiskt förfarande för den nödvändiga justeringen av längderna utan att rättssäkerheten äventyras. Om förslaget av tidsbrist inte hinner genomföras till 1982 års val, förtjänar det att allvarligt övervägas av kommittén i dess fortsatta arbete.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi (LSMS): I samband med 1979 års val hade LSMS sex ärenden angående anmärkning mot allmän röstlängd. Antalet rättelseärenden uppgick däremot till 165. För att minska antalet rättelser – och därmed även anhopningen av rättelseärenden under senare hälften av augusti – föreslår utredningen att allmän röstlängd skall vara framlagd för granskning varje vardag utom lördag under tiden 26 juni–15 juli. LSMS' erfarenhet är dock att intresset uppstår först då röstkorten sänts ut. Den föreslagna förlängningen av granskningstiden torde därför inte medföra något ökat intresse från allmänhetens sida.

Systemet med rättelse av allmän röstlängd är ett extraordinärt ändringsförfarande. Likväl är antalet rättelser betydligt större än antalet anmärkningar. LSMS anser därför att endast ett rättelsesystem är erforderligt. Det kan exempelvis utformas på följande sätt

- benämningen rättelse av allmän röstlängd slopas
- den av utredningen föreslagna tiden för granskning av allmän röstlängd införes
- anmärkning mot allmän röstlängd kan göras av enskild person och ex officio av lokal skattemyndighet. Anmärkning skall ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 25 augusti det år då röstlängden upprättats
- röstkorten sänds ut senast fem veckor före valdagen.

Skall anmärkningsförfarandet behållas med de ändringar utredningen föreslår måste informationen till allmänheten göras så bred att man kan förutse ökad uppmärksamhet från allmänhetens sida redan under den tid då röstlängden är framlagd för granskning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Dataenhetens framställning av stommar till röstlängderna i början av juni månad sker i allmänhet under stor tidsnöd. En förlängning av tidsfristen från den 15 juni till den 20 juni tillstyrks. En framflyttning av kvalifikationstiden en månad, från den 1 juni till den 1 juli, bör, som kommittén förordat, anstå i avvaktan på ytterligare utredning. Länsstyrelsen delar även kommitténs uppfattning att det inte bör komma i fråga att, som föreslagits i riksdagsmotion, införa sekretess för uppgifter i röstlängderna.

Göteborgs kyrkliga samfällighet: Kommittén avvaktar med frågan om kvalifikationsdag för upptagande i röstlängd. Den återopade utredningen om folkbokföringens organisation och bedrivande väntas visserligen avge ett betänkande i början av 1981, men erfarenheterna från tidigare utredningar i

detta ärende och dagens ekonomiska situation talar inte för någon mer genomgripande förändring inom överskådlig tid. Kommittén borde därför övervägt möjligheten att få kvalifikationsdagen framflyttad med nuvarande folkbokföringsorganisation.

Utlandssvenskarnas Förening (UF): UF har ingen erinran mot förslaget att slutdatum för upprättande av särskild röstlängd fastställs till den 20 i stället för den 15 juni.

Vad gäller förslaget om en tidigaste tidpunkt för ingivande av försäkran om svenskt medborgarskap i samband med ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd motsätter sig UF förslaget om att denna tidpunkt sättes till den 1 januari det år röstlängden upprättas. UF har förståelse för RSV:s synpunkter på olämpligheten av en "stående ansökan" men anser det synnerligen betydelsefullt att tillräcklig tid medges för utlandssvenskar att ordna formaliteterna i samband med röstning. Allt flera svenska medborgare bor och arbetar i avlägsna länder med dåliga kommunikationer och behöver förhållandevis goda tidsmarginaler om de i praktiken skall kunna utöva sin rösträtt. Andra kan vilja ordna formaliteterna hemma i Sverige före en längre placering på avlägsen ort. Eftersom RSV, som ju har de praktiska erfarenheterna, föreslagit den 1 juli året innan det år röstlängden upprättas som tidigaste tidpunkt vill UF sålunda bestämt motsätta sig betänkandets förslag i detta avseende men i stället tillstyrka RSV:s förslag.

UF biträder förslaget om att den som efter ansökan upptagits i särskild röstlängd för året efter ordinarie valår utan ansökan tas upp även i röstlängden för nästföljande år. UF ansluter sig även till kommitténs ståndpunkt, att den som anser sig röstberättigad skall få åberopa omständighet som inträffar även efter den 1 juni valåret.

5 Registrering av partibeteckningar och anmälan av kandidater

RSV föreslår den formella ändringen i 5 kap. 8 § och 14 kap. 5 § ValL att "registrerat parti" ersätts med "parti som fått sin partibeteckning registrerad".

Länsstyrelsen i Stockholms län: 15 kap. 6 § vallagen stadgas om anmälan av kandidater till skydd för partibeteckning. För val av landstingsledamöter skall partiet anmäla minst fyra och högst tjugo personer i landstingskommunen.

För Stockholms läns landstingskommun, som har 14 valkretsar, är högsta tillåtna antal "anmälda kandidater" alldeles för litet. För partier som går fram med namnvalsedel för varje krets blir det endast 1,4 namn per valkrets. Vid 1979 års val till landstinget i Stockholms län hade – av de fem riksdagspartierna – ett parti endast ett anmält namn per valsedel i kretsen, två partier hade 1–2 namn, ett hade 1–3 namn och ett hade 1–4 namn. För de fem partierna sammantaget gällde att namnvalsedeln för viss valkrets upptog

endast ett anmält namn i 31 fall och två namn i 32 fall. Tre till fyra namn förekom i återstående 7 fall.

Förhållandet leder till att den väljare som verkligen har givit uttryck för en åsikt i personalvalsfrågan genom att stryka det första namnet på valsedeln löper stor risk att valsedeln vid sammanräkningen befinns vara "utan namn". Effekten av en sådan strykning torde som regel vara okänd för väljaren i gemen.

Högsta tillåtna antal "anmälda kandidater" bör därför ökas kraftigt. Den bästa lösningen torde vara att partierna får anmäla ett visst antal per valkrets, liksom i riksdagsvalet där anmälan skall avse 4-15 personer per valkrets.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Vad kommittén föreslagit under denna rubrik föranleder ingen erinran. Det kan dock konstateras att kommitténs uttalande att var och en som avser att sätta upp annans namn på valsedel, som är avsedd för spridning, dessförinnan skall inhämta samtycke av den person som berörs mest har karaktären av en rekommendation.

6 Valsedlar och valkuvert

Postverket: I nu föreliggande betänkande tillmötesgår kommittén de av RSV och postverket framförda kraven att innerkuvert II skall framställas av papper i annan färg än det som används för valkuvert I. Vi noterar detta med tillfredsställelse.

Kommittén konstaterar att förväxlingar mellan valkuvert och innerkuvert är vanligare i kyrkofullmäktigvalen än i septembervalen. Liksom kommittén har även vi den uppfattningen att skillnaderna mellan valkuvert I och innerkuvert II framträder tydligare än vad fallet är med valkuvert VI och innerkuvert VII. Enligt kommittén föreligger det ett klart behov av ändringar vad gäller både valsedlar och kuvert i kyrkofullmäktigvalen. Vi delar helt denna åsikt och tillstyrker förslagen på denna punkt. Vi beklagar dock om de angelägna ändringarna inte helt kan slå igenom till 1982 års val. Så blir ju fallet om innerkuvert II inte ändras förrän till 1985 års val. Vi noterar dock en viss mindre förbättring, vad avser kuverten, om kuvert I och II skall användas vid kyrkofullmäktigvalen i stället för kuvert VI och VII. Därigenom minskar risken för sammanblandning av material och underlättas informationen till berörd personal.

Kommittén föreslår emellertid, att nya innerkuvert II skall framställas först när ineliggande lager av sådana kuvert, beräknat för ett val, har använts. Vi har full förståelse för detta förslag.

RSV delar kommitténs mening att ett klart behov av ändringar föreligger vad gäller valsedlar och kuvert i kyrkofullmäktigvalen. Valkuverten VI och VII bör därvid ersättas av kuvert I och II. Vidare bör valsedlar av skilda färger, vita och blå, användas för val av kyrkofullmäktige i församling respektive samfällighet.

Till skillnad mot kommittén anser emellertid RSV att endast papper (blått) för tryckning av valsedlar för samfällighetsvalen skall tillhandahållas genom RSV:s försorg. Riskerna för att olika papperskvalité och färg används vid tryckning av de vita valsedlarna för församlingsvalen måste bedömas som små om RSV även i fortsättningen utfärdar anvisningar för tryckningen m. m. Nuvarande ordning, som innebär att partierna själva anskaffar vitt papper för tryckning av valsedlar vid kyrkofullmäktigvalen, har nämligen enligt RSV:s mening fungerat tillfredsställande. Den föreslagna ordningen skulle i detta avseende förorsaka ett onödigt administrativt merarbete både för partierna och RSV.

Då det gäller det blå valsedelspapperet för samfällighetsvalen är riskerna däremot betydligt större för att olika färgnyanser kan förekomma. Av hänsyn till skyddet för valhemligheten bör således papper för tryckning av blå valsedlar tillhandahållas av en enda leverantör.

Enligt kommittén är det lämpligt att ett mindre förråd av valsedelspapper hålls tillgängligt hos valnämnderna. Förrådet är avsett att användas för de partier som först några dagar före valdagen beslutar att ställa upp i valet. Kunskaper saknas emellertid om hur många partier som bestämmer sig så sent för att ställa upp i valet. Det kommer därför att bli svårt att beräkna behovet av valsedelspapper. För att inte riskera att något parti blir utan papper måste relativt mycket valsedelspapper tillhandahållas hos valnämnderna. Enligt RSV:s uppskattning trycks 20–30 milj. valsedlar för samfällighetsvalen. Att valnämnderna skulle hålla valsedelspapper i förråd för att täcka hela detta behov kan inte vara rimligt. Enligt RSV:s mening måste därför partierna förhindras att i alltför stor utsträckning täcka sitt behov av valsedelspapper genom att anlita valnämnderna. Detta skulle kunna lösas genom att valnämnderna endast skulle behöva tillhandahålla valsedelspapper för beställningar som görs sista veckan före valet.

För att ytterligare underlätta arbetet med beställningar och distribution av valsedelspapper föreslår RSV att detta skall tillhandahållas i ett enhetligt arkformat såväl hos RSV som hos valnämnderna.

För betalningen av valsedelspapperet förordar kommittén ett system motsvarande det i septembervalen. Detta innebär bl. a. att förskottsbetalning skall ske om någon som inte är behörig företrädare för partiet beställer papper. Detta system grundar sig emellertid enligt RSV:s mening på förutsättningen att vissa partier vid de allmänna valen har rätt att erhålla ett visst antal valsedlar gratis. Vid kyrkofullmäktigvalen gäller inte denna förutsättning. Samtliga partier skall således alltid betala för sin beställning av valsedelspapper. Vidare är det mycket vanligt vid kyrkofullmäktigvalen att flera partier går samman under en gemensam partibeteckning och låter trycka valsedlar med denna nya gemensamma partibeteckning. Någon behörig företrädare för partiet finns då inte registrerad hos RSV i dessa fall.

Med stöd av det anförda föreslår RSV därför – i syfte att förenkla förfarandet även för partierna – att betalning av valsedelspapper alltid sker i efterskott. Vad gäller priset på valsedelspapper bör enligt RSV:s mening detta grundas på kostnaderna för papper, emballage, administration och distribution.

RSV föreslår vidare den formella rättelsen i 6 kap. 8 § ValL att orden "centrala valmyndigheterna" byts ut mot "centrala valmyndigheten".

Länsstyrelsen i Stockholms län: De ändringar som kommittén föreslår beträffande valmaterialet kommer säkerligen att underlätta genomförandet av kyrkofullmäktigvalet. Felläggning av valsedlar kommer sannolikt att minska vid användande av valkuvert med avskurna hörn och olika färg på valsedlarna. Den ymniga förekomsten av samfällighetsvalsedlar i församlingsvalet, och vice versa, i de församlingar som har val både till församling och samfällighet, har alltid onödigt försvårat sammanräkningsarbetet och gjort länsstyrelsens arbete med mandatfördelningen inom parti tidsödande.

För samfällighetsvalet föreslås blå valsedlar. Länsstyrelsen vill ifrågasätta om man inte – för att undvika onödiga förväxlingar – bör överväga att i stället ta någon i valsammanhang "ledig" färg, exempelvis grön. Eftersom kyrkofullmäktigvalet kommer så nära efter de allmänna valen föreligger eljest risk för att väljare som nåtts av informationen om blå valsedlar vid val till kyrklig samfällighet använder sparade landstingsvalsedlar. En sådan valsedel bedöms vid länsstyrelsens sammanräkning som giltig för angivet parti, eftersom fel valbeteckning m. m. inte utgör ogiltighetsanledning. Om partiet inte ställt upp i kyrkovalet som eget parti – i församlingsval förekommer ofta valsamverkan mellan flera partier under gemensam partibeteckning. Kyrkans Väl, m. fl. – protokollförs en sådan enstaka röst vanligen bland "Övriga partier". I sådana fall kan man anta att partiet Kyrkans Väl gått miste om en röst. Särskilt vid lågt valdeltagande kan detta få betydelse för mandatfördelningen mellan partierna.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Förslagen i denna del beträffande valkuvert för september- och oktobervalen är ägnade att försvåra förväxlingar och underlätta för väljarna och sammanräkningsmyndigheterna utan att säkerheten eftersätts. De lämnas därför utan erinran. Som en konsekvens av valkuvertens utformning följer att valsedlarna till kyrkofullmäktigvalen måste tryckas på papper av enahanda utscende, liksom papperet i septembervalen. Papperet föreslås av kommittén skola tillhandahållas av RSV. Länsstyrelsen gör ingen erinran häremot men understryker vikten av att valsedelspapperet finns lätt tillgängligt hos valnämnden så att valsedlar kan framställas även på ett sent stadium. Erfarenhetsmässigt inträffar det nämligen ej så sällan att valsedelsframställningen vid kyrkofullmäktigval sker i nära anslutning till valet. Länsstyrelsen har sålunda regelmässigt svårt att i tid få in valsedlar i många fall för den valbarhetskontroll som åligger

länsstyrelsen. Eftersom någon sista dag för valsedelsframställningen ej finns angiven – såsom förhållandet delvis är beträffande septembervalen – kan det antas att tidsnöd även framdeles kommer att föreligga i fråga om valsedelsframställningen avseende oktobervalen. Något botemedel häremot föreslås inte av kommittén och torde, med hänsyn till den fria nomineringsrätten, inte heller kunna föreslås.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen anser det angeläget att förslaget om olika färg på valkuvert och på innerkuvert för valsedelsförsändelse genomförs snarast möjligt. I detta län kasserades i senaste val ett inte obetydligt antal röster på grund av förväxling av de båda kuverttyperna. Detta gäller särskilt kyrkofullmäktigvalen. Det är inte uteslutet att i ett kyrkofullmäktigval i en mindre församling med lågt valdeltagande en sådan ogiltigförklaring av röster skulle kunna medföra mandatförlust för något parti.

Väljarna i de kyrkliga valen förväxlar i hög grad församlingsvalsedlar och samfällighetsvalsedlar. Misstagen kan förrycka valresultaten och medför ökat arbete för valförrättarna och vid sammanräkningen. För att förhindra förväxling i framtiden är det angeläget att den av kommittén föreslagna ordningen med valsedlar av olika färg och kuvert med avskurna hörn genomförs.

Helsingborgs kommun: Kommitténs förslag att innerkuvert II, som används vid s. k. budröstning, skall ha annan färg än det vanliga valkuvert I, förefaller ägnat att minska risken för kassering av budröster och välkomnas därför. Likaså förslaget om avskurna kuvert vid kyrkofullmäktigvalen och olika färg på valsedlar för val av kyrkofullmäktige i församlingar respektive samfälligheter.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund vill att garantin för valhemlighetens bevarande utsträcks till att avse även valsedlarnas storlek.

Oscars församling tillstyrker att samma typ av valmaterial skall användas vid kyrkofullmäktigvalen som vid septembervalen.

Huddinge församling: Församlingen var till samfällighetsbildningen 1974 indelad i valkretsar. Härefter utgör församlingen en valkrets. Vid valen 1976 och 1979 förekom många frågor i vallokalerna före valet om hur man åtskiljde församlings- och samfällighetssedlarna. Trots förklaringar blev det en mycket stor procent felinläggningar, vilket innebar att rösterna ogiltigförklarades vid sammanräkningen i vallokalen men sedan godkändes i den slutliga sammanräkningen. I andra fall lämnades bara en sedel. Förslaget om olika färg på valsedlarna kommer att underlätta för såväl väljare som röstmottagare. Ett led i detta är övergång till den kuverttyp som gäller vid de allmänna valen i september. Därmed bortfaller också behovet av kryssmärkning på kuverten i samfällighets- resp. församlingsruta.

Som utredningen anför sker nominering och fastställande av listor vid olika

tidpunkter inom partierna. Så är också fallet i vår kommun.

Det har därtill förekommit att andra konstellationer ställt upp i kyrkofullmäktigvalet än riksdagspartierna. Detta utgör dock inte hinder för ett förverkligande av förslaget att sedlar skall vara tryckta på centralt tillhandahållet papper.

Gränna församling instämmer i utredningens synpunkter och förslag.

Trelleborgs församling, kyrkorådet: Tankegången att skilja på olika valkuvert från varandra genom olika färg för de väljare som röstar i vallokalen och de väljare som röstar genom ombud avvisar kyrkorådet helt, då detta skulle minska skyddet för valhemligheten.

Situationer kan, särskilt med tanke på det låga valdeltagandet vid kyrkofullmäktigval, uppstå då enbart några få väljare budröstar och då det klart skulle kunna gå att urskilja dessa väljares röster vid sammanräkningen.

Mot detta kan invändas att det redan i dag finns särskilnad mellan dessa olika kuvert genom olika numrering och delvis olika text. Att genom olika färg markera skillnaden har enligt kyrkorådet nackdelar som vida överstiger fördelarna.

Vad gäller valsedlar vill kyrkorådet helt instämma i resonemangen om central leverans av valsedlar, om valsedlarna skall tryckas på färgat papper. Rådet vill betona vikten av samma förfarande även i de fall vitt papper används och uttrycka det så: När valkuvert med skurna hörn används skall samtliga valsedlar vad gäller papperet levereras centralt, medan tryckning efter anvisning från central valmyndighet av praktiska skäl må ske lokalt.

Göteborgs kyrkliga samfällighet tillstyrker de föreslagna förändringarna. Eftersom det i kyrkovalen förekommer många tillfälliga partigrupperingar kan det säkerligen i vissa fall bli svårt att få ut information till partierna om beställning av valsedelspapper. Centrala valmyndigheten bör därför se till att information tillställs inte bara partierna utan även kyrkoförvaltningarna och lämna information i press, radio och TV. Det är också viktigt att distributionen är snabb, så att även de partier som i ett sent skede beslutar sig för att ställa upp kan få lagstadgat material.

För att undanröja tvister huruvida papper som liknar det som tillhandahålls av valmyndigheten kan godkännas borde lagstiftaren klargöra att endast papper som centrala valmyndigheten tillhandahållit godkänns som valsedelsformulär. Särskilt vid kyrkofullmäktigvalen kan en sådan tvingande bestämmelse ha sin betydelse.

7 Röstkorten

Postverket: F. n. sänds båda röstkorten ut tillsammans utan att inneslutas i kuvert. Röstkortsförsändelserna som alltså är öppna på tre sidor kan välla en

hel del besvär under sortering och annan posthantering. Av dessa anledningar är det ett starkt önskemål från vår sida, att röstkortet sänds inneslutna i kuvert, lämpligen fönsterkuvert.

Vid de uppföljningskonferenser, som RSV arrangerade efter 1979 års val, betonades från flera håll, att en försändelse i kuvert har ett större uppmärksamhetsvärde än en försändelse utan omslag. Det finns nu risk för att röstkortet tas för reklamförsändelser och kastas. Om man sänder ut röstkortet i ett kuvert, skulle kuvertets framsida kunna förses med någon informativ text som fångade uppmärksamheten t. ex. om att kuvertet innehåller två röstkort, ett för septembervalen och ett för kyrkofullmäktigvalen.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att de båda röstkortet sänds ut inneslutna i kuvert.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi (LSMS): I samband med de allmänna valen 1979 utfärdade LSMS 7 091 duplettröstkort. Vid folkomröstningen 1980 uppgick antalet duplettröstkort dock endast till 2 234. Detta arbete är både tidskrävande och kostbart för LSMS. För att minska antalet utfärdade duplettkort bör röstkortet antingen kuverteras eller utformas på ett sådant sätt så att allmänheten inte förväxlar dem med t. ex. reklamförsändelser.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Ur väljarnas synpunkt finns uppenbara fördelar med en separat utsändning av röstkort för septembervalen och för oktobervalen. I likhet med kommittén finner länsstyrelsen att kostnadsökningen för porton, ca 7 milj. kr., klart talar emot en separat utsändning.

Helsingborgs kommun, kommunstyrelsen: Postverket har, som redovisas i betänkandet, framhållit en rad nackdelar med nuvarande samdistribution av röstkort till septembervalen och kyrkofullmäktigvalen. Kommunstyrelsen finner det sannolikt att en separat distribution av röstkortet till kyrkofullmäktigvalen skulle kunna höja det nu ofta mycket låga valdeltagandet vid dessa val. Det enda skäl, som kommittén anfört mot en separat distribution, är de ökade portokostnaderna. Dessa innebär visserligen en utgift för en statlig myndighet men samtidigt en intäkt för det statliga postverket, varför statsverket borde kunna acceptera den föreslagna förändringen.

Göteborgs kyrkliga samfällighet hyser förståelse för de ekonomiska aspekter kommittén lagt på frågan om separat utsändning av röstkort. Denna fråga bör dock prövas på nytt i samband med att frågan om tidpunkten för kyrkofullmäktigvalen behandlas.

8 Poströstningen

Postverket: Kommittén har på s. 134 i betänkandet lämnat uppgifter om antalet poströstande på valdagen under 1970-talet. Av siffrorna framgår att antalet poströstande på valdagen successivt har sjunkit.

Även om ett riksdagsval i flera avscenden inte är jämförbart med en folkomröstning kan dock konstateras att antalet poströstande på omröstningsdagen den 23 mars 1980 var något större än på valdagen den 16 september 1979. Antalet poströstande var på omröstningsdagen 40 908 mot 38 956 på valdagen 1979. Det är också att märka att antalet poströstande totalt vid folkomröstningen var 1 393 978 mot 1 517 623 vid 1979 års septemberval.

Vi har inte någon klar uppfattning om orsakerna till den något högre poströstningsfrekvensen på omröstningsdagen. En orsak kan vara att många röstande var tveksamma till hur de skulle rösta vid folkomröstningen och därför väntade med sitt ställningstagande till omröstningsdagen. Det kan också ha varit andra orsaker.

Kommittén har inte föreslagit någon begränsning av det obligatoriska öppethållandet av postkontor på valdagen. Vi delar kommitténs uppfattning härvidlag.

Vi tillstyrker även förslaget vad gäller poströstning vid sådant val som inte omfattar hela riket. Det bör inte möta några egentliga svårigheter att med utgångspunkt i hittills vunna erfarenheter åstadkomma en lämplig avvägning av antalet postkontor som skall medverka.

Vi delar kommitténs uppfattning att valedelsservicen inte skall avse valedlar från icke registrerade partier. Det är vidare önskvärt att partier åläggs att använda den registrerade partibeteckningen på valedlarna. Man kan då undvika sådana misstag som inträffade i samband med 1979 års val avseende Kommunistiska Arbetarförbundets valedlar.

Vi tillstyrker även övriga förslag i detta avsnitt.

I 32 § tredje stycket KfvL har ändring föreslagits avseende värdepostnumret. I en not hänvisas till kommitténs första delbetänkande Översyn av vallagen 1 s. 28. Om förslaget genomförs, vilket vi anser vara helt riktigt bör motsvarande ändring göras i 10 kap. 4 och 8 §§ samt 11 kap. 8 § ValL, i enlighet med vad kommittén har anfört i det första delbetänkandet, avsnitt 11.7.2.

Länsstyrelsen i Malmöhus län (majoriteten) har ingen erinran mot förslagen i denna del.

Svenska kommunförbundet har ingen erinran mot kommitténs ståndpunkt i fråga om begränsning av tiden för poströstning.

Nyköpings kommun: Poströstningen har ökat högst väsentligt och översteg 25 % av de röstande vid senaste valet. Volymen förorsakar praktiska problem i form av förvaring, sortering m. m. av poströster för valnämnderna. Postverket, som mottar och vidarebefordrar poströsterna, torde kunna leverera dessa sorterade på valdistrikt i löpnummer i röstlängden. Enligt vår uppfattning bör RSV även köpa denna tjänst av postverket. Med nuvarande ordning måste arbetet utföras av personer uteslutande rekryterade härför, vilket ej är rationellt.

Enligt kommittén utnyttjar ett stort antal väljare möjligheten att poströsta under de allra sista dagarna av poströstningsperioden. Därför ser vi det som en avsevärd försämring i strävandena att underlätta för de röstberättigade att delta i val om poströstningen slopas på valdagen. Vidare bör de poströstande, liksom övriga väljare, ges möjlighet att ta del av valrörelsens slutskede, innan de röstar. Vi instämmer sålunda i kommitténs förslag att någon ändring ej bör införas härvidlag.

Vänersborgs kommun anför att möjligheten att poströsta på valdagen bör behållas så länge onsdagsräkningen ändå måste anordnas.

Huddinge församling menar att det behövs bättre information till den postpersonal som skall vara röstmottagare. En bättre hänvisning för de röstande är angelägen. I likhet med vad som gäller vid de allmänna valen i september bör anslag uppsättas med texten "Röstning" eller "Poströstning". Det är dock frågor som inte berör lagförslagen utan frågor som bör vidarebefordras till den centrala valmyndigheten.

Trelleborgs församling: Poströstningen torde kunna fortgå som tidigare dvs. t. o. m. dagen före valsöndagen. Det bör emellertid kunna ingå i postverkets service att tillhandahålla blanka valedlar framöver vid kyrko-fullmäktigvalen.

Det bör i framtiden åvila varje postkontor att tillhandahålla förteckning över de olika valedelsbeteckningar som förekommer för resp. församling inom den kommun eller de kommuner som postkontoret betjänar med postutdelning. Listorna kan sammanställas genom att resp. valedel anmäls till kommunens valnämnd senast dagen före poströstningens början, och att sedan valnämnden distribuerar denna förteckning.

De anmälningar som kommer in senare lämnas utan avseende i detta sammanhang.

Utlandssvenskarnas Förening (UF): Utrikesdepartementet har föranstaltat om röstmottagning vid svenska ambassader och konsulat. Sålunda hade vid folkomröstningen i mars 1980 omkring 250 utlandsmyndigheter möjlighet att ta emot röster från röstberättigade svenskar. Även om detta innebar en ökning jämfört med 1979 års allmänna val och även om utrikesdepartementet förklarar sig berett att anordna röstmottagning i största möjliga utsträckning kvarstår betydande svårigheter. Ett växande antal svenskar har nämligen sitt arbete förlagt till platser så avlägset belägna från svenska ambassader eller konsulat att de i praktiken knappast har någon möjlighet att begagna sin rösträtt.

UF vill därför ifrågasätta om det icke vore möjligt att åtminstone i vissa länder införa ett system motsvarande den poströstning som tillämpas vid röstning inom Sverige. Den röstande skulle, försedd med valkuvert och identitetshandling, företräda inför någon funktionär som på fastställt formulär hade att intyga att vederbörande fullgjort sin röstning. I ett flertal europeiska länder och i USA finns ett utbyggt system av funktionärer

ungefärligen motsvarande det svenska notarius publicus-väsendet. Dessa personer borde vara väl ägnade att fullgöra uppgifter av det slag det gäller. Även andra kategorier av offentliga eller halvofficiella funktionärer borde kunna ifrågakomma.

UF utgår från att dessa frågor tas upp i kommitténs nästkommande betänkande.

9 Vissa röstningsförfaranden

9.1 Budröstningen

Postverket: Det är även enligt vår uppfattning svårt att klart och entydigt ange vilka personer som kan hänföras till kategorin vårdare. Kommittén anser härvidlag att de kategorier av vårdare, som RSV angett i ett yttrande till valprovsningsnämnden, får anses vara en väl användbar avgränsning. Det är dock tveksamt om en person som tillfälligt hjälper en väljare med att fungera som bud, när väljaren hastigt insjuknat, men inte i övrigt bistår väljaren, uppfattas som eller uppfattar sig själv som vårdare.

Vi delar dock kommitténs åsikt att ett bud som endast tillfälligtvis hjälper en sjuk person med att lämna en valedelsförsändelse i detta fall ändå får anses som vårdare.

Länsstyrelsen i Malmöhus län delar kommitténs synpunkter på budröstningen.

Stockholms kommun (valnämnden): När det gäller vårdarbegreppet anser vi att detta inte definierats på ett tillfredsställande sätt och förutsätter att så sker.

Vi vill dessutom tillägga att många människor som ligger inlagda på en institution upplever att vårdpersonalen är direkt ovillig att hjälpa till med budröstningen. Lagen bör ålägga den som har vårdnaden om en människa att vara denna behjälplig vid röstning om den röstberättigade begär detta.

Önskar den röstberättigade hjälp av annan än sin ordinarie vårdare vid budröstning bör detta vara möjligt.

Stockholms kommun (föredragande borgarrådet): Kommittén har behandlat den successiva utvidgning som skett av möjligheten att rösta genom bud, dvs. genom valedelsförsändelse. Kommittén har här konstaterat att det finns risk för att vissa väljare kan utsättas för otillbörlig påverkan, speciellt då röstning sker genom att en vårdare fungerar som bud.

Valnämnden har mot denna bakgrund anfört att begreppet vårdare bör definieras på ett tillfredsställande sätt. Jag delar valnämndens uppfattning, speciellt som kommittén nöjt sig med att överlämna åt valförrättare och röstmottagare att i varje enskilt fall definiera vårdarbegreppet.

Jag anser vidare, i likhet med valnämnden, att vallagen klart bör ålägga den som har vårdnaden om en röstberättigad att hjälpa till med röstningen om vårdnadstagaren begär detta.

Nyköpings kommun: Den kartläggning, som kommittén utfört angående budröstningens omfattning, visar en totalt tämligen liten volym. Emellertid uppfattas definitionen av vårdarbegreppet som något oklar. Sannolikt har detta bidragit till ett antal polisutredningar och åtal i samband med 1979 års val. En skärpning av nu gällande regler för budröstning synes svår att genomföra, om inte ett system med särskilda röstmottagare införs. Röstmottagarna skulle kunna uppsöka väljarna i hemmet på begäran och hämta valsedelsförsändelsen. Ett sådant system synes i och för sig vara positivt. Vi tror dock att en skärpning av uppmärksamhet och kontroll kommer att ske till följd av publiciteten kring de anmälningar om otillbörligt förfarande som förekom i samband med 1979 års val. Därför torde nuvarande förhållanden vara till fyllest tills vidare.

Vänersborgs kommun anser att informationen både till politiska partier och till enskilda om budröstningen kunde förbättras.

9.2 Dubbelröstningen

RSV (styrelsens majoritet): Som refereras i betänkandet (s. 157) har RSV i flera tidigare framställningar till regeringen tagit upp frågan om dubbelröstningen. Möjligheterna till dubbelröstning utgör enligt valnämndernas samstämmiga uppfattning en betydande olägenhet för valförrättarna och medför försening av sammanräkningen. Valförrättarnas arbete under valdagen inleds redan före kl. 8 på morgonen och avslutas i allmänhet inte förrän omkring kl. 24, i vissa fall långt senare.

Kommittén har ingående belyst skälen för och emot förslaget att en förtidsröst skall vara definitiv, å ena sidan de administrativa olägenheterna och å andra sidan väljarnas intressen av att möjlighet skall finnas att ändra en förtidsröst. RSV vill tillfoga några kommentarer beträffande skälen för ett bibehållande.

Som framgår av kommitténs redovisning torde flertalet förtidsröstande som även avger röst i vallokalen (dubbelröstning) tillhöra den kategori väljare som poströstat i förväg inte på grund av förhinder att rösta på valdagen enligt 8 kap. 1 § ValL utan av bekvämlighetsskäl. Av enkätmaterialiet (s. 156–157) framgår vidare att av de tillfrågade väljarna skulle 58 ha poströstat även om det inte funnits möjlighet att ändra sig medan endast 8 var av motsatt uppfattning.

Detta innebär enligt RSV:s uppfattning att de dubbelröstande grovt kan uppdelas i två kategorier. Den ena består av personer som röstar i förväg av bekvämlighetsskäl och skulle ha gjort det även om det inte funnits möjlighet att ändra sig. Den andra kategorin består av personer som trots sig bli förhindrade att rösta på valdagen till följd av bortovaro, handikapp eller ålder fastän röstning på valdagen likväl blev möjlig. Beträffande den första kategorin synes det inte vara stötande för rättsmedvetandet att förhindra

förnyad röstning på valdagen under förutsättning att klar information lamnas om att poströstningen är slutgiltig. Detta fåtal väljare skulle alltså ställas inför alternativen att antingen förtidsrösta i vetskap om att rösten blir slutlig eller att vänta till valdagen vilket de enligt vad som framkommit vid enkäten inte har några bärande skäl emot. Beträffande den andra kategorin, dvs. de som trots sig vara förhindrade, måste det enligt sakens natur endast kunna vara fråga om ytterst få personer.

En mycket liten kategori väljare återstår som kommittén redovisat, nämligen väljare som före valdagen blir medvetna om att fel begåtts vid förhandsröstningen och att avgivna valsedlar på grund därav kan komma att kasseras. Dessa väljare har ändå möjligheten att rösta i vallokalen tidigt på valdagens morgon varigenom denna röstning blir gällande och en senare under dagen inkommen poströst blir ogiltigförklarad.

Dubbelröstningen har hittills haft en synnerligen ringa omfattning. Delvis kan detta ha sin förklaring i att det är okänt för det stora flertalet väljare att man kan rösta både i förtid på posten och på valdagen samt att därvid en förtidsröstning kan ändras genom den röst som avges på valdagen. Men förhållandet kan också antas bero på att dubbelröstning inte är någon normal företeelse i demokratiska beslutsprocesser för att utse företrädare. I sådana torde väljandet alltid vara definitivt och inte medge omvotering om det inte uttryckligen angetts att det är fråga om ett provval som skall följas av ett slutligt ställningstagande.

Under förutsättning att klar information ges att en förtidsröst är bindande – med den reservation som följer av att en röstning tidigast på valdagen i vallokalen kan ske och medföra att i stället poströsten blir ogiltig – synes det sålunda inte innebära någon beaktansvärd olägenhet från väljarens synpunkt att låta förtidsrösterna bli definitiva i den meningen att de kan behandlas och läggas ned i valurnorna före vallokalernas stängning. Med den utveckling som skett, nämligen att förtidsröstningen betraktas som ett likvärdigt alternativ till vallokalsröstningen, vidhåller RSV därför på anförda skäl sin tidigare framförda uppfattning att förtidsrösterna skall anses och behandlas som definitiva.

Länsstyrelsen i Malmöhus län (majoriteten): Trots de olägenheter för valförrättarna, som möjligheten till dubbelröstning innebär, bör den på de skäl kommittén anført inte begränsas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Länsstyrelsen har i olika sammanhang stött kravet att valförrättarna ges möjlighet att slutbehandla förtidsrösterna innan vallokalen stängs.

De som utnyttjar rätten att rösta i vallokal trots att de redan förtidsröstat är endast något hundratal i hela landet. Deras intresse måste få stå tillbaka för fördelarna med en omedelbar behandling av förtidsrösterna. Genom en sådan omedelbar behandling skulle den preliminära röstsammanräkningen i vallokalerna gå betydligt snabbare. Detta skulle vara av stor betydelse för

allmänhetens berättigade intresse att snabbt få reda på valutgången och även för valförrättarna som inom rimlig tid vill avsluta sina uppdrag. I praktiken kommer dock, om 12 kap. 5 § ValL upphävs, vissa möjligheter till dubbelröstning att kvarstå. En väljare som redan förtidsröstat kan ju rösta i vallokalen, innan valförrättarna har börjat att behandla förtidsrösterna.

Nyköpings kommun: Nackdelarna med dubbelröstning är i allt väsentligt av valteknisk natur. Därom torde ej någon tvekan råda. Helt klart är att väljarnas röster skall överensstämma med deras politiska ståndpunkt på valdagen.

Vi föredrar det alternativ som kommittén övervägt, och som innebär att de förtidsröstande får möjlighet att rösta i vallokalen på valdagen fram till kl. 15.00 eller förslagsvis 17.00. Överslagsmässigt kostar dubbelröstningen f. n. 4,2 milj. kr. Detta är baserat på 6 000 vallokaler med ett genomsnitt av sju valförrättare engagerade per lokal och en kostnad av 100 kr. per timma och person. Per dubbelröst innebär detta en kostnad av cirka 6 000 kr. Kostnaden framstår ej som rimlig. Vi anser dessutom att man bör beakta svårigheten att rekrytera valförrättare, varför det är angeläget att avkorta deras arbete med uppskattningsvis en timma. Vi vill också peka på att prognosresultaten skulle kunna redovisas ca en timma tidigare, vilket är en klar fördel för det stora antal personer som är intresserade av valutgången.

För vår del ser vi det som angeläget att en regel införs som innebär att dubbelröstning får ske fram till kl. 17.00.

Vid denna tidpunkt bör alla poströster ha avprickats i längden. Därför torde det bli ytterst sällsynt att någon kan dubbelrösta efter utgången av tidsfristen. Som alternativ kan även införas en regel om att valnämnden lokalt får avgöra med hänsyn till tidpunkt för leverans av poströster tidsfristen för dubbelröstning. Emellertid är en gemensam tidpunkt för alla valdistrikt att föredra. Bevarandet av valhemligheten talar för att en annan hantering bör tillämpas vid återlämnande av dubbelröst. Åtminstone bör visst förtydligande ske i anvisningarna härom.

Helsingborgs kommun, kommunstyrelsen: Valnämnden i Helsingborg har liksom åtskilliga andra valnämnder till RSV framfört åsikten att dubbelröstningen borde avskaffas, dvs. den som förtidsröstat borde inte också få rösta i vallokalen.

Kommittén har emellertid framfört så starka skäl för bibehållande av rätten till dubbelröstning att såväl valnämnden som kommunstyrelsen nu finner att den bör bibehållas.

10 Rösträkning, slutlig sammanräkning och mandatfördelning

10.1 Offentlighet – automatisk databehandling i valförfarandet

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Den nu tillämpade användningen av datorer i valförfarandet försvårar i vissa avseenden allmänhetens insyn och kontroll. Såsom kommittén framhållit är emellertid förloppet av sammanräkningen väl dokumenterat. Därjämte finns alltid möjligheten att manuellt kontrollera resultaten. Kravet på snabb sammanräkning gör det nödvändigt att använda maskinella hjälpmedel i form av datormedverkan i vissa delar av valförfarandet. De insyns- och kontrollproblem som kan uppstå i valförfarandet bör, som kommittén angett, tas upp i samband med allmänna överväganden om hur man skall kunna underlätta allmänhetens insyn i de förfaranden hos myndigheterna i vilka datorer används.

10.2 Snabbare valresultat i kyrkovalen

Postverket delar helt kommitténs synpunkter på postverkets medverkan och tillstyrker förslagen.

Länsstyrelsen i Stockholms län: Den föreslagna onsdagsräkningen av poströsterna samt den bättre ordning som kan förväntas beträffande valsedlarna i församlingar med två val kommer att innebära stora lättnader för länsstyrelsernas valsammanräkning. I Stockholms län slipper sammanräkningspersonalen hantera ca 40 000 poströster. Åtskilliga tidsödande "namnordningsbilagor" för mandatfördelning inom parti behöver sannolikt inte längre göras i församlingar med två val.

Med samma personalinsats som tidigare kan sammanräkningstiden antas bli väsentligt kortare. Länsstyrelsen vill här särskilt framhålla den av utredningen inte beaktade extra tidsvinst som erhålles genom att sammanräkningen bör kunna påbörjas redan måndagen eller tisdagen efter valdagen. I vart fall i 1976 och 1979 års val kunde länsstyrelsen i Stockholms län inte starta sammanräkningen förrän på fredagen efter valdagen på grund av det omfattande arbetet med sorteringen av nästan 40 000 poströster på ca 900 valdistrikt (länet har 974 valdistrikt i de allmänna valen).

Länsstyrelsen har i tidigare sammanhang haft tillfälle att framföra sin bestämda uppfattning att man inte kan vinna tid eller minska personalkostnader genom att använda ADB-teknik för att göra mandatfördelningen mellan partier. Att göra mandatfördelningen *inom parti* synes vara praktiskt ogenomförbart eftersom detta förutsätter en omfattande registrering i förväg i datorsystemet av valsedlarnas namninnehåll. Länsstyrelsen förutsätter att den tänkta försöksverksamheten, om den kommer till stånd, bedrivs i län som inte har så många valsammanräkningar som Stockholms län.

Länsstyrelsen i Malmöhus län: Kommitténs förslag till åtgärder för att påskynda sammanräkningsförfarandet vid val till kyrkofullmäktige i försam-

lingar och samfälligheter kan onekligen få en viss effekt. Det tidsödande arbetet med namnordningar och dubbelvalsavvecklingar kvarstår dock. Det preliminära valresultatet på onsdagen efter valdagen torde i de flesta fall komma att överensstämma med det definitiva valresultatet. Härigenom blir det möjligt för partierna att själva med någorlunda säkerhet räkna ut mandatfördelning och ordna namnen.

För att underlätta länsstyrelsens arbete med valbarhetskontrollen hade det varit av stort värde, om det av det ADB-baserade befolkningsregistret framgick om vederbörande kandidat var medlem av svenska kyrkan. Den manuella kontroll som nu sker i detta hänseende är mycket tidsödande och arbetskrävande.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Som kommittén framhåller uttrycks från kyrkligt håll starkt missnöje med att sammanräkningen av det kyrkliga valet drar så långt ut på tiden. Med hänsyn till arbetet inom olika kyrkliga organ måste valresultatet föreligga tidigare.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om preliminär räkning av poströsterna hos valnämnden, vilket medför att ett säkrare preliminärt valresultat kan erhållas.

Kommittén föreslår att maskinell bearbetning av valmaterialet införs för att minska tidsåtgången för den slutliga sammanräkningen. Enligt länsstyrelsens mening skulle datorer kunna vara till stor hjälp vid fördelning av mandaten mellan partierna, ett arbete som nu tar lång tid. De datautskriften som erhålls kan utnyttjas som protokollsbilagor, vilket sparar skrivarbete. Program för mandatfördelning bör därför utformas.

Däremot anser länsstyrelsen att några tidsvinster knappast kan göras genom att även ordna namnen inom partierna med maskinhjälp. Inom flertalet församlingar är namnordnandet ett tämligen okomplicerat arbete. Inom några församlingar, särskilt de där samlingslistor används, blir emellertid ordnandet av namnen på grund av ett förhållandevis stort antal strykningsvalseklar en invecklad och långvarig procedur. Att göra uträkningar med hjälp av dator skulle också kräva mycket manuellt arbete eftersom de många strykningsvalseklarna skall registreras.

Vid ordnande av namn inom partierna används f. n. olika av RSV utarbetade hjälpregler. Tidsvinsten med detta arbete skulle säkerligen kunna öka, om förbättrade hjälpregler kunde utarbetas. Detta gäller särskilt i fråga om partier med endast en lista, där ett stort antal namn är strukna.

Länsstyrelsen anser likväl att även program för maskinell uträkning av namnordning bör framställas. Datorn bör lämpligen utnyttjas endast för de mer komplicerade uträkningarna. I detta län är i de kyrkliga valen valorganisationerna inte lika fasta som i de borgerliga valen. Betydande svårigheter skulle därför säkerligen uppkomma när det gällde att före valet få kännedom om och registrera förekommande valseklar.

Länsstyrelsen anser det emellertid vara värdefullt att vinna praktisk erfarenhet av användande av dator även för namnordnandet.

Utredningen för översyn av lagen om församlingsstyrelse: Vallagskommittén har föreslagit åtgärder för att få fram ett säkrare preliminärt valresultat i kyrkofullmäktigvalen och för att snabbare få fram det definitiva resultatet i dessa val. Förslagen utgör visserligen inte några definitiva lösningar på problemet med det snabbare valgenomslaget på det kyrkokommunala området. Härtill kommer att enligt vallagskommitténs förslag datorer skall utnyttjas endast på försök vid den slutliga röstsammanräkningen och mandatfördelningen. I praktiken kan det, såsom vallagskommittén framhåller, också visa sig att det manuella förfarandet är att föredra i vissa fall. Försöksverksamheten får visa om det är lämpligt med maskinell hjälp vid kyrkofullmäktigvalen. Att inleda försök med maskinell hjälp får dock sägas vara ett steg i rätt riktning mot ett snabbare valgenomslag på det kyrkokommunala området.

Svenska kommunförbundet, styrelsen: För att uppnå ett mera tillförlitligt preliminärt valresultat föreslås i betänkandet att valnämnden, onsdagen efter valdagen, skall genomföra en preliminär räkning av samtliga poströster i kyrkofullmäktigvalen. En sådan extra förrättning medför ökade kostnader för kommunerna. Styrelsen ifrågasätter om man inte i stället bör överväga att, liksom i septembervalen, sända poströsterna vid kyrkofullmäktigvalen till valnämnden och räkna dem i vallokalen samtidigt med vallokalsrösterna. De flesta poströsterna skulle härigenom komma med i den preliminära räkningen, eftersom poströstningen vid kyrkofullmäktigval avslutas redan dagen före valdagen. Det fåtal röster som inte kom i tid till valnämnderna kunde räknas vid ett senare tillfälle av länsstyrelsen. Med en sådan ordning torde det preliminära valresultatet bli tillräckligt säkert för att kunna tjäna som utgångspunkt för nomineringsarbete och andra förberedelser för val i kyrkliga organ.

Stockholms kommun (valnämndens kansli): Vid 1979 års kyrkofullmäktigval avlämnades i Stockholm 21 954 poströster av totalt 78 945 röstande vilket utgör 28 %. Riksgenomsnittet var 18 %. Poströstfrekvensen har successivt ökat genom åren och förväntas öka ytterligare.

För att erhålla ett snabbare preliminärt valresultat borde enligt kansliets mening samtliga poströster i stället räknas på valdistrikten under söndagen. För att åstadkomma detta måste poströstningen avbrytas redan på torsdagen eller fredagen före valdagen. Såvitt kansliet förstått torde dock en sådan lösning ej vara genomförbar enligt vallagskommittén. Ett sådant tillvägagångssätt torde utan jämförelse vara det snabbaste och framför allt det billigaste sättet att nå den önskade effekten.

Vid en kalkyl kommer kommitténs förslag att innebära följande för valnämnden. Härvid förutsätts att poströstfrekvensen kommer att öka och att antalet röstberättigade i kyrkofullmäktigvalet kommer att minska. Vid

kyrkofullmäktigvalet 1982 antas således cirka 23 000 poströster avlämnas i Stockholm.

Om kommitténs förslag antas måste valnämnden organisera dels en poströstexpedition som tar emot, räknar, sorterar och levererar poströsterna och dels en s. k. offentlig förrättning där samtliga poströster behandlas i likhet med septembervalen.

Kansliet har räknat med att poströstexpeditionen skulle fungera under måndagen och tisdagen efter valdagen. På tisdagskvällen skulle samtliga poströster vara sorterade på församling, distrikt och i löpnummerordning. Kostnaderna härför har beräknats till cirka 30 000 kr.

Vad gäller granskningen och sammanräkningen under den påföljande onsdagen räknar kansliet med ett resursbehov som motsvarar cirka 175 % av motsvarande förrättning vid septembervalen. Kostnaderna härför har beräknats till cirka 80 000 kr.

Enligt de bedömningar som nu kan göras är det möjligt att det inte förslår med enbart onsdagen utan att även del av torsdagen måste utnyttjas. Sävitt kan utläsas av Vall torde inget hinder härför föreligga i detta avseende.

Kansliet vill i detta sammanhang påpeka att det kan föreligga en viss risk för att valhemligheten kan avslöjas vid denna förrättning. Även om andelen poströster är ganska stor är det dock möjligt att det absoluta antalet poströster i en mycket liten församling blir så litet att valhemligheten avslöjas. Flera församlingar, dock ej i Stockholm, torde få endast enstaka poströster. Denna problematik föreligger nu vid länsstyrelsens räkning av poströsterna. Det betänkliga i förfaringssättet är ej mindre för det. Endast en samtidig räkning av alla röster på valdagen kan tillrättalägga detta problem.

Vidare vill kansliet understryka kommunens ökade kostnader som i 1980 års priser skulle uppgå till ca 110 000 kr. Parentetiskt kan nämnas att vallagskommittén beräknat samtliga kommuners totala kostnader i detta avseende till 350 000 kr.

Helsingborgs kommun, kommunstyrelsen: Kommittén har föreslagit en preliminär räkning av poströsterna vid sammanträde med valnämnden onsdagen efter kyrkovalet.

Alternativet är att poströsterna räknas i vallokalerna. Detta kan dock inte ske utan att samma omständliga och kostsamma sortering och distribution av poströsterna sker som vid septembervalen. Den sammanlagda arbetsinsatsen och därmed kostnaden bör bli lägre vid det av kommittén förordade alternativet.

Det kan nämnas, att antalet poströster vid kyrkofullmäktigvalen i Helsingborgs kommun 1979 var 1 674. Vid onsdagsräkningen efter septembervalet räknade valnämnden sammanlagt 1 638 röster, fördelade på de tre valen. Vid räkning av poströster för kyrkovalet får upprättas 15 protokoll mot 4 för septembervalen. Å andra sidan är antalet listor (partier) betydligt

lägre vid kyrkovalen, varför arbetsinsatsen för räkning av poströster kan antas bli ungefär densamma vid båda onsdagsräkningarna.

Dä behovet av ett snabbare resultat av kyrkovalen får anses dokumenterat, tillstyrker kommunstyrelsen att valnämnderna äläggs den föreslagna räkningen av poströster.

Oscars församling tillstyrker kommitténs förslag.

Huddinge församling: Antalet poströster kombinerat med felaktiga valseklar har gjort att det valresultat som valnämnden redovisat 1976 och 1979 inte kunnat ligga till grund för partiernas nominering. För såväl församling som samfällighet har detta varit otillfredsställande liksom för partierna i den borgerliga kommunen. Det framlagda förslaget om räkning av poströsterna av valnämnden undanröjer denna olägenhet. Vi är för vår del beredda att tillstyrka avslutning av poströstandet redan fredagen före den kyrkliga valdagen för att poströsterna skall komma fram till valnämnden utsatt dag för sammanräkning. I likhet med utredningen anser vi det inte vara nödvändigt att distribuera poströsterna till vallokaler, men ställer oss inte avvisande till ett sådant förslag. Det ställer dock större krav på kommunernas valnämnder än vad som f. n. gäller för de kyrkliga valen.

Gränna församling, kyrkorådet: Kyrkorådet delar helt de synpunkter som framförs beträffande de uppgifter som väntar de nya kyrkofullmäktige och den tidspress som församlingen vid varje ny valomgång ställts inför beträffande följdval till kyrkoråd, församlingsdelegerade och ombud. Om det preliminära valresultatet kunde tjäna som utgångspunkt för nomineringsarbetet vore mycket vunnet, och förslaget att poströsterna räknas av valnämnden onsdagen efter valdagen är utmärkt.

Trelleborgs församling är för det tillvägagångssättet att samtliga poströster räknas av resp. kommuns valnämnd onsdagen efter valdagen. Att detta tillvägagångssätt är att föredra framför möjligheten att poströsterna distribueras ut till valdistrikten beror på att det skulle kunna förekomma förseningar av enstaka försändelser som, om ytterligare en räkning av de sista poströsterna måste göras som i septembervalet, skulle innebära en fara för dessa enstaka väljares valhemlighet.

Göteborgs kyrkliga samfällighet hade gärna sett att poströsterna sänts ut till vallokaler. Kommitténs förslag tillstyrks i nuläget eftersom det ändå innebär en klar förbättring mot tidigare. Om poströsternas andel fortsätter att öka bör frågan omprövas.

Kommitténs förslag om användning av datorer tillstyrks under förutsättning av att det verkligen innebär en klar tidsbesparing. Det synes välbetänkt att föreslå försöksverksamhet innan systemet sätts i kraft generellt. Under försökstiden ges också möjlighet att se om den kostnadsberäkning kommittén presenterar är realistisk.

10.3 Suppleanter i landsting, kommunfullmäktige och kyrkofullmäktige

RSV föreslår följande lagändringar.

1) Tillägg till 14 kap. 19 § ValL

Med de nuvarande reglerna för att utse suppleanter till kommunfullmäktige kan en suppleant utses och verka som suppleant i mer än en valkrets.

Reglerna får emellertid även till följd att samma person kan utses till suppleant inom flera partier. I vallagen saknas regler för hur man skall förfara då detta inträffar. För att inte för få suppleanter skall utses på detta sätt föreslår RSV att 14 kap. 19 § kompletteras så att ytterligare suppleanter utses i dessa fall. Till 14 kap. 19 § bör därför fogas ett sista stycke av följande lydelse:

”Har någon utsetts till suppleant inom mer än ett parti görs inom dessa partier ytterligare en sammanräkning för att utse suppleanter för de fullmäktige för vilka denna suppleant utsetts.”

2) Tillägg till 14 kap. 22 § ValL

Enligt 14 kap. 15 b § kan vid fördelningen av platser mellan partier vid landstingsval mandat flyttas till annan valkrets om ett parti i en valkrets erhåller flera mandat än det finns namn på partiets valsedlar i valkretsen. Enligt 15 d § utesluts ett parti från platsfördelningen mellan partier vid kommunfullmäktigval om namnen på partiets valsedlar ej räcker till. Återstående platser som skulle tilldelats partiet tillfaller då annat parti.

Någon motsvarighet till dessa regler finns inte om namnen på ett partis valsedlar skulle ta slut när efterträdare skall utses för avgången ledamot under löpande mandatperiod. I den kommunala vallagen den 6 juni 1930 reglerades detta i 55 § där det framgick att i dessa fall skulle platserna stå obesatta under återstående mandatperiod.

Enligt departementschefens kommentar till 14 kap. 23 och 24 §§ i prop. 1972:105 med förslag till vallag m. m. skulle dessa paragrafer helt motsvara 53 a, 54 och 55 §§ 1930 års kommunala vallag.

Någon motsvarighet till 55 § sistnämnda lag finns dock inte i nuvarande vallag, varför till 22 § bör fogas ett sista stycke av följande lydelse:

”Finns ej någon som kan inkallas i stället för avgången landstingsledamot eller fullmäktig skall platsen stå obesatt till utgången av den tid för vilken den avgångne varit vald.”

3) Komplettering av 14 kap. 23 § ValL

Om suppleant för kommunfullmäktig avgår under löpande mandatperiod, skall länsstyrelsen enligt 14 kap. 23 § på anmälan av kommunfullmäktiges ordförande utse ytterligare en suppleant. RSV anser att denna bestämmelse bör ändras av två anledningar. Dels kan – sedan en suppleant avgått – antalet suppleanter fortfarande vara större än den andel av antalet kommunfullmäktige som fullmäktige bestämt. I sådant fall kan det anses onödigt att utse ytterligare suppleanter. Dels anser RSV att formuleringen "utse ytterligare en suppleant" är felaktig. Vid tillämpning av 19 § kan det inte förutsägas om en eller flera suppleanter kommer att utses. Av lagtexten framgår heller inte för vilka ledamöter ny sammanräkning skall göras.

14 kap. 23 § andra stycket bör enligt RSV:s mening ha följande lydelse:

"Har suppleant för fullmäktig inträtt som ordinarie fullmäktig eller avgått som suppleant av annan orsak och detta medfört att antalet suppleanter understiger det antal som kommunfullmäktige bestämt enligt 2 kap. 2 § kommunallagen (1977:179), skall länsstyrelsen på anmälan av kommunfullmäktiges ordförande vid offentlig förrättning utföra ytterligare en sammanräkning för att utse suppleant för den eller de fullmäktige för vilka den avgångne varit suppleant. Därvid äger 19 § motsvarande tillämpning."

4) Ändringar av 8 § 4 mom. och 32 a § LFS

I kommitténs förslag till lydelse av 8 § 4 mom. och 32 a § LFS har inte iakttagits de ändrade regler för att utse suppleanter som återfinns i 14 kap. 19 § ValL. Enligt RSV:s mening bör 8 § 4 mom. och 32 a § LFS utformas i enlighet med motsvarande regler i KL (2 kap. 2 §).

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: Den nuvarande regeln om utseende av suppleanter för kommunfullmäktige har endast tillämpats vid 1979 års val. Resultatet åstadkom åtskillig uppståndelse, eftersom i flera kommuner partierna inte erhöll så många suppleanter vid röstsammanräkningen som kommunfullmäktige hade bestämt. Den av kommittén föreslagna justeringen av bestämmelsen för beräkning av antalet suppleanter måste därför genomföras.

Svenska kommunförbundet, styrelsen: I syfte att harmonisera KL:s och ValL:s regler om antalet suppleanter för kommunfullmäktige föreslår nu kommittén en ändring i 14 kap. 19 § ValL. Styrelsen har redan i annat sammanhang uttalat sig för att en sådan ändring kommer till stånd inför 1982 års kommunalval.

Landstingsförbundet konstaterar att förslaget om ändring i 14 kap. 23 § ValL tillgodoser förbundets önskemål om förfarandet då suppleanter för landstingsledamöter skall utses efter avsägelser.

10.4 Hanteringen av ytterkuvert som läggs åt sidan

Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen lämnades våren 1978 tillfälle att ange frågor som borde behandlas i kommitténs utredningsarbete. Länsstyrelsen tog då bl. a. upp frågan om ytterkuvertens hantering vid preliminär rösträkning:

13 kap. 9 § Vall bör ändras så att valnämnden skall granska inte bara de ytterkuvert som kommit in till nämnden och behållits där utan även de ytterkuvert som valdagen vid preliminär rösträkning i vallokal lagts åt sidan med stöd av bestämmelserna i 13 kap. 3 § (och därefter inlagts i omslagskuvert H). Felbedömningar samt av valnämnden till fel valdistrikt utsända (felsorterade) ytterkuvert kan då komma med i valnämndens preliminära rösträkning. Länsstyrelsen gör vid den slutliga sammanräkningen en prövning av allt innehåll i omslagskuverten B, C och D. Däremot kan vid slutsammanräkningen inte någon hänsyn tas till eventuella fel av valförrättarna vid hanteringen av omslagskuvert H, utan dessa omslagskuvert arkiveras öppnade hos länsstyrelsen. Vallagen saknar föreskrifter om hur H-kuverten skall hanteras hos sammanräkningsmyndigheten.

10.5 Valbarhetsprövningen

RSV har vid ett flertal tillfällen påpekat att det inte finns praktiska möjligheter för länsstyrelserna att utföra den valbarhetsprövning som förutsätts i 14 kap. 5 § Vall. I direktiven till vallagskommittén nämns *RSV*:s skrivelse i frågan från den 8 december 1975. Med hänvisning till denna skrivelse föreslår *RSV* att valbarhetsprövningen i 14 kap. 5 § punkt 1 utgår. Punkt 1 skulle alltså lyda: "Om det ej framgår klart vem som avses." Därmed kan även andra stycket i denna paragraf utgå.

11 Tidpunkten för kyrkoval

Postverket: Vi har full förståelse för att kommittén i nuvarande läge inte kan närmare överväga att ändra tidpunkten för val av kyrkofullmäktige. Vi noterar dock kommitténs uppfattning att starka skäl talar för att valen flyttas till annan tid.

Utredningen för översyn av lagen om församlingsstyrelse: En av huvudfrågorna i utredningens arbete med översynen av LFS är möjligheten att genomföra ett snabbare valgenomslag, dvs. om det är möjligt att, i likhet med vad som bestämdes genom kommunallagsreformen, låta det nyvalda beslutande organet sammanträda i närmare anslutning till valet än f. n. Utredningen har funnit att det under nuvarande förhållanden inte är möjligt att genomföra ett snabbare valgenomslag på den kyrkokommunala sidan. Detta beror främst på att valdagen är förlagd ungefär en månad senare på den kyrkliga sidan än på den borgerliga och att tidsåtgången för röstsammanräkning och mandatfördelning på den kyrkliga sidan är avsevärt större än på

den borgerliga. Härtill kommer att det oftast råder knapphet på tid för arbetet med nomineringarna till de olika kyrkokommunala nämnderna och andra kyrkliga organ.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund: Förbundet hade hoppats att kommittén skulle framlägga ett förslag i fråga om tidpunkten för val av kyrkofullmäktige. Det är med besvikelse förbundet konstaterar att kommittén inte velat lämna något sådant förslag.

Gränna församling: Tidpunkten för valet till kyrkofullmäktige är för närvarande icke tillfredsställande. Att detta äger rum en månad efter riksdags- och kommunalvalet har en mycket negativ inverkan på valdeltagandet. Man skulle säkert kunna räkna på ett större valdeltagande, om valet ägde rum antingen samma dag eller ett annat år. Om grundlagskommittén skulle föreslå olika valdagar för riksdags- och kommunalval, bör kyrkofullmäktigvalet förbindas med kommunalvalet och ske samma dag. Som antyds i betänkandet kommer också kyrkomötets *nya organisation liksom ändringar i stifts- och synodalorganisationen* att innebära djupgående förändringar, vilka också kan återverka på frågan om lämplig tidpunkt för kyrkofullmäktigvalen. Väljarnas intresse för kyrkopolitiska frågor bör stärkas inte minst därför, att kyrkofullmäktige indirekt utser representanter till kyrkomötet. Erfarenheter från Gränna visar att valdeltagandet mattas, om man går fram med gemensamma listor.

Trelleborgs församling anser det möjligt och lämpligt att kyrkofullmäktigval hålls samtidigt med landstings- och kommunfullmäktigval.

Piteå landsförsamling: Tidpunkten för val till kyrkofullmäktige har medfört ett alltför lågt valdeltagande för att, enligt vår mening, valresultatet skall kunna anses spegla den allmänna opinionen. Därför anser vi det av största vikt att valdagen för kyrkofullmäktige flyttas och sammanförs till dag när annat val (*kommunfullmäktige, landsting, riksdag*) förrättas.

Göteborgs kyrkliga samfällighet, kyrkonämndens ekonomiutskott: Det finns många skäl till att valdeltagandet i de kyrkliga valen är lågt. Kommittén har klart uttalat att tidpunkten för kyrkofullmäktigvalen borde flyttas. Ekonomiutskottet instämmer helt i detta uttalande. Det hade varit önskvärt att kommittén ytterligare utvecklat sina tankegångar och inte bara hänvisat till två andra sittande utredningar. Eftersom grundlagskommittén inte utlovat något förslag om skilda valdagar för riksdags- och kommunalval synes det högst osäkert om frågan om kyrkofullmäktigvalen kommer upp till behandling. Oavsett hur grundlagskommittén och utredningen om kyrkomötets framtida ställning kommer att behandla frågan anser ekonomiutskottet att frågan bör tas upp på nytt av vallagskommittén.

12 Kostnader

Länsstyrelsen i Malmöhus län förutsätter att några nämnvärda kostnadsökningar inte skall uppkomma för kommunerna vid genomförandet av förslagen.

Kostnadsfrågan har också behandlats av *Svenska kommunförbundet* och *Stockholms kommun* (se avsnitt 10.2).

13 Genomförande

Postverket: Även för postverkets del är det angeläget att sådana ändringar som berör poströstningen beslutas av riksdagen före årsskiftet 1981/82. Eftersom poströstningen börjar närmare en månad före valdagen i september, måste utbildningen av röstmottagare och andra av valen berörda postfunktionärer starta redan i maj månad och föregås av uppläggande av utbildningsprogram m. m.

RSV understryker att stora svårigheter skulle uppkomma för verket att på ett tillfredsställande sätt effektuera riksdagsbeslut avsedda att tillämpas vid 1982 års val om kommitténs förslag till beslutstidpunkter frångås.

Nyköpings kommun: Betänkandet har avgivits med sikte på att eventuella lagändringar skall kunna tillämpas vid 1982 års val. Om tidsplanen ej går att fullfölja med detta mål är det väsentligt att besked härom lämnas senast under första kvartalet 1981, då förberedelsearbetet med 1982 års val påbörjas kort därefter.

Huddinge församling framhåller det önskvärda i att de föreslagna förändringarna genomförs redan till nästa val. Det vore synnerligen olyckligt om också dessa för kyrkan positiva förslag skulle läggas åt sidan i avvaktan på beslut om exempelvis ändrad valdag för kyrkan eller beslut om ändrade relationer stat-kyrka.

Göteborgs kyrkliga samfällighet betonar önskvärdheten av att förslagen genomförs redan till 1982 års val.

Innehållsförteckning

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om ändring i vallagen (1972:620)	2
2 Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval ...	20
3 Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)	29
4 Lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse ...	30
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 12 mars 1981 ..	33
1 Inledning	33
2 Allmän motivering	34
2.1 Inledning	34
2.2 Valsystem och valkretsar	34
2.2.1 Valsystemet vid kommunfullmäktigval	34
2.2.2 Förfarandet vid indelning av landstingskommuner och kommuner i valkretsar	38
2.2.3 Valsystemet vid kyrkofullmäktigval	40
2.3 Följdändringar till lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och försam- lingar	41
2.3.1 Inledning	41
2.3.2 Allmänna val under året innan en indelningsänd- ring träder i kraft	41
2.3.3 Frister för beslut om valkretsindelning m. m. ...	42
2.3.4 Anpassning av röstlängder till indelningsändring	44
2.3.5 Provisorisk valnämnd i nybildad kommun	45
2.4 Röstlängderna	46
2.5 Registrering av partibeteckningar och anmälan av kandi- dater	48
2.6 Valsedlar och valkuvert	51
2.6.1 Beräkningen av den kostnadsfria valsedelskvo- ten	51
2.6.2 Olika färg på valkuvert I och innerkuvert II ...	52
2.6.3 Valsedlar och kuvert i kyrkofullmäktigvalen ...	52
2.7 Poströstningen	54
2.8 Rösträkning och mandatfördelning i kyrkofullmäktigva- len	56
2.8.1 Valnämndens preliminära räkning av poströster	56
2.8.2 Användning av datorer för mandatfördelning m. m.	57
2.8.3 Kostnader för reformen i denna del	58
2.9 Suppleanter i landsting, kommunfullmäktige och kyrko- fullmäktige	58

2.9.1	Ersättare för avgångna suppleanter i landsting .	58
2.9.2	Antalet suppleanter för kommunfullmäktige ...	59
2.9.3	Grunden för beräkning av antalet suppleanter för kyrkofullmäktige	61
2.10	Övriga frågor	62
2.10.1	Frågor som har tagits upp av vallagskommittén.	62
2.10.2	Frågor som har tagits upp av remissinstanserna.	63
3	Upprättade lagförslag	65
4	Specialmotivering	65
4.1	Förslaget till lag om ändring i vallagen	65
4.2	Förslaget till lag om ändring i lagen om kyrkofullmäktigval	70
4.3	Förslaget till lag om ändring i kommunallagen	72
4.4	Förslaget till lag om ändring i lagen om församlingsstyrelse	73
5	Hemställan	73
6	Beslut	73

Bilagor

<i>Bilaga 1</i>	Kommitténs sammanfattning av sitt förslag	74
<i>Bilaga 2</i>	Kommitténs lagförslag	84
<i>Bilaga 3</i>	Remissammanställning	109
	Innehållsförteckning	147